

Π3.1.1.

Σύνταξη μεθοδολογικού πλαισίου για την ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαίδευση και τη γλωσσική διδασκαλία με παιδαγωγική τεκμηρίωση

ΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΤΠΕ ΣΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ: ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Μελέτη στο πλαίσιο της Πράξης «*Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α΄/βάθμια και Β΄/βάθμια εκπαίδευση*» MIS 296579 - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και το Ελληνικό Δημόσιο.

ΜΑΡΙΑ Γ. ΞΑΝΘΟΥ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Θεσσαλονίκη 2011

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α΄/βάθμια και Β΄/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και Εθνικούς πόρους. Η ανωτέρω πράξη υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση».

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π3.1.1 Σύνταξη μεθοδολογικού πλαισίου για την ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαίδευση και τη γλωσσική διδασκαλία με παιδαγωγική τεκμηρίωση

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος – Συντονιστής ομάδας κλασικών γλωσσών: Λάμπρος Πόλκας

Ομάδα εργασίας κλασικών γλωσσών:

Ευδοξία Μητρούση

Μαρία Ξανθού

Λάμπρος Πόλκας

Παναγιώτης Σεράνης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55132 Θεσσαλονίκη

Τηλ. 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	5
1. Εισαγωγή: αντικείμενο μελέτης	7
2. Κομβικά σημεία σημαντικών μεταβολών στη δομή του εκπαιδευτικού συστήματος της Ιταλίας	9
3. Το ρωμαϊκό σχολείο: η ελληνομάθεια στο επίκεντρο του γλωσσικού μαθήματος.....	11
4.Οι νεότεροι χρόνοι: η θεσπισμένη επανεισαγωγή της διδασκαλίας της ΑΕ και της Λατινικής στο ιταλικό εκπαιδευτικό σύστημα	13
5.Η θέση της αρχαιογνωσίας και της αρχαιογλωσσίας στην εκπαίδευση του νεότερου ιταλικού κράτους.....	16
6.Η δομή του σύγχρονου ιταλικού εκπαιδευτικού συστήματος.....	17
7. Η διδασκαλία της ΑΕ και της Λατινικής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση της Ιταλίας στον 20ο αιώνα	19
7.1 Η θέση των κλασικών γλωσσών στα ΑΠΣ πριν από τη μεταρρύθμιση του 2010.....	20
7.2 Το ΑΠΣ του Τυπικού Κλασικού Λυκείου πριν από τη μεταρρύθμιση του 2010.....	21
7.2.1 Η προτεινόμενη διδακτική μεθοδολογία της Λατινικής γλώσσας	21
7.2.2 Η προτεινόμενη διδακτική μεθοδολογία της ΑΕ γλώσσας	22
7.3 Εξετάσεις και αξιολόγηση.....	22
8. Η πρωτοτυπία της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης του 2010 όσον αφορά στη διδασκαλία των κλασικών γλωσσών	24
9. Το νέο ΑΠΣ για τη διδασκαλία της ΑΕ και της Λατινικής στο Κλασικό Λύκειο (liceo classico) της Ιταλίας.....	25
10. Το νέο ΑΠΣ για τη διδασκαλία της Λατινικής στο Γλωσσολογικό Λύκειο (liceo linguistico) της Ιταλίας.....	36
11. Το νέο ΑΠΣ για τη διδασκαλία της Λατινικής στο Λύκειο Ανθρωπιστικών Σπουδών (liceo delle scienze humane)	40
12.Το νέο ΑΠΣ για τη διδασκαλία της ΑΕ και της Λατινικής στο Λύκειο Θετικών Επιστημών (liceo scientifico)	44
13. Συγκεντρωτικός Πίνακας Ωρών Διδασκαλίας Κλασικών Γλωσσών σε όλους τους τύπους του Ιταλικού Λυκείου.....	48
14. Η ένταξη των ΤΠΕ στο Νέο Λύκειο της Ιταλίας και η τεχνική υποστήριξή της μέσω δράσεων του Ιταλικού Υπουργείου Παιδείας (MIUR)	50

15. Η υποδοχή της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης του 2010 στην Ιταλία: η περίπτωση του κλασικού λυκείου	55
16. Η αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία των κλασικών γλωσσών στο Νέο Ιταλικό Λύκειο	57
16.1 Διαδικτυακές πύλες (portals) που παρέχουν εκπαιδευτικό υλικό προς τους διδάσκοντες την ΑΕ και τη Λατινική γλώσσα	57
16.2 Πρωτοβουλίες διδασκόντων σε ακαδημαϊκά ιδρύματα, οι οποίοι επιμορφώνουν εκπαιδευτικούς σχετικά με την αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία των κλασικών γλωσσών.....	61
17. Συμπεράσματα.....	78
18. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	87
19. Βιβλιογραφία.....	92

Περίληψη

Στόχος της προκείμενης μελέτης είναι να καταγράψει και να ταξινομήσει τις απόπειρες αξιοποίησης και χρήσης των ΤΠΕ, όπως αυτές αποτυπώνονται σε ΑΠΣ, σχολικά εγχειρίδια, λογισμικά και διδακτικές προτάσεις που αφορούν στο εκπαιδευτικό σύστημα της Ιταλίας. Απότοκο αυτής της καταγραφής και της ταξινόμησης είναι η ανάλυση «επιτυχημένων παραδειγμάτων», ώστε να εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα από την πρακτική εφαρμογή υπό συγκεκριμένες συνθήκες και να αξιοποιηθεί γόνιμα η επιχώρια, ιταλική εν προκειμένω, εμπειρία.

Η προκείμενη μελέτη αρθρώνεται σε δεκαεπτά κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο παρατίθεται η εισαγωγή στην οποία παρουσιάζεται εν περιλήψει το αντικείμενο μελέτης. Στο δεύτερο η μελέτη επικεντρώνεται σε μία σύντομη παράθεση των κομβικών σημείων σημαντικών μεταβολών στη δομή του εκπαιδευτικού συστήματος της Ιταλίας. Στο τρίτο παρουσιάζεται εν συντομία ο ρόλος της ελληνομάθειας στο γλωσσικό μάθημα του ρωμαϊκού σχολείου. Στο τέταρτο εκτίθεται περιεκτικά η θεσπισμένη επανεισαγωγή της διδασκαλίας της ΑΕ και της Λατινικής στο ιταλικό εκπαιδευτικό σύστημα. Στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η θέση της αρχαιογνωσίας και της αρχαιογλωσσίας στην εκπαίδευση του νεότερου ιταλικού κράτους, στο έκτο η δομή του σύγχρονου ιταλικού εκπαιδευτικού συστήματος, στο έβδομο η διδασκαλία της ΑΕ και της Λατινικής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση της Ιταλίας στον 20ο αιώνα, στο όγδοο η πρωτοτυπία της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης του 2010 όσον αφορά στη διδασκαλία των κλασικών γλωσσών. Στα κεφάλαια ένατο, δέκατο, ενδέκατο και δωδέκατο, αναλύονται τα ΑΠΣ του κλασικού λυκείου, του γλωσσολογικού λυκείου, αυτό των ανθρωπιστικών επιστημών και αυτό των Θετικών Επιστημών, αντίστοιχα. Στο δέκατο τρίτο αναπτύσσεται η ένταξη των ΤΠΕ στο Νέο Λύκειο της Ιταλίας και η τεχνική υποστήριξή της μέσω δράσεων του Ιταλικού Υπουργείου. Στο δέκατο τέταρτο αναλύεται η υποδοχή της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης του 2010 στην Ιταλία και εξετάζεται η περίπτωση του κλασικού λυκείου. Στο δέκατο πέμπτο αναλύεται η αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία των κλασικών γλωσσών στο Νέο Ιταλικό Λύκειο, και στο τελευταίο, δέκατο έκτο, παρατίθενται τα γενικά συμπεράσματα της μελέτης, τα οποία συνοδεύονται από τον

συγκεντρωτικό πίνακα συμπερασμάτων και το παράρτημα Α. Η μελέτη ολοκληρώνεται με την αναλυτική παράθεση βιβλιογραφίας.

1. Εισαγωγή: αντικείμενο μελέτης

Η παρούσα μελέτη διερευνά, αποτυπώνει και παρουσιάζει τη χρήση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας¹ και την ένταξή τους στο πλαίσιο της διδασκαλίας των κλασικών γλωσσών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση της Ιταλίας. Το κύριο ζητούμενο είναι να καταγραφεί και να ταξινομηθεί η προσπάθεια αξιοποίησης των ΤΠΕ στη διδασκαλία των μαθημάτων των κλασικών γλωσσών. Για τον λόγο αυτόν, ως πρωτογενείς πηγές για την άντληση πληροφοριών σχετικά με τη χρήση των ΤΠΕ στη διδασκαλία της ΑΕ και Λατινικής γλώσσας χρησιμοποιήθηκαν τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών² στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση της Ιταλίας.

Η θέση της διδασκαλίας των κλασικών γλωσσών στο ιταλικό εκπαιδευτικό σύστημα προσφέρεται ως μία άκρως ενδιαφέρουσα μελέτη περίπτωσης, καθώς η λατινική γλώσσα και γραμματεία προσλαμβάνονται και θεραπεύονται από την τυπική ιταλική εκπαίδευση ως το φυσικό και αρχετυπικό στάδιο του ευρύτερου ιστορικού ανύσματος της ιταλικής πολιτισμικής παράδοσης. Η διδασκαλία των δύο κλασικών γλωσσών, της λατινικής και της αρχαίας ελληνικής, κατείχε διαχρονικά σημαντική θέση στο curriculum του ιταλικού σχολείου, κυρίως από το 1859 και εξής, έτος κατά τη διάρκεια του οποίου ψηφίστηκε ο επονομαζόμενος Νόμος Casati. Ο εν λόγω νόμος σηματοδότησε τη ίδρυση του εκπαιδευτικού συστήματος του νεότερου ιταλικού κράτους. Έκτοτε, χωρίς να αμφισβητηθεί η αναγκαιότητα της διδασκαλίας της αρχαιογλωσσίας και της αρχαιογνωσίας, η θέση των δύο κλασικών γλωσσών στο curriculum της ιταλικής τυπικής εκπαίδευσης γενικότερα και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ειδικότερα γνώρισε ορισμένες ποιοτικού τύπου μεταβολές, που υπήρξαν άμεσα εξαρτημένες από τις συγκυριακές τροπές του πολιτικού καθεστώτος στην Ιταλία.³ Αυτό σημαίνει ότι το πολιτικό καθεστώς προσπαθούσε να προσαρμόσει κάθε φορά τη διδασκαλία της αρχαιογλωσσίας και της συνακόλουθής της αρχαιογνωσίας στους ιδεολογικούς του στόχους. Ως εκ τούτου, έκτυπο παράδειγμα μιας τέτοιας

¹ Στο εξής χρησιμοποιείται η συντομογραφία ΤΠΕ.

² Στο εξής χρησιμοποιείται η συντομογραφία ΑΠΣ.

³ E. Bruni, *Greco e latino: le lingue classiche nella scuola italiana (1860-2005)*, Roma: Armando Editore 2005, 18.

προσαρμογής είναι η διδασκαλία των κλασικών γλωσσών κατά τη διάρκεια του φασιστικού καθεστώτος στην Ιταλία.⁴

Κατά την καταγραφή και ταξινόμηση, δόθηκε έμφαση σε τυχόν υπάρχουσες μεθοδολογίες και πρακτικές που ακολουθήθηκαν κατά την ενσωμάτωση των ΤΠΕ στη διδασκαλία, π.χ.

- του διαδικτύου και των λογισμικών ανοιχτού κώδικα,
- των εργαλείων ηλεκτρονικής επικοινωνίας,
- του Web 2.0 στο πλαίσιο των ψηφιακών κοινοτήτων,
- των εκπαιδευτικών λογισμικών και οπτικο-ακουστικών μέσων,
- των διαδραστικών πινάκων και
- του φορητού υπολογιστή.

Αξίζουν να σημειωθούν τρεις προκαταβολικές επισημάνσεις. Επειδή ως στόχος της προκείμενης μελέτης ορίζονται η καταγραφή, η ταξινόμηση και η ανάλυση της χρήσης και της αξιοποίησης των ΤΠΕ στα ΑΠΣ του λυκείου της Ιταλίας, στο πλαίσιο της διεξαχθείσας έρευνας κατέστη σχετικά δύσκολος ο εντοπισμός της χρήσης ηλεκτρονικών παιχνιδιών που απευθύνονται σε παιδιά. Η αιτία στην οποία οφείλεται αυτή η δυστοκία όσον αφορά στον εντοπισμό παιχνιδιών που έχουν σχέση αφενός με την ανάπτυξη γλωσσικών ικανοτήτων αφετέρου με τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό, αποδίδεται στο γεγονός ότι η διδασκαλία της αρχαιογνωσίας και κυρίως της αρχαιογλωσσίας στην Ιταλία απευθύνεται με συστηματικό τρόπο αποκλειστικά σε μαθητές που προσεγγίζουν την ηλικιακή περίοδο της εφηβείας.

Ως μεθοδολογία για την επιδιωκόμενη καταγραφή, ταξινόμηση και ανάλυση των χρήσης και της αξιοποίησης των ΤΠΕ στα ΑΠΣ του λυκείου της Ιταλίας ακολουθήθηκε η ανάλυση του περιεχομένου (content analysis), καθώς αυτή ταίριαζε με το γνωστικό αντικείμενο των κλασικών γλωσσών *per se*, αλλά και τον τρόπο περιγραφής του περιεχομένου των ΑΠΣ.

⁴ Bruni (2005) 16-18.

2. Κομβικά σημεία σημαντικών μεταβολών στη δομή του εκπαιδευτικού συστήματος της Ιταλίας⁵

Η δομή της σύγχρονης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της Ιταλίας είναι αποτέλεσμα πολυάριθμων μεταρρυθμίσεων που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια των τελευταίων διακοσίων ετών. Το 1859 ο υπουργός παιδείας Casati αναδιαμόρφωσε το σύστημα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με αποτέλεσμα αυτό να έχει την ακόλουθη δομή: πέντε χρόνια φοίτησης στο Γυμνάσιο και τρία στο Λύκειο.

Το 1940, ο υπουργός παιδείας Bottai τροποποίησε το πρώτο σκέλος του συστήματος, με αποτέλεσμα αυτό να αποκτήσει τη ακόλουθη δομή: τρία χρόνια φοίτησης στο ενιαίο “Scuola Media Inferiore”, δύο χρόνια φοίτησης στο Γυμνάσιο και, εν συνεχεία, τρία χρόνια φοίτησης στο Λύκειο. Η Λατινική γλώσσα διδασκόταν και τα επτά χρόνια της συνολικής οκταετούς διάρκειας φοίτησης στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση έως το 1962, και εν συνεχεία από το 1977 διδασκόταν και τα πέντε χρόνια της συνολικής οκταετούς διάρκειας φοίτησης.

Για μεγάλο χρονικό διάστημα το επονομαζόμενο Κλασικό Λύκειο έχαιρε μεγάλης εκτίμησης ως η πιο σημαντική οργανωμένη τυπική μορφή της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τα βασικά μαθήματα της οποίας ήταν η διδασκαλία της Λατινικής και της ΑΕ. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα σπουδών ήταν το αρχαιότερο όλων όσων ακολουθούνταν από τα ιταλικά σχολεία και εξακολούθησε να είναι δημοφιλές και να παρακολουθείται από υψηλό αριθμό μαθητών για μεγάλο χρονικό διάστημα. Το 1923 εγκαινιάστηκαν νέοι θεσμοί στην τυπική δευτεροβάθμια εκπαίδευση της Ιταλίας

⁵ Οι πληροφορίες που παρατίθενται στο εν λόγω κεφάλαιο αντλήθηκαν από υλικό που φιλοξενείται στην ακόλουθη ιστοσελίδα <http://www.circe.be/content/view/53/285/lang,en/> (ημερομηνία πρόσβασης 20/01/2011), στην επίσημη ιστοσελίδα του ιταλικού Υπουργείου Εκπαίδευσης, Πανεπιστημίων και Έρευνας (Ministerio di Istruzione, di Università e della Ricerca = MIUR) [= www.miur.it, ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 20/01/2011], και από τους οδηγούς για τα εκπαιδευτικά συστήματα κάθε ευρωπαϊκής χώρας, που φιλοξενούνται στη βάση δεδομένων Eurybase (θεματική ενότητα “National Education Systems and Policies”) της ιστοσελίδας του Eurydice, του δικτύου που παρέχει πληροφορίες για τα εκπαιδευτικά προγράμματα και τις εκπαιδευτικές πολιτικές στην Ευρώπη στους ακόλουθους δικτυακούς τόπους:

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/national_summary_sheets/047_IT_EN.pdf (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 20/01/2011),

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/IT_EN.pdf (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 20/01/2011),

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/structures/041_IT_EN.pdf (ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 20/01/2011).

όπως το Επιστημονικό Λύκειο και το Istituto Magistrale Italiano: και στους δύο αυτούς θεσμούς της τυπικής εκπαίδευσης η Λατινική διδασκόταν ως μάθημα του προγράμματος σπουδών αλλά όχι ως μέρος του υποχρεωτικού αναλυτικού προγράμματος. Και οι δύο θεσμοί εγκαινιάστηκαν από τον υπουργό Gentile.

Η σημερινή μορφή του εκπαιδευτικού συστήματος της Ιταλίας είναι η ακόλουθη: πέντε χρόνια φοίτησης στο δημοτικό σχολείο τρία χρόνια φοίτησης στην κατώτατη βαθμίδα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης “Scuola Media” πέντε χρόνια φοίτησης στην ανώτατη βαθμίδα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Ο πρώτος χρόνος φοίτησης στην ανώτατη βαθμίδα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης πρέπει να συμπληρωθεί από μαθητές ηλικίας δεκαπέντε ετών. Εντούτοις, μία νέα μεταρρύθμιση, την οποία εισηγήθηκε η υπουργός Letizia Moratti πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια των ετών 2003/2004, με αποτέλεσμα να έχουν εισαχθεί νέες καινοτομίες στο ιταλικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Αρχικώς, η δημόσια ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση διαιρούνταν σε ανθρωπιστικές και τεχνικές σπουδές. Οι ανθρωπιστικές σπουδές συνήθως προσέλκυαν τον μεγαλύτερο αριθμό μαθητών. Εντούτοις, τα τελευταία χρόνια ιδρύθηκαν πολλά νέα σχολεία με σκοπό να ικανοποιήσουν τις νέες απαιτήσεις που τίθενται από την επαγγελματική και τεχνική αγορά εργασίας: τα νέα σχολεία προσελκύουν πλέον υψηλό αριθμό μαθητών.

3. Το ρωμαϊκό σχολείο: η ελληνομάθεια στο επίκεντρο του γλωσσικού μαθήματος

Όπως αναφέρθηκε και στην εισαγωγή της προκείμενης μελέτης, η θέση της διδασκαλίας των κλασικών γλωσσών στο ιταλικό εκπαιδευτικό σύστημα αποτελεί μία άκρως ενδιαφέρουσα μελέτη περίπτωσης, καθώς η λατινική γλώσσα και γραμματεία προσλαμβάνονται και θεραπεύονται από την ιταλική τυπική εκπαίδευση ως το φυσικό και αρχετυπικό στάδιο του ευρύτερου ιστορικού ανύσματος της ιταλικής πολιτισμικής παράδοσης. Για τον λόγο αυτόν, η διδασκαλία των κλασικών γλωσσών στην ιταλική τυπική εκπαίδευση μπορεί να λειτουργήσει ως ένα χρήσιμο παράδειγμα για την ελληνική τυπική εκπαίδευση, καθώς τα ιδεολογικά και ιστορικά συμφραζόμενα τα οποία πλαισιώνουν τη διδασκαλία τους τείνουν να εμφανίζονται ως σχεδόν παράλληλα. Ειδικότερα, στην περίπτωση του ιταλικού κλασικού λυκείου η έμφαση στη διδασκαλία και των δύο κλασικών γλωσσών, της ΑΕ και της Λατινικής, έχει ιστορικό βάθος, καθώς προέρχεται από την ανάλογη έμφαση που έδινε στη θεραπεία των δύο γλωσσών το ρωμαϊκό σχολείο.

Το ρωμαϊκό σχολείο συνέβαλε στην καλλιέργεια της συνάφειας της ΑΕ με τα Λατινικά, δίνοντας προβάδισμα στη διδασκαλία της ΑΕ. Ενεργώντας μέσα στο ιδεολογικό πλαίσιο της αποφθεγματικής διατύπωσης “*Graecia capta ferum victorem cepit et artes intulit agresti Latio*⁶”, το ρωμαϊκό σχολείο υιοθέτησε αυτούσιες ή τροποποιημένες τις παλαιότερες, ελληνιστικές πρακτικές, που αφορούσαν την επιλογή των κειμένων και τον τρόπο διδασκαλίας τους. Σε άλλες περιπτώσεις επέλεγε το πιο πρόσφορο για τις διδακτικές τους ανάγκες σύνολο έργων (κανών) Ελλήνων συγγραφέων, για να στηρίξει πάνω σ’ αυτά τα κείμενα το σχολικό πρόγραμμα (curriculum). Κατά βάση, το ρωμαϊκό σχολείο ήταν το πρώτο δίγλωσσο σχολείο (utriusque linguae) στην Ευρώπη, καθώς οι μαθητές χρησιμοποιούσαν δίγλωσσα διδακτικά εγχειρίδια, εξασκούσαν στη μετάφραση από τα ελληνικά στα λατινικά και το αντίστροφο και συνέκριναν τον Κικέρωνα με τον Δημοσθένη, τον Όμηρο με τον Βεργίλιο. Για χάρη αυτών ακριβώς των μαθητών σπουδαίοι γραμματικοί και

⁶ Horat. *Epist.* II.1.156.

ρητοροδιδάσκαλοι όπως ο Varro και οι έπειτα από αυτόν ασχολήθηκαν συστηματικά με τη σύγκριση των δύο γλωσσών μεταξύ τους.⁷

⁷ Καζάζης (1992) 37.

4. Οι νεότεροι χρόνοι⁸: η θεσπισμένη επανεισαγωγή της διδασκαλίας της ΑΕ και της Λατινικής στο ιταλικό εκπαιδευτικό σύστημα

Η διδασκαλία της αρχαιογνωσίας και της αρχαιολογίας στην Ιταλία γνώρισε σημαντικές αλλαγές κατά τη διάρκεια των τελευταίων διακοσίων ετών, καθώς υπέστη μία σειρά αναμορφώσεων, οι οποίες συνέβαλαν στη δημιουργία ενός περίπλοκου εκπαιδευτικού συστήματος. Για αιώνες, με την επονομαζόμενη «ουμανιστική περίοδο», η διδασκαλία των Λατινικών ήταν το πιο σημαντικό μάθημα του σχολικού προγράμματος (curriculum) και εξακολούθησε να κατέχει αυτήν την πρωτοκαθεδρία για πολύ καιρό. Ως τέτοιο προσδιορίστηκε επισήμως από τον δέκατο έβδομο αιώνα μέσω της “Ratio Studiorum” (Grammatica, Rhetorica, Latinitas Classicorum), στα σχολεία των Ιησουιτών, στα οποία η γλώσσα του Κικέρωνα στο De Officiis θεωρούνταν ως πρότυπο. Αρχικώς η διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής δεν θεωρούνταν μέρος της ratio studiorum. Το 1859 ο νόμος Casati εισήγαγε για πρώτη φορά τη διδασκαλία της ΑΕ στο Κλασικό Σχολείο, η λειτουργία του οποίου ρυθμιζόταν από ποικίλους κανονισμούς και αναλυτικά προγράμματα τα οποία καταρτίστηκαν και άρχισαν να χρησιμοποιούνται κατά τη διετία 1860-1862, σύμφωνα με τα οποία δέκα ώρες την εβδομάδα αφιερώνονταν στη διδασκαλία του συγκεκριμένου μαθήματος. Το 1867 δημοσιεύτηκαν αρκετά, διαφορετικά μεταξύ τους εγχειρίδια για τη διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής (π.χ. Curtius, Burnouf). Εντούτοις, η ΑΕ διδασκόταν συστηματικά μόνο στα πανεπιστήμια της Πάδοβας και της Παβίας.

Ακαδημαϊκά αναλυτικά προγράμματα καταρτίστηκαν για πρώτη φορά το 1893 (Martini Decretum) και η διδασκαλία της ΑΕ έγινε μάθημα επιλογής το 1904 για την τρίτη (και τελευταία) τάξη του ιταλικού λυκείου. Η ανάγνωση αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων από το πρωτότυπο (Όμηρος, αττική τραγωδία και κωμωδία) εισήχθη από τον υπουργό Credaro, και έκτοτε υφίσταται ως ανεξάρτητο μάθημα στα ιταλικά σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (κυρίως στα λύκεια). Το έτος 1923 υπήρξε κομβικό για την εξέλιξη του ιταλικού εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς τότε υλοποιήθηκε η μεταρρύθμιση που εισηγήθηκε ο Giovanni Gentile, υπουργός

⁸ Πληροφορίες αντλήθηκαν από τον ακόλουθο δικτυακό τόπο: <http://www.circe.be/content/view/53/285/lang,en/> (ημερομηνία πρόσβασης: 20/01/2011)

παιδείας, ο οποίος συμμετείχε στο πρώτο υπουργικό συμβούλιο του Benito Mussolini. Η φερόνυμη μεταρρύθμιση Gentile θεσπίστηκε μέσω μίας σειράς κανονιστικών διατάξεων (του υπ' αριθμ. 1679, της 31ης Δεκεμβρίου 1922, του υπ' αριθμ. 1753, της 16ης Ιουλίου 1923, του υπ' αριθμ. 1054, της 6ης Μαΐου 1923, του υπ' αριθμ. 2102 της 30ης Σεπτεμβρίου 1923, και του υπ' αριθμ. 2185 της 1 Οκτωβρίου 1923, βασιλικών νομοθετικών διαταγμάτων).⁹ Μεταξύ των κρίσιμων αλλαγών που επέφερε στο ιταλικό εκπαιδευτικό σύστημα η συγκεκριμένη μεταρρύθμιση συγκαταλέγεται και η επίσημη θέσπιση του κλασικού λυκείου ως τύπου σχολείου της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Σύμφωνα με τον Gentile, ο συγκεκριμένος τύπος λυκείου αποτελούσε την κορυφαία βαθμίδα της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, βαθμίδα που αποσκοπούσε στη μόρφωση της ανώτερης κοινωνικής τάξης και συνιστούσε τον μοναδικό τύπο σχολείου που παρείχε ελεύθερη πρόσβαση σε όλα τα πανεπιστήμια, ρύθμιση που ίσχυσε έως το 1969.¹⁰ Οι παιδαγωγικές αντιλήψεις του Giovanni Gentile διαπνέονταν από τον ιστορικισμό του Giambattista Vico, φιλοσοφική στάση η οποία αντιμετώπιζε όλα τα ιστορικά γεγονότα υπό το φως της σύγκρισης μεταξύ ιστορικής και ανθρώπινης πραγματικότητας.¹¹ Από το 1923 έως σήμερα μόνον τέσσερις ώρες του σχολικού ωρολόγιου προγράμματος αφιερώνονται στη διδασκαλία του συγκεκριμένου μαθήματος. Κατά τη διάρκεια του εικοστού αιώνα, λίγες αλλαγές πραγματοποιήθηκαν στα αναλυτικά προγράμματα, με εξαίρεση κάποιον περιορισμό και επαναπροσδιορισμό τους, με πιο σημαντικές αυτές των ετών 1965, 1967 και 1991.

Σε αντιδιαστολή προς τη διδασκαλία της ΑΕ, η διδασκαλία της λατινικής ως αυτόνομο σχολικό μάθημα αναμορφώθηκε σε σημαντικό βαθμό και ο τρόπος διδασκαλίας της άλλαξε σημαντικά. Το 1923 ο υπουργός Παιδείας Gentile μετέτρεψε τη διδασκαλία της Λατινικής σε μέρος του αναλυτικού προγράμματος (curriculum) του δεύτερου και τρίτου έτους της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (scuola media inferiore, ηλικία φοίτησης 11 με 13 ετών) αλλά το 1962, μετατράπηκε σε κατ' επιλογήν μάθημα κατά το τρίτο έτος και υποχρεωτικό μόνον κατά το δεύτερο έτος.

⁹ http://en.wikipedia.org/wiki/Gentile_Reform (ημερομηνία προσπέλασης: 31/3/2011)· http://en.wikipedia.org/wiki/Liceo_classico (ημερομηνία προσπέλασης: 31/3/2011).

¹⁰ Bruni (2005) 49.

¹¹ Bruni (2005) 50.

Το 1977 (Νόμος 348) και 1979 (DPR 50, σχετικά με τα νέα αναλυτικά προγράμματα σπουδών) η διδασκαλία της λατινικής αφαιρέθηκε ως υποχρεωτικό μάθημα μόνο κατά τη διάρκεια του δεύτερου έτους στην ίδια βαθμίδα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Έκτοτε, η Λατινική γλώσσα διδασκόταν στα Ιταλικά σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε μαθητές ηλικίας μεταξύ 14 και 18 ετών, και οι ώρες που αφιερώνονταν στη διδασκαλία της έχουν περιοριστεί σημαντικά: το 1860 αφιερώνονταν 37 ώρες την εβδομάδα, εν συνεχεία το 1880 32 ώρες και από το 1923 έως σήμερα αφιερώνονται κατά μέσον όρο (εκτός από ορισμένα πειραματικά μαθήματα, π.χ. η σειρά μαθημάτων Brocca) μόνον πέντε ώρες.

Καμιά από τις προαναφερθείσες μεταρρυθμίσεις δεν έχουν τροποποιήσει τα επίσημα αναλυτικά προγράμματα των εν λόγω μαθημάτων και τα συνακόλουθα περιεχόμενά τους: κατά τη διάρκεια των ετών οι καθηγητές υιοθέτησαν διαφορετικές παιδαγωγικές προσεγγίσεις όσον αφορά τη διδασκαλία της Λατινικής και της ΑΕ και μπορούν να ακολουθούν την προτιμώμενη από αυτούς μεθοδολογία ακόμη και σήμερα, επειδή ακριβώς είναι εμπεδωμένη η ελευθερία του διδάσκοντος ως προς την επιλογή του τρόπου διδασκαλίας: χρησιμοποιούνται όλοι οι τρόποι διδασκαλίας, από τις φυσικές ή παγκόσμιες προσεγγίσεις έως τις συστηματικές. Το ουσιώδες στοιχείο είναι να μπορεί ο διδάσκων να παρακολουθεί και να επιτυγχάνει προαποφασισμένους διδακτικούς στόχους.

5. Η θέση της αρχαιογνωσίας και της αρχαιογλωσσίας στην εκπαίδευση του νεότερου ιταλικού κράτους

Από το 1859 με την ψήφιση του Νόμου Casati¹², η διδασκαλία της αρχαιογνωσίας και της αρχαιογλωσσίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση του εθνικού κράτους της Ιταλίας καταλάμβανε ανέκαθεν κεντρική θέση στα curricula που κατήρτιζε το Υπουργείο Ε.Π.&Ε.[= Εκπαίδευσης, Πανεπιστημίων και Έρευνας] της Ιταλίας (MIUR). Αυτή η κεντρική θέση υπήρξε αποτέλεσμα μιας ιστορικής εξέλιξης που εκκινεί από την αρχαιότητα, διατρέχει τους μεταχριστιανικούς αιώνες και τον Μεσαίωνα, και καταλήγει διαμέσου της Αναγέννησης στους νεότερους χρόνους.¹³

¹² Ο Νόμος Casati που ψηφίστηκε το 1859 προσδιόριζε για πρώτη φορά τις ευθύνες που μελλοντικού εθνικού ιταλικού κράτους όπως αυτό προέκυψε το 1861 από την ενοποίηση γνωστή ως Il Risorgimento των ιταλικών κρατών, για παροχή δημόσιας εκπαίδευσης στους πολίτες του. Στόχος του νόμου Casati ήταν να καταστήσει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση υποχρεωτική και να εξαλείψει τον αναλφαριθμητισμό· βλ. E. M. Bruni, *Greco e latino: le lingue classiche nella scuola italiana (1860-2005)*, Roma: Armando Editore, 2005, 18-19, και http://en.wikipedia.org/wiki/Education_in_Italy (ημερομηνία προσπέλασης 31/3/2011).

¹³ R. Pfeiffer, *Ιστορία της Κλασικής Φιλολογίας: από των αρχών μέχρι του τέλους των ελληνιστικών χρόνων*, Αθήνα 1980, σσ. 3-82· I. N. Καζάτζης, *Αρχαίος Ελληνικός Πεζός Λόγος: Προλεγόμενα στην τέχνη της γραφής του*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζήτη, 1992, σσ. 35-51· Bruni (2005) 18-19.

6. Η δομή του σύγχρονου ιταλικού εκπαιδευτικού συστήματος¹⁴

Εν περιλήψει, η διάρθρωση του σύγχρονου ιταλικού εκπαιδευτικού συστήματος είναι η ακόλουθη:

1) **Νηπιαγωγείο (scuola dell' infanzia)**: αποτελεί την πρώτη βαθμίδα τυπικής εκπαίδευσης και απευθύνεται σε παιδιά ηλικίας από τριών έως πέντε ετών. Η φοίτηση σε αυτήν την πρώτη βαθμίδα τυπικής εκπαίδευσης είναι μη υποχρεωτική.

2) **Πρώτος κύκλος εκπαίδευσης (primo ciclo di istruzione)**: αποτελεί τη δεύτερη βαθμίδα τυπικής εκπαίδευσης και ο χρόνος φοίτησης σε αυτήν είναι οκτώ χρόνια. Αυτός ο πρώτος κύκλος τυπικής εκπαίδευσης διαιρείται σε δύο επιπλέον εκπαιδευτικές βαθμίδες:

α) στο **πρωτοβάθμιο σχολείο (scuola primaria)**: η φοίτηση σε αυτό διαρκεί πέντε χρόνια και απευθύνεται σε παιδιά ηλικίας από έξι ως έντεκα ετών.

β) στο **κατώτερο δευτεροβάθμιο σχολείο (scuola secondaria di primo grado)**, του οποίου η διάρκεια ορίζεται στα τρία χρόνια και απευθύνεται σε παιδιά ηλικίας έντεκα ως δεκατεσσάρων ετών.

3) **Δεύτερος κύκλος εκπαίδευσης (secondo ciclo di istruzione)**: ο συγκεκριμένος κύκλος τυπικής εκπαίδευσης διακρίνεται σε δύο κατηγορίες, οι οποίες ισοδυναμούν:

α) με την **ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (scuola secondaria di secondo grado)**: πρόκειται για την ανώτερη βαθμίδα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η φοίτηση σε αυτήν διαρκεί πέντε χρόνια και απευθύνεται σε μαθητές ηλικίας από δέκα πέντε έως δέκα εννέα ετών. Σε πρακτικό επίπεδο η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει τα Λύκεια (Licei), τα Τεχνικά Ινστιτούτα (Istituti Tecnici) και τα Επαγγελματικά Ινστιτούτα (Istituti Professionali).

Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά την τελευταία εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, η οποία άρχισε να εφαρμόζεται από το σχολικό έτος 2010-2011, ιδρύθηκαν λύκεια που

¹⁴

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/national_summary_sheets/047_IT_E_N.pdf, σσ. 2-3/11 (ημερομηνία προσπέλασης: 21/03/2011).

διακρίνονται με βάση τη γνωστική κατεύθυνση και εξειδίκευση στους ακόλουθους τύπους σχολείου (scuola secondaria di secondo grado):

- i) κλασικό λύκειο (*liceo classico*)
- ii) επιστημονικό λύκειο (*liceo scientifico*)
- iii) γλωσσολογικό λύκειο (*liceo linguistico*)
- iv) λύκειο ανθρωπιστικών επιστημών (*liceo delle scienze humane*)
- v) λύκειο για τη μουσική και τον χορό (*liceo musicale e coreutico*)
- vi) καλλιτεχνικό λύκειο (*liceo artistico*)¹⁵

β) με την αρχική επαγγελματική εκπαίδευση: πρόκειται για το έτερο σκέλος του δεύτερου κύκλου εκπαίδευσης. Η φοίτηση διαρκεί τρία χρόνια. Υπεύθυνοι για την οργάνωση και την υλοποίηση της αρχικής επαγγελματικής εκπαίδευσης είναι οι τοπικοί φορείς παροχής εκπαίδευσης.

¹⁵ <http://www.istruzione.it/getOM?idfileentry=217468> (ημερομηνία προσπέλασης: 21/3/2011)

7. Η διδασκαλία της ΑΕ και της Λατινικής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση της Ιταλίας στον 20ο αιώνα

Πριν από τη μεταρρύθμιση του 2010, η ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση της Ιταλίας διακρινόταν σε τέσσερις κύριους τύπους λυκείου: α) στο Τυπικό Κλασικό Λύκειο, β) στο Πειραματικό Λύκειο Brocca, γ) στο Proteo και δ) στο Liceo Opzione Internazionale. Η ΑΕ διδασκόταν στο Τυπικό Κλασικό Λύκειο, στο Πειραματικό Κλασικό Λύκειο (Brocca, Proteo, Liceo Opzione Internazionale), στο Ευρωπαϊκό Λύκειο και στο Ευρωπαϊκό Σχολείο. Στους τέσσερις κύριους τύπους λυκείου διδασκόταν επίσης η Λατινική.¹⁶

Σχεδόν εκατόν πενήντα χρόνια μετά τη θέσπιση του ιταλικού εκπαιδευτικού συστήματος, η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση που εφαρμόστηκε από τον Σεπτέμβριο 2011 υπήρξε απότοκο μακροχρόνιων εκπαιδευτικών πειραματισμών, καθώς και πολιτικών και κοινωνικών διεργασιών. Το υπ' αριθμ. 53 σχέδιο νόμου, το οποίο εισηγήθηκε η υπουργός Letizia Moratti στις 28 Μαρτίου του 2003¹⁷ και ψηφίστηκε στις 27 Μαΐου 2005, έθεσε τις βάσεις για την υλοποίησή της, καθώς προέβλεπε τη θεσπισμένη διάκριση της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε λύκειο οκτώ κατευθύνσεων, επονομαζόμενο και «λύκειο των οκτώ χρωμάτων», οι οποίες τελικώς έγιναν έξι. Η διδασκαλία της ΑΕ και της Λατινικής σε επιλεγμένες κατευθύνσεις, μέσω μαθησιακών στόχων και μεθοδολογικών διαδικασιών, που διαφέρουν ανάλογα με τη γνωσιολογική κατεύθυνση, αναγνωρίζει το πλεονέκτημα που παρέχει στους νέους η γνώση του αρχαίου πολιτισμού ως πολιτισμικού, ιδεολογικού, ιστορικού και καλλιτεχνικού συνόλου, το οποίο δημιουργήθηκε από τους αρχαίους Έλληνες και τους Ρωμαίους, γνώση μέσω της οποίας ευνοείται η πλήρης ένταξή τους στη σύγχρονη κοινωνική σκηνή.¹⁸

¹⁶ <http://www.circe.be/content/view/53/285/lang,en/> (ημερομηνία προσπέλασης: 21/3/2011)

¹⁷ Δημοσιεύτηκε στην U.G. στις 2 Απριλίου 2003, n.77, υπό τον τίτλο “Delega al Governo per la definizione delle norme generali sull’istruzione e dei livelli essenziali delle prestazioni in materia di istruzione e di formazione professionale” (πηγή: <http://www.circe.be/content/view/53/285/lang,en/>, ημερομηνία προσπέλασης: 21/3/2011).

¹⁸ <http://www.circe.be/content/view/53/285/lang,it/> (ημερομηνία προσπέλασης: 21/3/2011)· Bruni (2005) 23.

Σήμερα στην Ιταλία, μετά την τελευταία μεταρρύθμιση, που άρχισε να εφαρμόζεται από τον Σεπτέμβριο του σχολικό έτος 2010, η Λατινική διδάσκεται σε όλους τους τύπους σχολείου εκτός από το λύκειο για τη μουσική και το χορό (liceo musicale e coreutico), ενώ η ΑΕ διδάσκεται μόνο στο Κλασικό Λύκειο. Όλα τα προγράμματα σπουδών (curriculum) και τα αναλυτικά προγράμματα υπόκεινται στον κεντρικό κρατικό έλεγχο που ασκείται από το Υπουργείο Ε.Π.&Ε. Η Λατινική και η ΑΕ διδάσκονται ως ξεχωριστά μαθήματα και δεν συνενώνονται, όπως συμβαίνει σε άλλα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά συστήματα, υπό το ευρύτερο γνωστικό αντικείμενο που φέρει συνήθως τον τίτλο «Αρχαίος Πολιτισμός».

7.1. Η θέση των κλασικών γλωσσών στα ΑΠΣ πριν από τη μεταρρύθμιση του 2010

Στην Ιταλία, η Λατινική και η ΑΕ (όπως όλα τα μαθήματα) συνδέονται μέσω των αναλυτικών προγραμμάτων που καταρτίζονται από το Υπουργείο Ε.,Π. & Ε., έχουν διαμορφωθεί πολύ καιρό πριν και τροποποιήθηκαν αρκετές φορές. Το πιο σημαντικό στοιχείο είναι τα νέα αναλυτικά προγράμματα σπουδών για τη διδασκαλία της Λατινικής και της ΑΕ, προσαρμοσμένα στην κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Scuola Inferiore, διάρκεια φοίτησης από μαθητές 11 έως 13 ετών), τα νέα αναλυτικά προγράμματα που ίσχυαν από το 1991 (Υπομν. Brocca) και την ολοκληρωτική κατάργηση της διδασκαλίας της Λατινικής ως κύριο μάθημα του αναλυτικού προγράμματος σπουδών και της τελικής του εξέτασης σε αυτήν τη βαθμίδα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η τήρηση των αναλυτικών προγραμμάτων σπουδών είναι υποχρεωτική. Στα αναλυτικά προγράμματα προδιαγράφονται η μορφολογία, η σύνταξη, οι συγγραφείς και τα κείμενα που πρέπει να αποτελούν αντικείμενο μελέτης σε κάθε βαθμίδα της τυπικής εκπαίδευσης στην οποία διδάσκονται η Λατινική και η ΑΕ. Όλα τα αναλυτικά προγράμματα καταρτίζονται από το Υπουργείο Ε., Π. & Ε. (= MIUR), καθώς στο ιταλικό εκπαιδευτικό σύστημα ήταν έως πρόσφατα συγκεντρωτικό. Το πιο προοδευτικό προγράμματα είναι τα “Brocca” ισχύουν από το 1991, επειδή επιτρέπουν για πρώτη φορά διδακτικούς σκοπούς και συγκεκριμένους στόχους που αφορούν την απόκτηση γνώσεων και την ανάπτυξη δεξιοτήτων να είναι τα βασικά στοιχεία στις δραστηριότητες μάθησης και διδασκαλίας, αντί διδάσκοντες

και διδασκόμενοι να επικεντρώνονται αποκλειστικά στο περιεχόμενο του μαθήματος, συγκεκριμένη γνώση και δεξιότητες

7.2 Το ΑΠΣ του Τυπικού Κλασικού Λυκείου πριν από τη μεταρρύθμιση του 2010

Στην παρούσα ενότητα αποτυπώνεται αδρομερώς το ΑΠΣ του Τυπικού Κλασικού Λυκείου, που ίσχυε έως την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 2011. Επίσης καταγράφονται τα κείμενα αρχαίων Ελλήνων και Λατίνων συγγραφέων που ορίζονταν ως διδακτέα ύλη, η διδακτική μεθοδολογία που προτεινόταν στους καθηγητές από το Υπουργείο Παιδείας ως δόκιμη για την προσέγγιση των αρχαίων κειμένων. Επιπλέον, παρουσιάζονται εν συντομία ο προτεινόμενος τρόπος εξέτασης και αξιολόγησης των μαθητών ως ολοκλήρωσης της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

7.2.1 Η προτεινόμενη διδακτική μεθοδολογία της Λατινικής γλώσσας

Έως το 1967, στην πρώτη τάξη του Κλασικού Λυκείου η διδασκαλία της Λατινικής επικεντρωνόταν στη μορφολογία, στο συντακτικό και στα κείμενα Λατίνων συγγραφέων όπως ο Καίσαρας, ο Σαλλούστιος, ο Οβίδιος και ο Τίβουλλος. Κατά τη διάρκεια της δεύτερης χρονιάς, ως αντικείμενο διδασκαλίας είχαν οριστεί ο Κικέρων και ο Βεργίλιος (Αινειάδα Ι). Μετά το 1967, η ανάγνωση κειμένων έπρεπε να έχει προσαρμοστεί περισσότερο στην ηλικία των μαθητών. Ως εκ τούτου, οι δάσκαλοι ήταν ελεύθεροι να επιλέξουν έργα που θεωρούσαν κατάλληλα με γνώμονα το προαναφερθέν κριτήριο. Για τις τρεις τελευταίες τάξεις (triennium) του Κλασικού Λυκείου, ως ύλη στα προγράμματα σπουδών έχουν οριστεί τα ακόλουθα κείμενα:

Τρίτο έτος: κείμενα λογοτεχνίας από την αρχή έως τον Ιούλιο Καίσαρα, συμπεριλαμβανομένων συγγραφέων όπως ο Βεργίλιος, ο Καίσαρας ή ο Σαλλούστιος, ο Κικέρων.

Τέταρτο έτος: κείμενα λογοτεχνίας από τον Ιούλιο Καίσαρα έως την Αυγούστεια περίοδο, συμπεριλαμβανομένων συγγραφέων όπως ο Λουκρήτιος, ο Κάτουλλος, ο Οράτιος, ο Κικέρων ή ο Λίβιος.

Πέμπτο έτος: κείμενα λογοτεχνίας από την εποχή του αυτοκράτορα Τιβέριου έως τον πέμπτο αιώνα μ.Χ., συμπεριλαμβανομένων συγγραφέων όπως ο Τάκιτος, ο Σενέκας, ο Αυγουστίνος, ο Πλάυτος, ο Τερέντιος. Στην ύλη συμπεριλαμβάνονται εκμάθηση κανόνων προσωδίας.

7.2.2 Η προτεινόμενη διδακτική μεθοδολογία της ΑΕ γλώσσας

Κατά τον πρώτο χρόνο φοίτησης στο Κλασικό Λύκειο η διδασκαλία της ΑΕ επικεντρώνεται σε βασικές γνώσεις μορφολογίας και συντακτικού, και κατά τον δεύτερο χρόνο φοίτησης συμπληρώνονται οι γνώσεις μορφολογίας και συντακτικού. Για τις τρεις τελευταίες τάξεις (triennium) του Κλασικού Λυκείου, ως ύλη στα προγράμματα σπουδών έχουν οριστεί τα ακόλουθα κείμενα:

Τρίτο έτος: κείμενα λογοτεχνίας από την αρχή έως τον Πίνδαρο, συμπεριλαμβανομένων συγγραφέων όπως ο Όμηρος (Ιλιάδα, ραψωδία Α) και κείμενα ιστοριογραφίας.

Τέταρτο έτος: κείμενα λογοτεχνίας της κλασικής περιόδου, συμπεριλαμβανομένων των λυρικών ποιητών και του Πλάτωνα.

Πέμπτο έτος: κείμενα λογοτεχνίας από την ελληνιστική περίοδο, μία τραγωδία και ένας ρητορικός λόγος.

7.3 Εξετάσεις και αξιολόγηση

Οι καθηγητές έπρεπε να αξιολογούν την επίδοση των μαθητών τους στην εκμάθηση της Λατινικής και της ΑΕ σε όλες τις βαθμίδες της τυπικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης μέσω τακτών διαγωνισμάτων τόσο γραπτών όσο και προφορικών (σε ορισμένα πειραματικά μαθήματα κάποιες βαθμίδες εκπαίδευσης αξιολογούνταν μόνον προφορικά). Υπουργικές εγκύκλιοι πρότειναν τη διεξαγωγή υψηλού αριθμού διαγωνισμάτων σε κάθε περίοδο του σχολικού έτους ώστε να αξιολογείται η πρόοδος των μαθητών και να αποτιμάται η επίτευξη των μαθησιακών στόχων. Το 1923, για πρώτη φορά εισήχθησαν οι τελικοί διαγωνισμοί που εξετάζουν όλα τα μαθήματα: αυτοί οι διαγωνισμοί αναθεωρήθηκαν το 1969 και εν συνεχεία αναθεωρήθηκαν εκ νέου με κάποιες τροποποιήσεις το 1997 και το 2003, ώστε τελικώς να λάβουν τη

μορφή τριών γραπτών εξετάσεων και μιας προφορικής εξέτασης η οποία διέτρεχε όλα τα διδασκόμενα γνωστικά αντικείμενα.

Εντούτοις, η διδασκαλία της Λατινικής και της ΑΕ αποτελούσαν μόνο βασικά μαθήματα στο Κλασικό Λύκειο. Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα οι μαθητές που συμμετέχουν στις τελικές εξετάσεις να καλούνται να αποδείξουν και να επιδείξουν τις γνώσεις τους σε αυτά τα μαθήματα μέσω ενός γραπτού διαγωνίσματος το οποίο περιελάμβανε πάντα ένα αρχαίο κείμενο, είτε λατινικό είτε αρχαίο ελληνικό, το οποίο έπρεπε να μεταφραστεί στα Ιταλικά (το διαγώνισμα ήταν κοινό για όλους τους μαθητές σε όλη την Ιταλία και αποστέλλοταν απευθείας από το Υπουργείο Ε., Π. & Ε.), ένα γραπτό διεπιστημονικό διαγώνισμα (αυτό το διαγώνισμα οριζόταν από τα συμβούλια των καθηγητών σε κάθε σχολείο) και από μία γραπτή διεπιστημονική εξέταση.

8. Η πρωτοτυπία της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης του 2010 όσον αφορά στη διδασκαλία των κλασικών γλωσσών¹⁹

Η θέσπιση έξι τύπων λυκείου²⁰ έναντι των τριών που υπήρχαν έως το 2010 δεν αποτελεί τη μόνη καινοτομία του Νέου Ιταλικού Λυκείου. Ορισμένες από τις βασικές καινοτομίες που εισήχθησαν και εφαρμόζονται στο Νέο Ιταλικό Λύκειο αποτελούν:

- α) η καθιέρωση της διδασκαλίας της ξένης γλώσσας ως υποχρεωτικού μαθήματος σε όλα τα λύκεια,
- β) η επέκταση της διδακτικής ώρας στα εξήντα λεπτά,
- γ) η θεσπισμένη εφαρμογή μιας νέας εκπαιδευτικής μεθοδολογίας, της επονομαζόμενης CLIL (= Content and Language Integrated Learning)²¹, η οποία συνίσταται στη διδασκαλία ποικίλων διδακτικών αντικειμένων σε άλλη γλώσσα εκτός από την ιταλική, π.χ. στην αγγλική,
- δ) η αφιέρωση περισσότερων διδακτικών ωρών στα μαθηματικά, στη φυσική και στις επιστήμες.

Εντούτοις, αυτή που αφορά εξ αντικειμένου τις κλασικές γλώσσες είναι η θεσπισμένη καθιέρωση της διδασκαλίας των λατινικών σε όλους τους τύπους του Νέου Ιταλικού Λυκείου εκτός από τα εξής δύο λύκεια: το καλλιτεχνικό λύκειο και το λύκειο της μουσικής τέχνης και του χορού.²²

¹⁹

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/national_summary_sheets/047_IT_EN.pdf, σ. 5/11.

²⁰ Για τους τύπους του ιταλικού λυκείου βλ. πιο πάνω.

²¹

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/national_summary_sheets/047_IT_EN.pdf, σ. 5/11 (ημερομηνία προσπέλασης: 23/03/2011)· για τον ορισμό βλ. περισσότερα στον ιστότοπο http://ec.europa.eu/education/languages/language-teaching/doc236_en.htm (ημερομηνία προσπέλασης: 21/03/2011).

²²

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/national_summary_sheets/047_IT_EN.pdf, σ. 5/11 (ημερομηνία προσπέλασης: 23/03/2011)· <http://www.istruzione.it/getOM?idfileentry=217468>,

9. Το νέο ΑΠΣ για τη διδασκαλία της ΑΕ και της Λατινικής στο Κλασικό Λύκειο (liceo classico) της Ιταλίας²³

Η μεθοδολογική αρχή που διαπνέει το νέο ΑΠΣ του ιταλικού κλασικού λυκείου, πρόγραμμα που ορίζει τους στόχους, τη μέθοδο διδασκαλίας και τη διδακτέα ύλη της ΑΕ και της Λατινικής, είναι η συμβατότητα μεταξύ της διδασκαλίας των ανθρωπιστικών επιστημών και των ΤΠΕ. Στον βαθμό που τα νέα ΑΠΣ συμβάλλουν στη μετάβαση προς το σχολείο της τρίτης χιλιετίας, η προαναφερθείσα έννοια χρησιμοποιείται ως σημείο εκκίνησης. Άλλωστε, στην ίδια έννοια βρίσκεται το κλειδί για την προώθηση των κλασικών σπουδών, προώθηση που συμβαδίζει με την ενημέρωση του διδακτικού υλικού και με τη δυνατότητα να αποφευχθεί η επικείμενη απειλή της απόκλισης μεταξύ των ανθρωπιστικών σπουδών και του επιστημονικού πολιτισμού. Το γεγονός ότι η διδασκαλία της ΑΕ και της Λατινικής δεν μπορεί και δεν πρέπει να προβάλλεται ως αδιαμφισβήτητη πρόσκτηση η αυστηρή γνωσιακή διαδικασία του ρυθμιστικού μηχανισμού των γλωσσών, δεδομένης της ποικιλίας των μαθησιακών στόχων που η εκμάθηση των αρχαίων και των σύγχρονων γλωσσών προϋποθέτουν. Στην περίπτωση μάλιστα των σύγχρονων γλωσσών, η καλή γνώση τους αποσκοπεί στο να τις μιλήσει κάποιος καλύτερα, ενώ στην περίπτωση των κλασικών γλωσσών, στο να κατανοεί καλύτερα και να αποκωδικοποιεί κάποιος τα μηνύματα που ενυπάρχουν στα κείμενα των αρχαίων Ελλήνων και Λατίνων συγγραφέων, με την προϋπόθεση ότι τα κείμενα αυτά διαθέτουν σημαντική αξία για το σύγχρονο σχολείο και έχουν σχεδιαστεί ως μέσα για να προσπελάσουν οι μαθητές τον ελληνο-ρωμαϊκό πολιτισμό. Οι τρεις παραδοσιακές φάσεις της μελέτης των κλασικών γλωσσών (μελέτη συντακτικού-γραμματικής, ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων, ιστορία της λογοτεχνίας) πρέπει να συγχωνευθούν, ώστε ο μαθητής να μετατραπεί ενεργό υποκείμενο και να συμμετέχει στη διαδικασία διδασκαλίας-μάθησης.²⁴

²³ Πηγή:

http://www.indire.it/lucabas/lkmw_file/licei2010///indicazioni_nuovo_impaginato/_Liceo%20classico.pdf

²⁴ Bruni (2005) 191.

Το νέο ΑΠΣ για το αναμορφωμένο λύκειο της Ιταλίας συντάχθηκε από επιτροπή επιστημόνων και καθηγητών της μέσης εκπαίδευσης εξειδικευμένων στο γνωστικό αντικείμενο της κλασικής φιλολογίας.²⁵

Σύμφωνα με το κείμενο του ΑΠΣ του Κλασικού Λυκείου (στο εξής ΚΛ) της Ιταλίας τα μαθησιακά αποτελέσματα που εντάσσονται στο ευρύτερο πλαίσιο εκπαιδευτικής εξειδίκευσης του Νέου Λυκείου της Ιταλίας ορίζονται ως εξής:

«Τα μαθησιακά αποτελέσματα του Κλασικού Λυκείου (Liceo Classico)

Η κατεύθυνση και το εκπαιδευτικό πρόγραμμα του Κλασικού Λυκείου στοχεύει στη μελέτη του κλασικού πολιτισμού και του ανθρωπισμού. Προωθεί την λογοτεχνική, ιστορική και φιλοσοφική κατάρτιση η οποία συμβάλλει στο να κατανοήσει ο μαθητής τον ρόλο του κλασικού πολιτισμού και ανθρωπισμού στην ανάπτυξη του δυτικού πολιτισμού και της δυτικής παράδοσης και στον σύγχρονο κόσμο από άποψη συμβολική, ανθρωπολογική και αυτή της σύγκρισης των αξιών. Προωθεί την απόκτηση των μεθόδων που είναι κατάλληλες για τις κλασικές σπουδές και τις ανθρωπιστικές επιστήμες, εντός ενός πολιτισμικού πλαισίου το οποίο, δίνοντας βαρύτητα στα μαθηματικά, τη φυσική και τη βιολογία, επιτρέπει στους μαθητές να επωφεληθούν από τη διασταύρωση μεταξύ της γνώσης και της ανάπτυξης μιας κριτικής θεώρησης της πραγματικότητας. Βοηθεί τον μαθητή να εμβαθύνει και να αναπτύξει τις γνώσεις και τις δεξιότητές του και αυτές οι δεξιότητες που χρειάζονται για τους σκοπούς αυτούς να έχουν αναπτυχθεί σε μεγάλο βαθμό (άρθρο 5, παράγραφος 1).²⁶

Μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος σπουδών και με την ταυτόχρονη επίτευξη των μαθησιακών αποτελεσμάτων οι μαθητές πρέπει:²⁷

- να έχουν εμβαθύνει τις γνώσεις τους στην ανάπτυξη και την εξέλιξη του πολιτισμού μας στις διάφορες πτυχές του (γλωσσική, λογοτεχνική, καλλιτεχνική,

²⁵ Πηγή:

http://www.indire.it/lucabas/lkmw_file/licei2010///indicazioni_nuovo_impaginato/Liceo%20classico.pdf, σ. 2: Max Bruschi, επικεφαλής ομάδας, Sergio Belardinelli, Giorgio Bolondi, Paolo Ferratini, Gisella Langé, Andrea Ragazzini, Luca Serianni, Elena Ugolini, Nicola Vittorio, μέλη.

²⁶ ΑΠΣ Κλασικού Λυκείου Ιταλίας, σ. 12: Liceo Classico

http://nuovilicei.indire.it/content/index.php?action=lettura_paginata&id_m=7782&id_cnt=10497

²⁷ ΑΠΣ Κλασικού Λυκείου Ιταλίας, σ. 12: Liceo Classico

http://nuovilicei.indire.it/content/index.php?action=lettura_paginata&id_m=7782&id_cnt=10497

ιστορική, θεσμική, φιλοσοφική, επιστημονική), μεταξύ άλλων μέσω της απευθείας μελέτης των κειμένων, των βιβλίων και των σημαντικότερων συγγραφέων και να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν την αξία της παράδοσης, ως δυνατότητας για την κριτική κατανόηση του παρόντος.

- να έχουν αποκτήσει γνώση των κλασικών γλωσσών, που απαιτείται για την κατανόηση των αρχαίων ελληνικών και λατινικών κειμένων, μέσω της ουσιαστικής μελέτης της γλωσσολογικής δομής τους (μορφοσυντακτικής, λεξιλογικής, σημασιολογικής), καθώς και των εργαλείων που απαιτούνται για την υφολογική και ρητορική ανάλυσή τους, ώστε στο τέλος να επιτευχθεί πλήρης ικανότητα στην κατοχή της ιταλικής γλώσσας.
- να έχουν αποκτήσει, τόσο όσον αφορά στην πρακτική της μετάφρασης, όσο και στη μελέτη της φιλοσοφίας και της επιστήμης, μια καλή ικανότητα να επιχειρηματολογούν, να ερμηνεύουν περίπλοκα κείμενα και να επιλύουν προβλήματα διαφόρων τύπων.
- να είναι σε θέση να αναστοχάζονται κριτικά σχετικά με τις μορφές της γνώσης και των αμοιβαίων σχέσεών τους καθώς και να είναι σε θέση να ομαδοποιήσει την επιστημονική σκέψη, ιδωμένη επίσης στο πλαίσιο μίας ανθρωπιστικής διάστασης.»²⁸

Σύμφωνα με το ΑΠΣ του νέου Κλασικού Λυκείου της Ιταλίας η κατανομή των ωρών σε όλη την πενταετή διάρκεια του Κλασικού Λυκείου έχει ως εξής:

1. κατά την πρώτη διετία (primo biennio) το σύνολο των ωρών που αφιερώνονται για τη διδασκαλία της Λατινικής είναι εκατόν εξήντα πέντε (165), ενώ για την ΑΕ εκατόν τριάντα δύο (132).²⁹
2. κατά τη δεύτερη διετία (secondo biennio) το σύνολο των ωρών που αφιερώνονται για τη διδασκαλία της Λατινικής είναι εκατόν τριάντα δύο (132), ενώ για την ΑΕ ενενήντα εννέα (99).³⁰

²⁸ <http://www.istruzione.it/getOM?idfileentry=217468>, σ. 29' ΑΠΣ Κλασικού Λυκείου Ιταλίας, σ. 12: Liceo Classico

http://nuovilicei.indire.it/content/index.php?action=lettura_paginata&id_m=7782&id_cnt=10497.

²⁹ Πηγή: ΑΠΣ Κλασικού Λυκείου Ιταλίας, σ. 14 Liceo Classico

http://nuovilicei.indire.it/content/index.php?action=lettura_paginata&id_m=7782&id_cnt=10497.

3. κατά το πέμπτο και τελευταίο έτος (quinto anno) του ΚΣ το σύνολο των ωρών που αφιερώνονται για τη διδασκαλία της Λατινικής είναι εκατόν τριάντα δύο (132), ενώ για την ΑΕ ενενήντα εννέα (99).³¹

Quadro Orario

PIANO DEGLI STUDI

	1° biennio		2° biennio		5° anno
	1° anno	2° anno	3° anno	4° anno	
Attività e insegnamenti obbligatori per tutti gli studenti – Orario annuale:					
Lingua e letteratura italiana	132	132	132	132	132
Lingua e cultura latina	165	165	132	132	132
Lingua e cultura greca	132	132	99	99	99
Lingua e cultura straniera	99	99	99	99	99
Storia			99	99	99
Storia e Geografia	99	99			
Filosofia			99	99	99
Matematica*	99	99	66	66	66
Fisica			66	66	66
Scienze naturali**	66	66	66	66	66
Storia dell'arte			66	66	66
Scienze motorie e sportive	66	66	66	66	66
Religione cattolica o Attività alternative	33	33	33	33	33
Totale ore	891	891	1.023	1.023	1.023

* Con Informatica al primo biennio

** Biologia, Chimica, Scienze della Terra

Nota: È previsto l'insegnamento, in lingua straniera, di una disciplina non linguistica (CLIL) compresa nell'area delle attività e degli insegnamenti obbligatori per tutti gli studenti o nell'area degli insegnamenti attivabili dalle istituzioni scolastiche nei limiti del contingente di organico ad esse annualmente assegnato.

³⁰ Πηγή: ΑΠΣ Κλασικού Λυκείου Ιταλίας, σ. 14 Liceo Classico
http://nuovilicei.indire.it/content/index.php?action=lettura_paginata&id_m=7782&id_cnt=10497.

³¹ Πηγή: ΑΠΣ Κλασικού Λυκείου Ιταλίας, σ. 14 Liceo Classico
http://nuovilicei.indire.it/content/index.php?action=lettura_paginata&id_m=7782&id_cnt=10497.

PIANO DEGLI STUDI del LICEO CLASSICO

	1° biennio		2° biennio		5° anno
	1°	2°	3°	4°	
Attività e insegnamenti obbligatori per tutti gli studenti – Orario annuale					
Lingua e letteratura italiana	132	132	132	132	132
Lingua e cultura latina	165	165	132	132	132
Lingua e cultura greca	132	132	99	99	99
Lingua e cultura straniera	99	99	99	99	99
Storia			99	99	99
Storia e Geografia	99	99			
Filosofia			99	99	99
Matematica*	99	99	66	66	66
Fisica			66	66	66
Scienze naturali**	66	66	66	66	66
Storia dell’arte			66	66	66
Scienze motorie e sportive	66	66	66	66	66
Religione cattolica o Attività	33	33	33	33	33
<i>Totale ore</i>	891	891	1023	1023	1023

* con Informatica al primo biennio, ** Biologia, Chimica, Scienze della Terra, N.B. È previsto l'insegnamento, in lingua straniera, di una disciplina non linguistica (CLIL) compresa nell'area delle attività e degli insegnamenti obbligatori per tutti gli studenti o nell'area degli insegnamenti attivabili dalle istituzioni scolastiche nei limiti del contingente di organico ad esse annualmente assegnato.

Σύμφωνα με το ΑΠΣ του ΚΛ οι γενικοί στόχοι της διδασκαλίας της Λατινικής διαιρούνται σε δύο ευρύτερα γνωστικά αντικείμενα, στη «Γλώσσα» (Lingua) και στον «Πολιτισμό» (Cultura).

Ως γενικοί στόχοι της διδασκαλίας της Λατινικής στο πενταετούς φοίτησης ΚΛ όσον αφορά το γνωστικό αντικείμενο «Γλώσσα» προσδιορίζονται οι εξής: στο τέλος της πενταετούς φοίτησης ο μαθητής μπορεί να διαβάζει, να κατανοεί και να μεταφράζει κείμενα συγγραφέων που ανήκουν σε διάφορα λογοτεχνικά είδη και αρθρώνονται σε διαφορετική μεταξύ τους επιχειρηματολογία. Παράλληλα, την ίδια στιγμή να έχει

αποκτήσει τη δυνατότητα να συγκρίνει γλωσσικά, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στο λεξιλόγιο και τη σημασιολογία, τη λατινική με την ιταλική αλλά και με άλλες σύγχρονες γλώσσες, έχοντας επιτύχει μια πιο ώριμη και πιο επισταμένη γνώση της ιταλικής, ιδίως για την περιοδική σύνταξη και για την κατοχή του αφηρημένου λεξιλογίου.

Η πρακτική της μετάφρασης δεν αντιμετωπίζεται τόσο ως μηχανιστική εφαρμογή των κανόνων, όσο ως μέσο προκειμένου ο μαθητής να γνωρίσει ένα κείμενο και έναν συγγραφέα, το οποίο επιτρέπει στον μαθητή να ταυτιστεί με έναν κόσμο διαφορετικό από τον δικό του και να αισθανθεί την πρόκληση η οποία προκύπτει από την απόπειρα να το επαναδιατυπώσει και να το παρουσιάσει πάλι στην ιταλική γλώσσα.

Ως γενικοί στόχοι της διδασκαλίας της Λατινικής στο πενταετούς φοίτησης ΚΛ όσον αφορά το γνωστικό αντικείμενο «Πολιτισμός» προσδιορίζονται οι εξής: στο τέλος της πενταετούς φοίτησης ο μαθητής γνωρίζει, κατά κύριο λόγο μέσω της απευθείας ανάγνωσης στη γλώσσα του πρωτοτύπου, ανάγνωσης που ολοκληρώνεται από την ανάγνωση των αντίστοιχων κειμένων σε μετάφραση, τα θεμελιώδη κείμενα της κλασικής λογοτεχνικής κληρονομιάς, ιδωμένης ως προς τις ιστορικές μορφές της και στις σχέσεις της με την ευρωπαϊκή λογοτεχνία. Ο μαθητής κατανοεί επίσης μέσω της σύγκρισης της Λατινικής με την Ιταλική και την ξένη λογοτεχνία την ιδιαιτερότητα και την πολυπλοκότητα του φαινομένου της αρχαίας λογοτεχνίας ως έκφρασης του πολιτισμού και της κουλτούρας.

Επιπλέον ο μαθητής μπορεί να κατανοήσει τη θεμελιώδη αξία του ρωμαϊκού κλασικού πολιτισμού μέσω της ευρωπαϊκής παράδοσης όσον αφορά στα λογοτεχνικά είδη, στις μορφές του συλλογικού φαντασιακού (auctoritates). Επίσης μαθαίνει να απομονώνει μέσω των κειμένων, δηλ. μέσω της ιδιότητάς τους ως ιστορικών κειμένων, τα πιο σημαντικά χαρακτηριστικά του ρωμαϊκού κόσμου, στο σύνολο των θρησκευτικών, πολιτικών, ηθικών και αισθητικών εκφάνσεών του.

Ο μαθητής είναι επίσης σε θέση να ερμηνεύσει και να σχολιάσει έργα γραμμένα σε πεζό ή έμμετρο λόγο, χρησιμοποιώντας εργαλεία της γλωσσολογικής, υφολογικής και ρητορικής ανάλυσης και εντάσσοντας τα έργα αυτά στα αντίστοιχα ιστορικά και πολιτισμικά συμφραζόμενα· έχει αφομοιώσει τις κατηγορίες εκείνες που του

επιτρέπουν να ερμηνεύσει την μυθολογική, καλλιτεχνική, λογοτεχνική, φιλοσοφική και επιστημονική κληρονομιά, που είναι κοινή με τον ευρωπαϊκή πολιτισμό· γνωρίζει να συγκρίνει τα πολιτισμικά και λογοτεχνικά πρότυπα και τα συστήματα αξιών· τέλος, είναι σε θέση να διακρίνει και να αξιολογεί διαφορετικές ερμηνείες· είναι σε θέση να εκθέτει την άποψή του επισταμένα· μπορεί να ενεργοποιεί επιχειρήματα.

Χωρίς να θίγονται τα απαραβίαστα περιθώρια της ελευθερίας και της ευθύνης του διδάσκοντος – ο οποίος επιβεβαιώνει από καιρού εις καιρόν ποιο πρόγραμμα διδασκαλίας θεωρείται καταλληλότερο για την τάξη και ποιο είναι αυτό που ανταποκρίνεται καλύτερα στους ειδικούς εκπαιδευτικούς στόχους και επίσης στην ιδιαίτερη ιδέα της λογοτεχνίας – είναι σημαντικό ότι η προσοχή πρέπει να εστιάζεται στα πιο σημαντικά κείμενα.

Ειδικοί στόχοι μάθησης - Γλώσσα - Τα πρώτα δύο χρόνια

Ο μαθητής αποκτά τις λειτουργικές γλωσσικές δεξιότητες για την κατανόηση και τη μετάφραση των κειμένων, κυρίως εκείνων που είναι γραμμένα σε πεζό λόγο και έχουν περιεχόμενο μυθολογικό, ιστορικό, αφηγηματικό. Για τις γλωσσικές δεξιότητες προβλέπεται: ευχέρεια στην ανάγνωση, γνώση των μορφοσυντακτικών δομών (ιδιαίτερα της ονοματικής και της ρηματικής κλίσης)· λειτουργίες των πτώσεων εντός της φράσης και των φράσεων εντός της περιόδου· σχηματισμός του λόγου· γνώση του λεξιλογίου (μέσω ομάδων λέξεων με κοινή σημασία και των λεξιλογικών πεδίων).

Η γνώση των μορφοσυντακτικών δομών θα ξεκινήσει από το ρήμα (ρήμα-εξάρτησης), σύμφωνα με τις πιο σύγχρονες διδακτικές τεχνικές (μία ενδιαφέρουσα εναλλακτική μέθοδος όσον αφορά στην παραδοσιακή μελέτη της κανονιστικής γραμματικής παρέχεται από την θεωρούμενη «φυσική λατινική» - φυσική μέθοδο – η οποία επιτρέπει μία συνθετική εκμάθηση της γλώσσας, η οποία εκκινεί από τα κείμενα). Αυτό θα επιτρέψει την αποφυγή μιας αφηρημένης γνώσης της γραμματικής, την οποία αποκτά ο μαθητής μέσω κανόνων τους οποίους μαθαίνει μνημοτεχνικά, και μέσω αναπόφευκτων εξαιρέσεων, δίνοντας έμφαση στα γλωσσικά στοιχεία-κλειδιά για την κατανόηση των κειμένων και ταυτόχρονα στους μαθητές μία αυστηρή και στέρεα μέθοδο για την απόκτηση μεταφραστικών δεξιοτήτων· επίσης θα πρέπει να

αφιερωθεί στη συνεχή αντιπαραβολή της Λατινικής με την Ιταλική γλώσσα και μάλιστα στους ιστορικούς μετασχηματισμούς της δεύτερης.

Για την επίτευξη του στόχου της εξάσκησης στη μεταφραστική διαδικασία (υπό την έννοια που προσδιορίστηκε πιο πάνω μέσα στο κείμενο) προτείνεται στους καθηγητές η υποβολή κειμένων που συνοδεύονται από επισημάνσεις των συμφραζομένων (πληροφορίες σχετικές με τον συγγραφέα, το έργο, το χωρίο ή το υπό πραγμάτευση θέμα), οι οποίες προάγουν ένα είδος κατανόησης όχι αποκλειστικά λογοτεχνική. Από τη δική του πλευρά ο μαθητής θα πρέπει να αναγνωρίζει τις μορφοσυντακτικές δομές, τους κειμενικούς συνδέσμους, τις λέξεις-κλειδιά· να διατυπώνει και να επαληθεύει τις υποθέσεις της μετάφρασης και να αιτιολογεί τις επιλογές του. Είναι απαραίτητο να αναπτύξει την ικανότητα να κατανοεί το λατινικό κείμενο στο σύνολό του και στις βασικές δομές του και μάλιστα χωρίς τη βοήθεια λεξικού. Θα πρέπει επίσης να είναι ικανός ο μαθητής να μεταβαίνει με μεγαλύτερη ευχέρεια από την κατανόηση-μετάφραση των αυθεντικών χωρίων της λατινικής κουλτούρας· κατ' αυτόν τον τρόπο ώστε η μελέτη, καθώς εισέρχεται άμεσα στην ουσία των κειμένων, θα βοηθήσει σταδιακά τους μαθητές να εξοικειωθούν με τις *usus scribendi* των Λατίνων συγγραφέων, διευκολύνοντας την ερμηνεία.

Δεύτερη διετία και Πέμπτο έτος

Προβλέπεται η συνέχιση της εξάσκησης στη μετάφραση του κειμένου του Λατίνου συγγραφέα, με την παρουσίαση χωρίων από συγκεκριμένους συγγραφείς τα έργα των οποίων εξετάζονται στη μελέτη της λογοτεχνίας (π.χ. τρίτο έτος φοίτησης στο ΚΛ: Ιούλιος Καίσαρας, Σαλλούστιος, Κικέρων, τέταρτο έτος φοίτησης στο ΚΛ: Κικέρων, Λίβιος, ιστοριογράφοι των αυτοκρατορικών χρόνων, πέμπτο και τελευταίο έτος φοίτησης στο ΚΛ: Σενέκας, Πετρώνιος, Κοϊντλιανός, Τάκιτος, Απουλίσκος) είτε ως διδακτική κατεύθυνση (*percorsi*) για τα λογοτεχνικά είδη. Μέσω της επιλογής των χωρίων και την κατάλληλη πλαισίωσή τους από τα συμφραζόμενα όσον αφορά τόσο στο περιεχόμενο όσο και στη γλώσσα θα οδηγήσει σε διεύρυνση του φάσματος των συγγραφέων και των κειμένων που υποβάλλονται σε ανάγνωση και λογοτεχνική έρευνα, προκειμένου τα κείμενα αυτά να προσφέρουν στους μαθητές μία ευρύτερη και πιο πολύπλευρη εποπτεία του ρωμαϊκού λογοτεχνικού πολιτισμού. Στους κύριους συγγραφείς του λογοτεχνικού κανόνα θα μπορούσαν να συγκριθούν κείμενα (π.χ. οι

κωμωδίες του Πλαύτου, τα Ευαγγέλια, ο Οβίδιος, ο Μαρτιάλης, πεζογραφία της ύστερης αρχαιότητας), τα οποία τεκμηριώνουν σε σημαντικό βαθμό την ποικιλία και τον πλούτο της λατινικής λογοτεχνίας και τη συμβολή στην ευρωπαϊκή παράδοση και τον ευρωπαϊκό πολιτισμό. Για τον λόγο αυτόν θα ήταν σκόπιμη η χρήση δόκιμων μεταφράσεων προκειμένου να συγκριθούν αφενός μεταξύ τους και αφετέρου με το πρωτότυπο κείμενο.

Πέρα από την παγίωση των γλωσσικών δεξιοτήτων του, αποκτώντας εξοικείωση με την πολυπλοκότητα της συντακτικής δομής και το λεξιλόγιο της ιστοριογραφίας, της ρητορικής, της πολιτικής και της φιλοσοφίας, ο μαθητής αντιλαμβάνεται τις διαχρονικές παραλλαγές της γλώσσας και την εξειδίκευση των επιμέρους λεξιλογίων· ο μαθητής θα επιχειρήσει αποδώσει μέσω της μετάφρασης το συγκεκριμένο λογοτεχνικό νόημα του κειμένου· θα γνωρίζει να αιτιολογεί τις μεταφραστικές του επιλογές όχι μόνο με βάση τα στοιχεία της γραμματικής, αλλά και με βάση της συνολικής ερμηνείας του κειμένου που ο μαθητής μελετά.

Πολιτισμός - Πρώτη διετία

Από το δεύτερο έτος ο μαθητής μπορεί να ξεκινήσει την ανάγνωση ανθολογημένων κειμένων του συγγραφέα, ακολουθώντας θεματικές κατευθύνσεις ή την κατεύθυνση των λογοτεχνικών ειδών, προκειμένου να ενισχύσει τις γλωσσικές του δεξιότητες και να μυηθεί σταδιακά στην απευθείας ανάγνωση των κλασικών κειμένων.

Πολιτισμός - Δεύτερη διετία

Η προσοχή του μαθητή επικεντρώνεται στα πιο σημαντικά κείμενα της Λατινικής λογοτεχνίας από τις απαρχές έως την αυγουστέια περίοδο, και μάλιστα στους πιο σημαντικούς συγγραφείς και τα πιο σημαντικά λογοτεχνικά είδη: το αρχαϊκό έπος, το δράμα (Πλαύτος και Τερέντιος), η σάτιρα, ο Κάτουλλος και οι νεωτερικοί ποιητές, ο Ιούλιος Καίσαρας, ο Σαλλούστιος, ο Κικέρων, ο Λουκρήτιος, ο Βεργίλιος, ο Οράτιος, ο Οβίδιος, η ελεγεία, ο Λίβιος. Την ίδια στιγμή ο μαθητής θα εστιάσει σε στοιχεία της λογοτεχνικής κριτικής που είναι απαραίτητα για να επικεντρωθεί σε ειδικά χαρακτηριστικά της ρωμαϊκής λογοτεχνίας στο σύνολό της και στην επίδραση που

αυτή άσκησε στη δυτική λογοτεχνική παράδοση: στις μορφές της επικοινωνίας, στη διάδοση των κειμένων, στην έννοια της πρωτοτυπίας, στη δημιουργικότητα και στην μίμηση, στη σπουδαιότητα των λογοτεχνικών ειδών, στη σχέση μεταξύ των συγγραφέων και στο πολιτικό και κοινωνικό πλαίσιο, στον τρόπο με τον οποίο η λατινική λογοτεχνική κληρονομιά επιλέχθηκε, διατηρήθηκε και μεταδόθηκε στις μεταγενέστερες εποχές.

Εντός του χρονικού πλαισίου του προγράμματος σπουδών, ένα σημαντικό χρονικό άνυσμα θα αφιερωθεί στην ανάγνωση και στην ερμηνεία των αρχαίων συγγραφέων στη γλώσσα του πρωτότυπου κειμένου, όπως έχει προταθεί, οι οποίες θα υπόκεινται σε ποικίλες αξιολογήσεις (αιτιολογημένες π.χ. με βάση μία κλίμακα αύξουσας δυσκολίας), παράλληλα με τη χρονολογική σειρά, με τέτοιον τρόπο ώστε ο μαθητής να κατανοήσει τις σχέσεις μεταξύ του κειμένου και των ιστορικών, πολιτισμικών και λογοτεχνικών συμφραζομένων (π.χ. τρίτο έτος φοίτησης στο ΚΛ Ιούλιος Καίσαρας, Σαλλούστιος, Κικέρων, Κάτουλλος, Λουκρήτιος, τέταρτο έτος φοίτησης στο ΚΛ: Κικέρων, Βεργίλιος, Οράτιος, Λίβιος).

Μέσω της γνώσης των αναγκαίων λεπτομερειών σχετικά με τα ιστορικά συμφραζόμενα των λογοτεχνών και των έργων τους, η μελέτη της λατινικής λογοτεχνίας μπορεί επίσης να κατευθυνθεί προς τα λογοτεχνικά είδη, με ιδιαίτερη έμφαση στη συνέχεια / ασυνέχεια σε σχέση με την παράδοση της αρχαίας ελληνικής λογοτεχνίας, ή ακόμη ως διερεύνηση σταθερών χαρακτηριστικών (μέσω θεμάτων, μοτίβων, τόπων) στον πολιτισμό και στην ιταλική και ευρωπαϊκή λογοτεχνία, προκειμένου να ενισχυθεί επίσης η συγκριτική και διακειμενική προοπτική (π.χ. μεταξύ ιταλικής και λατινικής λογοτεχνίας).

Η ανάγνωση ανθολογημένων κειμένων στο πρωτότυπο θα συνοδεύεται από την ανάγνωση των κειμένων αυτών σε μετάφραση με σκοπό να παρέχει μία ευρύτερη εποπτεία του έργου από το οποίο προέρχονται τα χωρία του πρωτότυπου κειμένου.

Ο σπουδαστής θα είναι σε θέση να διαβάσει με εκφραστικό τρόπο και, έμμετρα, τουλάχιστον τον δακτυλικό εξάμετρο στίχο και το ελεγειακό δίστιχο. Επίσης θα μπορεί να μεταφράσει το κείμενο, λαμβάνοντας υπόψη το νόημα και τη λογοτεχνική και ρητορική του ιδιαιτερότητα· να μπορεί να μεταφράζει το κείμενο

χρησιμοποιώντας τα εργαλεία της κειμενικής ανάλυσης και της κατανόησης που σχετίζεται με τον συγγραφέα και τα ιστορικά-πολιτισμικά συμφραζόμενα· να εκφράζεται και να αιτιολογεί την προσωπική του αποτίμηση του κειμένου και του περιεχομένου του· να αντιλαμβάνεται τα στοιχεία της ετερότητας και της συνέχειας μεταξύ του αρχαιοελληνικού και ρωμαϊκού λογοτεχνικού πολιτισμού και της σύγχρονης λογοτεχνίας, όχι μόνον από την άποψη του πολιτισμού και των τεχνών, αλλά επίσης και των ιδανικών των ιδεών, των αστικών ιδεωδών και των θεσμών. Επίσης δεν πρέπει να παραλείπει να αντιπαραβάλλει το λογοτεχνικό είδος ή τα θέματα με τη σύγχρονη λογοτεχνία. Συστήνεται επίσης η ανάγνωση σελίδων με κριτικό περιεχόμενο.

Πολιτισμός - Πέμπτο έτος

Ο μαθητής γνωρίζει τη γενική εξέλιξη της ιστορίας της λατινικής λογοτεχνίας της Κλαυδίου-ιουλιανής εποχής έως τον τέταρτο αιώνα μ.Χ. μέσω των σημαντικότερων συγγραφέων και λογοτεχνικών ειδών (Σενέκας, Πετρώνιος, Πλίνιος ο πρεσβύτερος, η σάτιρα του Πέρσιου και του Ιουβενάλη, ο Σουητώνιο, ο Κοϊντιλιανός, ο Μαρτιάλης, ο Λουκανός, ο Τάκιτος, ο Πλίνιος ο νεότερος, ο Απουλήιος, οι απαρχές της χριστιανικής λογοτεχνίας, η αναγέννηση της παγανιστικής/ειδωλολατρικής λογοτεχνίας του τέταρτου αιώνα, οι σημαντικοί Χριστιανοί συγγραφείς: ο Αμβρόσιος, ο Αυγουστίνος). Η ανάγνωση των συγγραφέων στην πρωτότυπη γλώσσα, εκτός από την παρακολούθηση της ιστορικής εξέλιξης (Σενέκας, Τάκιτος, Πετρώνιος, Απουλήιος), θα βοηθήσει τον μαθητή να εμβαθύνει σε συγγραφείς που έχουν ήδη αποτελέσει αντικείμενο πραγμάτευσης κατά τα προηγούμενα έτη (π.χ. ο Λουκρήτιος, ο Οράτιος) ή να επικεντρωθεί σε θεματικές ή τυπολογικές κατευθύνσεις, και μάλιστα έχοντάς εξετάσεις αυτές τις κατευθύνσεις από την άποψη των μεσαιωνικών και νεότερων ιστορικών τους εκβάσεων τους. Το ΑΠΣ συστήνει την ανάγνωση ενός τουλάχιστον κριτικού δοκιμίου.

10. Το νέο ΑΠΣ για τη διδασκαλία της Λατινικής στο Γλωσσολογικό Λύκειο (liceo linguistico) της Ιταλίας³²

Σύμφωνα με το κείμενο του ΑΠΣ του Γλωσσολογικού Λυκείου (στο εξής ΓΛ) της Ιταλίας τα μαθησιακά αποτελέσματα που εντάσσονται στο ευρύτερο πλαίσιο εκπαιδευτικής εξειδίκευσης του Νέου Λυκείου της Ιταλίας ορίζονται ως εξής:

«Μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος σπουδών οι μαθητές πρέπει:

- να έχουν αποκτήσει, σε δύο σύγχρονες γλώσσες, τις δομές, τις μεθόδους και τις δεξιότητες επικοινωνίας που αντιστοιχούν τουλάχιστον στο Επίπεδο B2 του Κοινού Ευρωπαϊκού Πλαισίου Αναφοράς.
- να έχουν αποκτήσει, σε μια τρίτη σύγχρονη γλώσσα, τις δομές, τις μεθόδους και δεξιότητες επικοινωνίας που αντιστοιχούν τουλάχιστον στο επίπεδο B1 του Κοινού Ευρωπαϊκού Πλαισίου Αναφοράς.
- να διαθέτουν ικανότητα επικοινωνίας σε τρεις σύγχρονες γλώσσες σε ποικίλα κοινωνικά πλαίσια και σε επαγγελματικές καταστάσεις στις οποίες χρησιμοποιούνται διαφορετικές μορφές κειμένου.
- να αναγνωρίζουν με μία συγκριτική οπτική τα δομικά στοιχεία που χαρακτηρίζουν τις υπό μελέτη γλώσσες και να είναι σε θέση να μεταβούν εύκολα από το ένα γλωσσικό σύστημα στο άλλο.
- να είναι σε θέση να πραγματεύονται θέματα ειδικού περιεχομένου σε μια γλώσσα διαφορετική από την ιταλική.
- να γνωρίζουν τα βασικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά των χωρών εκείνων των οποίων τη γλώσσα έχουν μελετήσει, μέσω της μελέτης και της ανάλυσης έργων λογοτεχνίας, αισθητικής, οπτικής, μουσικής, κινηματογράφου, τα οποία ανήκουν στις θεμελιώδεις γραμμές της ιστορίας τους και των παραδόσεών τους.

³² Πηγή:

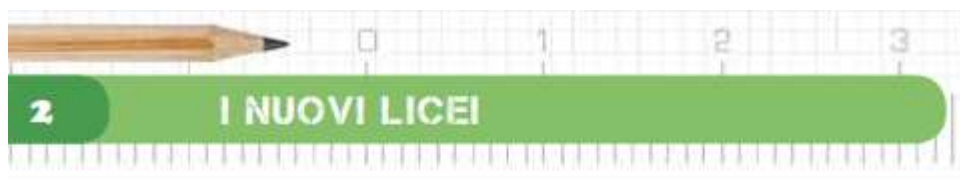
http://www.indire.it/lucabas/lkmw_file/licei2010///indicazioni_nuovo_impaginato/ Liceo%20linguistico.pdf

- να γνωρίζουν να αντιπαραβάλλονται δημιουργικά με τον πολιτισμό άλλων λαών, εκμεταλλευόμενοι τις ευκαιρίες για επικοινωνία και ανταλλαγή.»³³

Σύμφωνα με το ΑΠΣ του νέου Γλωσσολογικού Λυκείου της Ιταλίας η κατανομή των ωρών της διδασκαλίας της λατινικής σε όλη την πενταετή διάρκεια του Γλωσσολογικού Λυκείου έχει ως εξής:

κατά την πρώτη διετία (primo biennio) το σύνολο των ωρών που αφιερώνονται για τη διδασκαλία της Λατινικής είναι εκατόν τριάντα δύο (132). Από αυτές οι πρώτες εξήντα έξι (66) κατανέμονται στο πρώτο έτος της πρώτης διετίας, ενώ οι επόμενες εξήντα έξι (66) στο δεύτερο έτος της πρώτης διετίας.

³³ Πηγή: <http://www.istruzione.it/getOM?idfileentry=217468>, σ. 31.

Quadro Orario

PIANO DEGLI STUDI

PIANO DEGLI STUDI	1° biennio		2° biennio		5° anno
	1° anno	2° anno	3° anno	4° anno	
Attività e insegnamenti obbligatori per tutti gli studenti – Orario annuale					
Lingua e letteratura italiana	132	132	132	132	132
Lingua latina	66	66			
Lingua e cultura straniera 1 *	132	132	99	99	99
Lingua e cultura straniera 2 *	99	99	132	132	132
Lingua e cultura straniera 3 *	99	99	132	132	132
Storia e Geografia	99	99			
Storia			66	66	66
Filosofia			66	66	66
Matematica**	99	99	66	66	66
Fisica			66	66	66
Scienze naturali***	66	66	66	66	66
Storia dell'arte			66	66	66
Scienze motorie e sportive	66	66	66	66	66
Religione cattolica o Attività alternative	33	33	33	33	33
Totale ore	891	891	990	990	990

* Sono comprese 33 ore annuali di conversazione col docente di madrelingua.

** Con Informatica al primo biennio.

*** Biologia, Chimica, Scienze della Terra.

Nota: Dal primo anno del secondo biennio è previsto l'insegnamento in lingua straniera di una disciplina non linguistica (CLIL), compresa nell'area delle attività e degli insegnamenti obbligatori per tutti gli studenti o nell'area degli insegnamenti attivabili dalle istituzioni scolastiche nei limiti del contingente di organico ad esse assegnato, tenuto conto delle richieste degli studenti e delle loro famiglie. Dal secondo anno del secondo biennio è previsto inoltre l'insegnamento, in una diversa lingua straniera, di una disciplina non linguistica (CLIL), compresa nell'area delle attività e degli insegnamenti obbligatori per tutti gli studenti o nell'area degli insegnamenti attivabili dalle istituzioni scolastiche nei limiti del contingente di organico ad esse assegnato, tenuto conto delle richieste degli studenti e delle loro famiglie.

PIANO DEGLI STUDI del LICEO LINGUISTICO

	1° biennio		2° biennio		5° anno
	1°	2°	3°	4°	
Attività e insegnamenti obbligatori per tutti gli studenti – Orario annuale					
Lingua e letteratura italiana	132	132	132	132	132
Lingua latina	66	66			
Lingua e cultura straniera 1*	132	132	99	99	99
Lingua e cultura straniera 2*	99	99	132	132	132
Lingua e cultura straniera 3*	99	99	132	132	132
Storia e Geografia	99	99			
Storia			66	66	66
Filosofia			66	66	66
Matematica**	99	99	66	66	66
Fisica			66	66	66
Scienze naturali***	66	66	66	66	66
Storia dell’arte			66	66	66
Scienze motorie e sportive	66	66	66	66	66
Religione cattolica o Attività alternative	33	33	33	33	33
<i>Totale ore</i>	891	891	990	990	990

* Sono comprese 33 ore annuali di conversazione col docente di madrelingua

** con Informatica al primo biennio

*** Biologia, Chimica, Scienze della Terra

N.B. Dal primo anno del secondo biennio è previsto l'insegnamento in lingua straniera di una disciplina non linguistica (CLIL), compresa nell'area delle attività e degli insegnamenti obbligatori per tutti gli studenti o nell'area degli insegnamenti attivabili dalle istituzioni scolastiche nei limiti del contingente di organico ad esse assegnato, tenuto conto delle richieste degli studenti e delle loro famiglie. Dal secondo anno del secondo biennio è previsto inoltre l'insegnamento, in una diversa lingua straniera, di una disciplina non linguistica (CLIL), compresa nell'area delle attività e degli insegnamenti obbligatori per tutti gli studenti o nell'area degli insegnamenti attivabili dalle istituzioni scolastiche nei limiti del contingente di organico ad esse assegnato, tenuto conto delle richieste degli studenti e delle loro famiglie.

11. Το νέο ΑΠΣ για τη διδασκαλία της Λατινικής στο Λύκειο Ανθρωπιστικών Σπουδών (liceo delle scienze humane)³⁴

Σύμφωνα με το κείμενο του ΑΠΣ του Λυκείου Ανθρωπιστικών Σπουδών (στο εξής ΛΑΣ) της Ιταλίας τα μαθησιακά αποτελέσματα που εντάσσονται στο ευρύτερο πλαίσιο εκπαιδευτικής εξειδίκευσης του Νέου Λυκείου της Ιταλίας ορίζονται ως εξής:

«Μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος σπουδών οι μαθητές πρέπει:

- να έχουν αποκτήσει τις γνώσεις των βασικών πεδίων έρευνας των ανθρωπιστικών σπουδών οι οποίες χρησιμοποιούν την ειδική και διεπιστημονική συμβολή της πολιτισμικής, ψυχολογικής και κοινωνικο-ανθρωπολογικής εκπαίδευσης.
- να έχουν επιτύχει μέσα από την ανάγνωση και την απευθείας μελέτη των σημαντικών έργων και συγγραφέων, παλαιότερων και σύγχρονων, τη γνώση της βασικής εκπαιδευτικής τυπολογίας, σχεσιακής και κοινωνικής που ανήκει στον δυτικό πολιτισμό, καθώς και τον ρόλο που διαδραμάτισε στην οικοδόμηση του ευρωπαϊκού πολιτισμού.
- να είναι σε θέση να προσδιορίσει πρότυπα συνύπαρξης, θεωρητικά και πολιτικά, τις ιστορικές φιλοσοφικές και κοινωνικές αιτίες τους, καθώς και τις σχέσεις που προκύπτουν σε επίπεδο ηθικο-πολιτικό και παιδαγωγικό-εκπαιδευτικό.
- να μπορούν να συγκρίνουν τις θεωρίες και τα εργαλεία που είναι απαραίτητα για την κατανόηση της ποικιλίας της κοινωνικής πραγματικότητας, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στα εκπαιδευτικά φαινόμενα και στις διαδικασίες κατάρτισης, στις θέσεις και τις πρακτικές της τυπικής και άτυπης εκπαίδευσης, στις προσωπικές υπηρεσίες στον κόσμο της εργασίας, στα διαπολιτισμικά φαινόμενα.
- να διαθέτουν τα απαραίτητα εργαλεία για να χρησιμοποιούν με συνειδητό και κριτικό τρόπο τις βασικές διαπροσωπικές και επικοινωνιακές μεθόδους,

³⁴ Πηγή:

http://www.indire.it/lucabas/lkmw_file/licei2010///indicazioni_nuovo_impaginato/ Liceo%20delle%20scienze%20umane.pdf

συμπεριλαμβανομένων εκείνων που σχετίζονται με την εκπαίδευση στα οπτικοακουστικά μέσα.»³⁵

Σύμφωνα με το ΑΠΣ του νέου Λυκείου Ανθρωπιστικών Σπουδών της Ιταλίας η κατανομή των ωρών διδασκαλίας της λατινικής σε όλη την πενταετή διάρκεια φοίτησης σε αυτό έχει ως εξής:

1. κατά την πρώτη διετία (primo biennio) το σύνολο των ωρών που αφιερώνονται για τη διδασκαλία της Λατινικής είναι εκατόν ενενήντα οκτώ (198). Από τις οποίες οι πρώτες ενενήντα εννέα κατανέμονται στο πρώτο έτος της πρώτης διετίας, ενώ οι επόμενες ενενήντα εννέα στο δεύτερο έτος της πρώτης διετίας.
2. κατά τη δεύτερη διετία (secondo biennio) το σύνολο των ωρών που αφιερώνονται για τη διδασκαλία της Λατινικής είναι εκατόν τριάντα δύο (132). Από τις οποίες οι πρώτες εξήντα έξι κατανέμονται στο πρώτο έτος της δεύτερης διετίας, ενώ οι επόμενες εξήντα έξι στο δεύτερο έτος της δεύτερης διετίας.
3. κατά το πέμπτο και τελευταίο έτος (quinto anno) του ΚΣ το σύνολο των ωρών που αφιερώνονται για τη διδασκαλία της Λατινικής είναι εξήντα έξι (66).

³⁵ Πηγή: <http://www.istruzione.it/getOM?idfileentry=217468>, σ. 31.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Quadro Orario

PIANO DEGLI STUDI

PIANO DEGLI STUDI	1° biennio		2° biennio		5° anno
	1° anno	2° anno	3° anno	4° anno	
Attività e insegnamenti obbligatori per tutti gli studenti – Orario annuale					
Lingua e letteratura italiana	132	132	132	132	132
Lingua e cultura latina	99	99	66	66	66
Storia e Geografia	99	99			
Storia			66	66	66
Filosofia			99	99	99
Scienze umane*	132	132	165	165	165
Diritto ed Economia	66	66			
Lingua e cultura straniera	99	99	99	99	99
Matematica**	99	99	66	66	66
Fisica			66	66	66
Scienze Naturali***	66	66	66	66	66
Storia dell'arte			66	66	66
Scienze motorie e sportive	66	66	66	66	66
Religione cattolica o Attività alternative	33	33	33	33	33
Totale ore	891	891	990	990	990

* Psicologia, Antropologia, Pedagogia e Sociologia.

** con Informatica al primo biennio.

*** Biologia, Chimica, Scienze della Terra.

Nota: È previsto l'insegnamento, in lingua straniera, di una disciplina non linguistica (CILL) compresa nell'area delle attività e degli insegnamenti obbligatori per tutti gli studenti o nell'area degli insegnamenti attivabili dalle istituzioni scolastiche nei limiti del contingente di organico ad esse annualmente assegnato.

PIANO DEGLI STUDI del LICEO DELLE SCIENZE UMANE

	1° biennio		2° biennio		5° anno
	1°	2°	3°	4°	
Attività e insegnamenti obbligatori per tutti gli studenti – Orario annuale					
Lingua e letteratura italiana	132	132	132	132	132
Lingua e cultura latina	99	99	66	66	66
Storia e Geografia	99	99			
Storia			66	66	66
Filosofia			99	99	99
Scienze umane*	132	132	165	165	165
Diritto ed Economia	66	66			
Lingua e cultura straniera	99	99	99	99	99
Matematica**	99	99	66	66	66
Fisica			66	66	66
Scienze naturali***	66	66	66	66	66
Storia dell’arte			66	66	66
Scienze motorie e sportive	66	66	66	66	66
Religione cattolica o Attività alternative	33	33	33	33	33
	891	891	990	990	990

* Antropologia, Pedagogia, Psicologia e Sociologia

** con Informatica al primo biennio

*** Biologia, Chimica, Scienze della Terra

N.B. È previsto l'insegnamento, in lingua straniera, di una disciplina non linguistica (CLIL) compresa nell'area delle attività e degli insegnamenti obbligatori per tutti gli studenti o nell'area degli insegnamenti attivabili dalle istituzioni scolastiche nei limiti del contingente di organico ad esse annualmente assegnato.

12. Το νέο ΑΠΣ για τη διδασκαλία της ΑΕ και της Λατινικής στο Λύκειο Θετικών Επιστημών (liceo scientifico)³⁶

Σύμφωνα με το κείμενο του ΑΠΣ του Λυκείου Θετικών Επιστημών (στο εξής ΛΘΕ) της Ιταλίας τα μαθησιακά αποτελέσματα που εντάσσονται στο ευρύτερο πλαίσιο εκπαιδευτικής εξειδίκευσης του Νέου Λυκείου της Ιταλίας ορίζονται ως εξής:

«Μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος σπουδών οι μαθητές πρέπει:

- έχουν αποκτήσει μια πολιτισμική εκπαίδευση, αμφίπλευρα ισορροπημένη, γλωσσική-ιστορική-φιλοσοφική και επιστημονική να κατανοούν θεμελιώδη ζητήματα κατανόηση των θεμελιωδών ζητημάτων της ανάπτυξης της σκέψης, ιδιαίτερα σε μία ιστορική διάσταση, καθώς και τους δεσμούς μεταξύ των μεθόδων της γνώσης που ανήκουν στα μαθηματικά και στις πειραματικές επιστήμες και σε εκείνες που ανήκουν στην έρευνα ανθρωπιστικού τύπου.
- να είναι σε θέση να κατανοήσουν τις σχέσεις μεταξύ της επιστημονικής σκέψης και της φιλοσοφικής σκέψης.
- να κατανοήσουν τις βασικές δομές των διαδικασιών της επιχειρηματολογίας και της επίδειξης στα μαθηματικά, ιδιαίτερα μέσω της απόκτησης μιας γλώσσας λογικής-τυπικής ιδιαίτερα να τη χρησιμοποιούν στον εντοπισμό και την επίλυση ποικίλων προβλημάτων.
- να είναι σε θέση να χρησιμοποιούν εργαλεία υπολογισμού και παρουσίασης για τη μοντελοποίηση και επίλυση προβλημάτων.
- να έχουν συμπληρώσει ορισμένη γνώση του βασικού περιεχομένου των φυσικών επιστημών και φυσικά (χημεία, βιολογία, γεωλογία, αστρονομία) και επίσης μέσω της συστηματικής χρήσης του εργαστηρίου, την άρτια γνώση των ειδικών γλωσσών και των μεθόδων έρευνας οι οποίες ανήκουν στις πειραματικές επιστήμες.

³⁶ Πηγή:

http://www.indire.it/lucabas/lkmw_file/licei2010///indicazioni_nuovo_impaginato/ Liceo%20scientifico.pdf

- να γνωρίζουν τους λόγους που οδήγησαν στην ανάπτυξη της επιστήμης και της τεχνολογίας με την πάροδο του χρόνου, σε σχέση με τις ανάγκες και τις απαιτήσεις της γνώσης διαφορετικών περιβαλλόντων, με κριτική προσοχή στις τεχνικές–πρακτικές και ηθικές διαστάσεις των επιστημονικών επιτευγμάτων, ιδιαίτερα στα πιο πρόσφατα.
- να είναι σε θέση να κατανοήσουν τις δυνατότητες εφαρμογών των επιστημονικών αποτελεσμάτων στην καθημερινή ζωή.»³⁷

Σύμφωνα με το ΑΠΣ του νέου Λυκείου Ανθρωπιστικών Σπουδών της Ιταλίας η κατανομή των ωρών διδασκαλίας της λατινικής σε όλη την πενταετή διάρκεια φοίτησης σε αυτό έχει ως εξής: κατά την πρώτη διετία (primo biennio) το σύνολο των ωρών που αφιερώνονται για τη διδασκαλία της Λατινικής είναι εκατόν ενενήντα οκτώ (198). Από τις οποίες οι πρώτες ενενήντα εννέα κατανέμονται στο πρώτο έτος της πρώτης διετίας, ενώ οι επόμενες ενενήντα εννέα στο δεύτερο έτος της πρώτης διετίας.

Κατά τη δεύτερη διετία (secondo biennio) το σύνολο των ωρών που αφιερώνονται για τη διδασκαλία της Λατινικής είναι εκατόν ενενήντα οκτώ (198). Από τις οποίες οι πρώτες ενενήντα εννέα κατανέμονται στο πρώτο έτος της δεύτερης διετίας, ενώ οι επόμενες ενενήντα εννέα στο δεύτερο έτος της δεύτερης διετίας.

Κατά το πέμπτο και τελευταίο έτος (quinto anno) του ΚΣ το σύνολο των ωρών που αφιερώνονται για τη διδασκαλία της Λατινικής είναι ενενήντα εννέα (99).

³⁷ Πηγή: <http://www.istruzione.it/getOM?idfileentry=217468>, σ. 36.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Quadro Orario

PIANO DEGLI STUDI

PIANO DEGLI STUDI	1° biennio		2° biennio		5° anno
	1° anno	2° anno	3° anno	4° anno	
Attività e insegnamenti obbligatori per tutti gli studenti – Orario annuale					
Lingua e letteratura italiana	132	132	132	132	132
Lingua e cultura latina	99	99	99	99	99
Lingua e cultura straniera	99	99	99	99	99
Storia e Geografia	99	99			
Storia			66	66	66
Filosofia			99	99	99
Matematica*	165	165	132	132	132
Fisica	66	66	99	99	99
Scienze naturali**	66	66	99	99	99
Disegno e storia dell'arte	66	66	66	66	66
Scienze motorie e sportive	66	66	66	66	66
Religione cattolica o Attività alternative	33	33	33	33	33
Totale ore	891	891	990	990	990

* Con Informatica al primo biennio

** Biologia, Chimica, Scienze della Terra

Nota: È previsto l'insegnamento, in lingua straniera, di una disciplina non linguistica (CLIL) compresa nell'area delle attività e degli insegnamenti obbligatori per tutti gli studenti o nell'area degli insegnamenti attivabili dalle istituzioni scolastiche nei limiti del contingente di organico ad esse annualmente assegnato.

PIANO DEGLI STUDI del LICEO SCIENTIFICO

	1° biennio		2° biennio		5° anno
	1°	2°	3°	4°	
Attività e insegnamenti obbligatori per tutti gli studenti – Orario annuale					
Lingua e letteratura italiana	132	132	132	132	132
Lingua e cultura latina	99	99	99	99	99
Lingua e cultura straniera	99	99	99	99	99
Storia e Geografia	99	99			
Storia			66	66	66
Filosofia			99	99	99
Matematica*	165	165	132	132	132
Fisica	66	66	99	99	99
Scienze naturali**	66	66	99	99	99
Disegno e storia dell’arte	66	66	66	66	66
Scienze motorie e sportive	66	66	66	66	66
Religione cattolica o Attività alternative	33	33	33	33	33
<i>Totale ore</i>	891	891	990	990	990

* con Informatica al primo biennio

** Biologia, Chimica, Scienze della Terra

N.B. È previsto l'insegnamento, in lingua straniera, di una disciplina non linguistica (CLIL) compresa nell'area delle attività e degli insegnamenti obbligatori per tutti gli studenti o nell'area degli insegnamenti attivabili dalle istituzioni scolastiche nei limiti del contingente di organico ad esse annualmente assegnato.

13. Συγκεντρωτικός Πίνακας Ωρών Διδασκαλίας Κλασικών Γλωσσών σε όλους τους τύπους του Ιταλικού Λυκείου

Ο πίνακας που ακολουθεί παρέχει μία εποπτική εικόνα του συνόλου των ωρών που αφιερώνονται στη διδασκαλία των κλασικών γλωσσών σε κάθε έναν από τους τέσσερις τύπους του ιταλικού νέου λυκείου στους οποίους διδάσκονται μία ή και οι δύο κλασικές γλώσσες.

Ιταλικό Λύκειο Κλασικής Κατεύθυνσης (Liceo Classico)					
	1η διετία		2η διετία		5ο έτος
	1ο έτος	2ο έτος	1ο έτος	2ο έτος	
Α.Ε. γλώσσα και Α.Ε. πολιτισμός	132	132	99	99	99
Λατινική γλώσσα και πολιτισμός	165	165	132	132	132
Σύνολο ωρών κατ' έτος	297	297	231	231	231
Σύνολο ωρών στο λύκειο κλασικής κατεύθυνσης					1287
ΣΤΑΘΕΡΟ					
Ιταλικό Λύκειο Γλωσσολογικής Κατεύθυνσης (Liceo Linguistico)					
	1η διετία		2η διετία		5ο έτος
	1ο έτος	2ο έτος	1ο έτος	2ο έτος	
Λατινική γλώσσα και πολιτισμός	66	66			
Σύνολο ωρών κατ' έτος	66	66			
Σύνολο ωρών στο λύκειο γλωσσολογικής κατεύθυνσης					132
ΣΤΑΘΕΡΟ					
Ιταλικό Λύκειο Ανθρωπιστικών Επιστημών (Liceo delle Scienze Humane)					

	1η διετία		2η διετία		5ο έτος
	1ο έτος	2ο έτος	1ο έτος	2ο έτος	
Λατινική γλώσσα και πολιτισμός	99	99	66	66	66
Σύνολο ωρών κατ' έτος	99	99	66	66	66
Σύνολο ωρών στο λύκειο ανθρωπιστικών επιστημών					396
ΣΤΕΦΑΝΟΣ					
Ιταλικό Λύκειο Επιστημονικής [Θετικής] Κατεύθυνσης (Liceo Scientifico)					
	1η διετία		2η διετία		5ο έτος
	1ο έτος	2ο έτος	1ο έτος	2ο έτος	
Λατινική γλώσσα και πολιτισμός	99	99	99	99	99
Σύνολο ωρών κατ' έτος	99	99	99	99	99
Σύνολο ωρών στο λύκειο επιστημονικής [θετικής] κατεύθυνσης					495

14. Η ένταξη των ΤΠΕ στο Νέο Λύκειο της Ιταλίας και η τεχνική υποστήριξή της μέσω δράσεων του Ιταλικού Υπουργείου Παιδείας (MIUR)

Στο πλαίσιο της αναμόρφωσης του εκπαιδευτικού συστήματος στην Ιταλία, και ιδιαίτερα του λυκείου, το ιταλικό Υπουργείο Παιδείας έχει δρομολογήσει την υλοποίηση ενός βασικού στόχου, την εφαρμογή του ψηφιακού σχολείου (Scuola Digitale), μέσω της ανάπτυξης συγκεκριμένων έργων και δράσεων. Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, η βασική πολιτική του Υπουργείου είναι η θεσμοθέτηση, η υλοποίηση και η ανάπτυξη του Ψηφιακού Σχολείου. Για τον λόγο αυτόν, βασικοί στόχοι είναι η ένταξη και η αξιοποίηση των ΤΠΕ στην εκπαίδευση. Απώτερος στόχος αυτής της διαδικασίας είναι να ενισχυθεί η διδακτική αξιοποίηση των ΤΠΕ στα σχολεία.

Το σχέδιο “Scuola Digitale” τελεί υπό την αιγίδα του Ιταλικού Υπουργείου Εκπαίδευσης και Πανεπιστημίων (MIUR). Η υλοποίησή του προωθείται μέσω τριών επιμέρους βασικών προγραμμάτων, τα οποία περιλαμβάνουν δράσεις με στόχο την αξιοποίηση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία. Η ονομασία του πρώτου προγράμματος συνίσταται στο ακρωνύμιο LIM³⁸ (= Lavagna interattiva multimediali). Το Υπουργείο άρχισε να υλοποιεί το πρόγραμμα το σχολικό έτος 2008/2009. Στόχος του προγράμματος είναι η αξιοποίηση του διαδραστικού πίνακα, ενώ στις παράλληλες δράσεις συμπεριλαμβάνεται ο εφοδιασμός των σχολείων, κυρίως τα κατώτερα δευτεροβάθμια σχολεία, με τον απαραίτητο εξοπλισμό και η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σχετικά με τη χρήση και την αξιοποίηση των διαδραστικών πινάκων στην εκπαίδευση. Από το σχολικό έτος 2009/2010 το πρόγραμμα LIM παρέχεται σε νηπιαγωγεία, καθώς και στα ανώτερα δευτεροβάθμια σχολεία. Το δεύτερο πρόγραμμα φέρει την ονομασία Cl@ssi 2.0, ονομασία που προκύπτει από τη δεύτερη έκδοση του παγκόσμιου ιστού. Στόχος του προγράμματος είναι η αξιοποίηση του WEB 2.0 και η αλλαγή των περιβαλλόντων μάθησης μέσω της συχνής και ευρέως διαδεδομένης χρήσης των ΤΠΕ ενταγμένων στις καθημερινές εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Το πρόγραμμα Cl@ssi 2.0 άρχισε να υλοποιείται το σχολικό έτος 2009/2010 σε εκατόν πενήντα έξι τάξεις κατώτερων δευτεροβάθμιων σχολείων. Το σχολικό έτος 2010/2011 η υλοποίησή του διευρύνθηκε στα

³⁸http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/national_summary_sheets/047_IT_EN.pdf, σ. 11/11· <http://www.scuola-digitale.it/lavagna/index.php> (ημερομηνία προσπέλασης: 23/03/2011)

νηπιαγωγεία και στα ανώτερα δευτεροβάθμια σχολεία. Η πρόθεση είναι αφενός να προμηθευθούν τόσο οι δάσκαλοι όσο και οι μαθητές συσκευές σύγχρονης τεχνολογίας και πολυμεσικά εργαλεία και αφετέρου οι τάξεις των σχολείων να εξοπλιστούν με δικτυακή σύνδεση. Η Εθνική Υπηρεσία για την ανάπτυξη της σχολικής αυτονομίας σε συνεργασία με τις τοπικές διευθύνσεις εκπαίδευσης ανέπτυξε και υλοποιεί ένα σχέδιο που αποσκοπεί στην υποστήριξη των σχολείων κατά τον σχεδιασμό των εκπαιδευτικών προγραμμάτων τους.³⁹ Το τρίτο πρόγραμμα που συνιστά δράση για την υλοποίηση του ευρύτερου σχεδίου «Ψηφιακό Σχολείο» φέρει τον τίτλο Isole in rete και στοχεύει στην ανάπτυξη υλικού σχετικά με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση.⁴⁰

Εντούτοις, η υλοποίηση του επονομαζόμενου σχεδίου “Scuola Digitale” προωθείται και μέσω άλλων δράσεων στο πλαίσιο ευρύτερων προγραμμάτων. Ένα τέτοιο ευρύτερο πρόγραμμα είναι το Puntoedu.⁴¹ Το εν λόγω πρόγραμμα έχει διάρκεια πέντε ετών (2007-2013) και επιμερίζεται σε δύο δράσεις. Η πρώτη ονομάζεται Pon Docenti⁴² και απευθύνεται στους εκπαιδευτικούς. Πρόκειται για ένα διαδικτυακό περιβάλλον το οποίο στοχεύει στη διαρκή επιμόρφωση των εκπαιδευτικών όσον αφορά στη χρήση και στην αξιοποίηση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία. Το εν λόγω δικτυακό περιβάλλον στηρίζεται στη θεωρία εξατομικευμένης μάθησης (personalized learning theory) και στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση (e-learning).⁴³

Η δεύτερη δράση ονομάζεται PON SOS Studenti και επιτελείται στο πλαίσιο του ευρύτερου προγράμματος Puntoedu.⁴⁴ Η συγκεκριμένη δράση συνίσταται στην ανάπτυξη ενός διαδικτυακού περιβάλλοντος μάθησης (ambiente per l’ apprendimento online) στο οποίο μπορούν να εγγραφούν οι μαθητές της ανώτερης δευτεροβάθμιας

39

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/national_summary_sheets/047_IT_E_N.pdf, σ. 11/11· <http://www.scuola-digitale.it/classi2.0/index.php> (ημερομηνία προσπέλασης 23/03/2011).

⁴⁰ <http://www.scuola-digitale.it/soleinrete/> (ημερομηνία προσπέλασης: 23/03/2011).

⁴¹ <http://puntoedu.indire.it/corsi/> (ημερομηνία προσπέλασης: 23/03/2011).

⁴² <http://puntoedu.indire.it/corsi/index.php> (ημερομηνία προσπέλασης: 24/03/2011) και <http://puntoedu.indire.it/corsi/content/index.php?action=docenti> (ημερομηνία προσπέλασης: 24/03/2011).

⁴³ Για περισσότερες πληροφορίες βλ. http://www.bdp.it/galleria/puntoedu/portale_leggi/clip_leggi.swf (ημερομηνία προσπέλασης: 24/03/2011).

⁴⁴ Για περισσότερες πληροφορίες βλ. http://puntoedu.indire.it/pon_sosstudenti/iscrizione/ (ημερομηνία προσπέλασης: 24/03/2011).

εκπαίδευσης. Μέσω της εγγραφής στο συγκεκριμένο διαδικτυακό περιβάλλον οι μαθητές μπορούν να προσπελάσουν πολυμεσικό διδακτικό υλικό με θέμα τα γνωστικά και διδακτικά αντικείμενα της ιταλικής γλώσσας και λογοτεχνίας, της φυσικής, των μαθηματικών και της αγγλικής γλώσσας και λογοτεχνίας. Το υλικό που φιλοξενείται στο εν λόγω διαδικτυακό περιβάλλον είναι πολύμορφο και ποικίλο. Επειδή το μεθοδολογικό του υπόβαθρο συνίσταται στη θεωρία εξατομικευμένης μάθησης (personalized learning theory) και στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση (e-learning), οι μαθητές μπορούν να αξιοποιήσουν το υλικό που φιλοξενείται στο συγκεκριμένο διαδικτυακό περιβάλλον σύμφωνα με δύο εναλλακτικούς και αλληλοσυμπληρούμενους τρόπους: α) να το χρησιμοποιήσουν υπό την καθοδήγηση του καθηγητή τους και β) να το χρησιμοποιήσουν από μόνοι τους προκειμένου να ενισχύσουν τις προσωπικές μαθησιακές πρακτικές τους με γνώμονα τα προσωπικά τους ενδιαφέροντα και τις εξατομικευμένες ανάγκες τους. Εξαιτίας αυτών των δύο δυνατοτήτων οι οποίες εκπορεύονται από εξατομικευμένη διαχείριση της διαδικασίας μάθησης, το υλικό περιλαμβάνει ποικίλους και πολύμορφους ψηφιακούς διδακτικούς πόρους, όπως σχέδια αυτοαξιολόγησης (schede di autovalutazione), εργαλεία για αυτοδιόρθωση (strumenti per autocorrezione), θεωρητικά σχέδια μαθημάτων για αναθεώρηση και εμβάθυνση (schede teoriche per il ripasso e l'approfondimento), εποπτικές επιδείξεις υπό καθοδήγηση (dimostrazioni guidate), καθοδηγημένες πλοηγήσεις στο διαδίκτυο (percorsi guidati in rete [webquest⁴⁵]), προσομοιώσεις μαθημάτων (simulazioni).⁴⁶

Εκτός από τα προαναφερθέντα προγράμματα, το Υπουργείο έχει δημιουργήσει μία ψηφιακή βάση δεδομένων, που είναι διαθέσιμη στο διαδίκτυο. Η συγκεκριμένη βάση δεδομένων φέρει το όνομα GOLD και τελεί υπό την εποπτεία της Εθνικής Υπηρεσίας για την ανάπτυξη της σχολικής αυτονομίας (Agenzia Nazionale per lo Sviluppo dell'Autonomia Scolastica). Στη βάση αυτή είναι διαθέσιμες καινοτόμες εκπαιδευτικές πρακτικές, εφαρμοσμένες διδακτικές προτάσεις και εφαρμοσμένα σχέδια μαθημάτων, τα οποία έχουν εφαρμοστεί στα ιταλικά σχολεία όλων των βαθμίδων της τυπικής

⁴⁵ Πρόκειται για πρότυπο σχέδιο μαθήματος το οποίο στηρίζεται στη μεθοδολογική αρχή της αναζήτησης, σύμφωνα με το οποίο το μεγαλύτερο ποσοστό των πληροφοριών ή όλες οι πληροφορίες που συλλέγονται και επεξεργάζονται οι μαθητές προέρχεται από το διαδίκτυο. Στην ελληνική ο όρος έχει μεταφραστεί ως «ιστοεξερεύνηση», βλ. περισσότερα στον ιστότοπο <http://webquest.gr/>.

⁴⁶ http://puntoedu.indire.it/pon_sosstudenti/iscrizione/cosa_offre.html (ημερομηνία προσπέλασης: 24/03/2011).

εκπαίδευσης. Βασικός στόχος αυτής της βάσης είναι να παρέχει τη δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης να αντλήσουν υλικό και πρωτότυπες διδακτικές ιδέες που έχουν δοκιμαστεί στην πράξη και τις οποίες μπορούν να αξιοποιήσουν με δική τους πρωτοβουλία κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Βασική αρχή της βάσης δεδομένων GOLD είναι η φράση «από το σχολείο για το σχολείο» (“Da scuola per la scuola”), καθώς κύριος στόχος της GOLD είναι να διαδώσει το όφελος που προκύπτει από την εκπαιδευτική γνώση που παράγεται από τα σχολεία υπό τη μορφή ιδεών και εργαλείων σε συγκεκριμένα μαθησιακά περιβάλλοντα. Απώτερος στόχος είναι η μεταφορά αυτής της γνώσης ως κύριου περιουσιακού στοιχείου εκπαιδευτικών και μαθητών σε διαφορετικά πλαίσια και μαθησιακά περιβάλλοντα. Το αξιοσημείωτο στοιχείο είναι ότι κάθε εκπαιδευτικός μπορεί να αναζητήσει στη βάση εργαλεία που θα τον βοηθήσουν στην επίλυση ενός προβλήματος που συναντά ο ίδιος κατά την εκπαιδευτική διαδικασία. Επιπλέον, κάθε εκπαιδευτικός μπορεί να αποθηκεύσει την προσωπική του εμπειρία στην επιχώρια βάση δεδομένων, η οποία εποπτεύεται από τις Εθνικές Ομάδες της Εθνικής Υπηρεσίας για την ανάπτυξη της αυτονομίας στη σχολική εκπαίδευση (Nuclei Regionali dell'Agenzia Nazionale per lo Sviluppo dell'Autonomia Scolastica). Οι Εθνικές Ομάδες παρέχουν τη βοήθειά τους στα σχολεία, τόσο κατά τη διάρκεια ανάπτυξης της καινοτόμου αυτής εμπειρίας όσο και κατά τη διάρκεια της θεωρητικής και εμπειρικής τεκμηρίωσής της. Εκτός από τη βάση δεδομένων εκπαιδευτικής εμπειρίας, η βάση δεδομένων GOLD παρέχει στους εκπαιδευτικούς εκείνο το εκπαιδευτικό υλικό και τα εργαλεία που είναι χρήσιμα για τους εκπαιδευτικούς προκειμένου να διαδοθεί και να διευκολυνθεί η πρακτική της τεκμηρίωσης στο σχολείο, π.χ. ένα συγκεκριμένο περιβάλλον μάθησης το οποίο φιλοξενείται σε μία συγκεκριμένη πλατφόρμα.⁴⁷

Μία τελευταία, αλλά όχι έσχατη, υλοποιημένη πρωτοβουλία που αφορά στην προώθηση της αξιοποίησης των ΤΠΕ στην εκπαίδευση της Ιταλίας είναι το πρόγραμμα Valutazione del software didattico, το οποίο φέρει τον επεξηγηματικό υπότιτλο «Πρόγραμμα για την εκπαιδευτική ποιότητα των πολυμεσικών πόρων» (Progetto per la qualità educative delle risorse multimediali). Πρόκειται ουσιαστικά

⁴⁷ http://gold.indire.it/gold2/content/index.php?action=read_pagina&id_cnt=6779&tpl=giallo (ημερομηνία προσπέλασης: 25/03/2011).

για μία υποτυπώδη βάση δεδομένων στην οποία φιλοξενούνται πληροφορίες σχετικά με διάφορα εκπαιδευτικά λογισμικά, εκθέσεις αξιολόγησής τους και βιβλιογραφία σχετική με τα εν λόγω εκπαιδευτικά λογισμικά.⁴⁸

Η έως τώρα περιγραφή των προγραμμάτων και των δράσεων που έχουν υλοποιηθεί από το Ιταλικό Υπουργείο Εκπαίδευσης και Πανεπιστημίων καταδεικνύει ότι η ένταξη και η αξιοποίηση των ΤΠΕ στην εκπαίδευση τίθεται στο επίκεντρο των κρατικών εκπαιδευτικών πολιτικών. Το τοπίο της ιταλικής τυπικής εκπαίδευσης τελεί υπό διαμόρφωση, καθώς επιχειρείται να συνδυαστεί η αναμόρφωση του ιταλικού εκπαιδευτικού συστήματος με την εφαρμογή καινοτόμων δράσεων, όπως αυτή του Ψηφιακού Σχολείου (Scuola Digitale). Αυτή η καταστατική αρχή που διέπει την εν λόγω αναμόρφωση αποτυπώνεται στον σχεδιασμό και την υλοποίηση ποικίλων προγραμμάτων που αποσκοπούν στην προώθηση και την εμπέδωση της αξιοποίησης των ΤΠΕ στην τυπική εκπαίδευση. Η ανανεωτική τάση που διαπνέει την ευρύτερη εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στην Ιταλία ευνοεί την ευδοκίμηση εκπαιδευτικών πρωτοβουλιών στο πλαίσιο της θεσμοθετημένης εκπαιδευτικής πολιτικής, οι οποίες αντιλαμβάνονται την αξιοποίηση των ΤΠΕ ως συνθήκη *sine qua non* για τη βελτίωση της παρεχόμενης τυπικής εκπαίδευσης στην Ιταλία. Όσον αφορά την τελική αποτίμηση του όλου εγχειρήματος, είναι γεγονός ότι η ιταλική τυπική εκπαίδευση έχει ξεπεράσει το στάδιο του αυτοσχέδιου πειραματισμού και βρίσκεται στο στάδιο σχεδιασμού και παραγωγής πρωτότυπων προγραμμάτων που εγκολπώνουν και αφομοιώνουν δημιουργικά την αξιοποίηση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία. Εντούτοις, επειδή, όπως σημειώθηκε πιο πάνω, το ιταλικό εκπαιδευτικό τοπίο τελεί υπό διαμόρφωση και διαρκή ανανέωση, θα πρέπει κάποιος να αναμένει ένα εύλογο χρονικό διάστημα, προκειμένου η μεταρρύθμιση και η εφαρμοζόμενη κρατική εκπαιδευτική πολιτική να αποδώσει τα πρώτα αναμενόμενα, αξιοποιήσιμα και αξιολογήσιμα αποτελέσματα. Ως κατακλείδα, αξίζει να υπογραμμιστεί ότι η υπό εξέλιξη εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, αν και όχι ακόμη πλήρως συντελεσμένη, αποτελεί έμπρακτο δείγμα του ενδιαφέροντος του Υπουργείου Εκπαίδευσης και Πανεπιστημίων για την ένταξη των ΤΠΕ ως βασικού διδακτικού εργαλείου στο αναμορφωμένο εκπαιδευτικό σύστημα της Ιταλίας.

⁴⁸ <http://www.indire.it/software/> (ημερομηνία προσπέλασης: 25/03/2011).

15. Η υποδοχή της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης του 2010 στην Ιταλία: η περίπτωση του κλασικού λυκείου

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθούν οι αντιδράσεις έγκριτων πανεπιστημιακών δασκάλων, οι οποίοι υπηρετούν σε Τμήματα Κλασικής Φιλολογίας Ιταλικών Πανεπιστημίων, σχετικά με την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στην Ιταλία. Πρόκειται για πρόδρομες αντιδράσεις στο σχέδιο νόμου για την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση και επικεντρώνονται στο Νέο Κλασικό Λύκειο της Ιταλίας. Οι αντιδράσεις αυτές έχουν δημοσιευθεί υπό τη μορφή σύντομων δοκιμίων σε έγκυρα διεθνή επιστημονικά περιοδικά.

Οι κλασικοί φιλόλογοι Bruno Gentili και Carmine Catenacci σε άρθρο τους, δημοσιευμένο στο επιστημονικό περιοδικό Quaderni Urbinati di Cultura Classica, με τον τίτλο “Le discipline Classiche nel Progetto di Riforma della Scuola Secondaria Superiore”, αφορμώνται από το σχέδιο νόμου σχετικά με την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση. Οι ενστάσεις επικεντρώνονται στο βασικό θέμα του περιορισμού του χρόνου διδασκαλίας των κλασικών γλωσσών και ιδιαίτερα της λατινικής στο Νέο Αναμορφωμένο Λύκειο της Ιταλίας. Οι Gentili και Catenacci υποστηρίζουν ότι ο εν λόγω περιορισμός θα προκαλέσει ποικίλες αρνητικές συνέπειες. Ως πρώτη βασική συνέπεια που θα προκύψει από τον προδιαγραφόμενο περιορισμό είναι η αποσύνδεση των μαθητών από το ιστορικό και πολιτισμικό παρελθόν της Ιταλίας. Κατά τους Gentili και Catenacci, ο περιορισμός αυτός ισοδυναμεί με περιορισμό της δυνατότητας αντίληψης εκ μέρους των μαθητών της σπουδαιότητας του κλασικού πολιτισμού στην κοινωνική, πολιτισμική και οικονομική ζωή της Ιταλίας. Επιπλέον, οι ίδιοι κλασικοί φιλόλογοι επισημαίνουν ότι ο χρονικός περιορισμός διδασκαλίας του κλασικού πολιτισμού, αρχαίου ελληνικού και ρωμαϊκού, θα έχει αρνητικές συνέπειες στην επιδιωκόμενη διαμόρφωση κοινωνικής και πολιτικής συνείδησης, και ιδιαίτερα στη διαμόρφωση και στη χρήση λεξιλογίου, το οποίο θεωρούν ένα από πιο ισχυρά μέσα με τα οποία ο άνθρωπος εκφράζεται, προσεγγίζει τη γνώση και παράγει γνώση. Μεταξύ άλλων, οι Gentili και Catenacci υπογραμμίζουν ότι η μελέτη της αρχαίας ελληνικής και της λατινικής γλώσσας ευνοεί την ορθή και αποτελεσματική χρήση της σύγχρονης ιταλικής γλώσσας. Έναν άλλον κίνδυνο που επισείουν οι δύο κλασικοί φιλόλογοι υπό το φως της προδιαγραφόμενης χρονικής συρρίκνωσης είναι η

αποσπασματική εκμάθηση της ιταλικής γλώσσας και της ιταλικής λογοτεχνικής κληρονομιάς σε συνδυασμό με την ανεπαρκή και εξίσου σπασμωδική διδασκαλία της “lingua franca” της μεταμοντέρνας εποχής (il latino della postmodernità), τα αγγλικά, και την περιορισμένη δυνατότητα ομιλίας σε ακόμη μία ξένη γλώσσα, τη γερμανική, τη γαλλική και την ισπανική. Ως εκ τούτου θεωρούν ότι η αποσπασματική εκμάθηση της ιταλικής γλώσσας μέσω του περιορισμού των διδακτικών ωρών αποτελεί αρνητική υποθήκη για την εκμάθηση και τη μελέτη άλλων ξένων γλωσσών.⁴⁹

Οι Gentili και Catenacci καταλήγουν ότι για την υλοποίηση μιας πραγματικής μεταρρύθμισης χρειάζονται πόροι, αλλά και πραγματισμό σε συνδυασμό με ενθουσιασμό. Είναι απαραίτητο να εξασφαλιστεί η ανάπτυξη μεθόδων για τη διδασκαλία μιας πραγματικότητας πιο περίπλοκης και παγκόσμιας, στηριγμένων στον ρεαλισμό και στην πεποίθηση ότι επιλέγοντας τα θετικά στοιχεία, το ιταλικό σχολείο έχει ωριμάσει κατά την παρόδο των ετών και εξακολουθεί να παράγει γνώση.⁵⁰

⁴⁹ B. Gentili & C. Catenacci, “Le discipline classiche nel progetto di riforma della scuola secondaria superiore”, *QUCC* 79.1 (2005), 153-158.

⁵⁰ Gentili & Catenacci (2005), 153-158.

16. Η αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία των κλασικών γλωσσών στο Νέο Ιταλικό Λύκειο

Όπως προκύπτει από την έως τώρα περιγραφή του και της κρατικής διαχείρισής του, το ιταλικό εκπαιδευτικό σύστημα μπορεί να χαρακτηριστεί ως αποκεντρωτικό, καθώς επιτρέπει στον εκπαιδευτικό να αναπτύξει καινοτόμες πρωτοβουλίες στον τομέα του τρόπου διδασκαλίας. Αυτή η αποκέντρωση είναι θεσμοθετημένη μέσω της Εθνικής Υπηρεσίας για την Ανάπτυξη της Σχολικής Αυτονομίας. Στο πλαίσιο της θεσμοθετημένης σχολικής αυτονομίας, διακρίνονται τριών ειδών πρωτοβουλίες σχετικά με την ένταξη των ΤΠΕ στη διδασκαλία των κλασικών γλωσσών τόσο στο παλιό όσο και στο Νέο Ιταλικό Λύκειο:

16.1 Διαδικτυακές πύλες (portals) που παρέχουν εκπαιδευτικό υλικό προς τους διδάσκοντες την ΑΕ και τη Λατινική γλώσσα

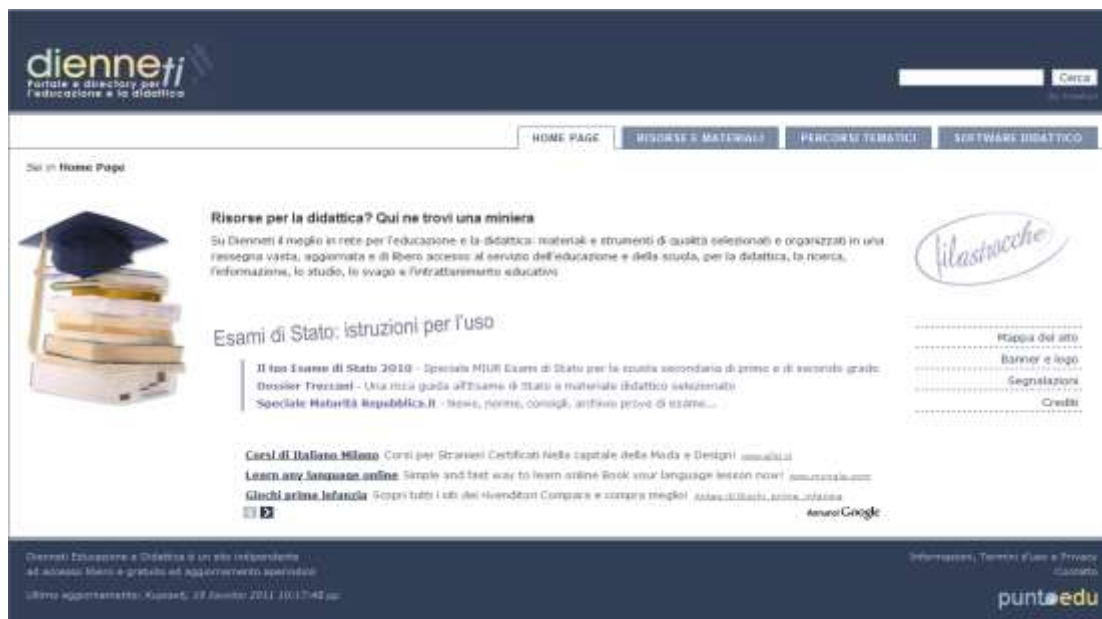
Τέτοιες διαδικτυακές πύλες είναι οι ακόλουθες:

ι) Ιστότοπος Dienneti⁵¹

Πρόκειται για μία διαδικτυακή πύλη (portal), η οποία φιλοξενεί εκπαιδευτικό υλικό και ηλεκτρονικούς πόρους για τη διδασκαλία των κλασικών γλωσσών επίσης φιλοξενεί θεματικές ενότητες και πρότυπες διδακτικές προτάσεις για τις θεματικές ενότητες που περιλαμβάνει. Μία ακόμη ενότητα που φιλοξενείται είναι αυτή που φιλοξενεί εκπαιδευτικά ηλεκτρονικά προγράμματα. Αξίζει να σημειωθεί ότι η συγκεκριμένη διαδικτυακή πύλη αποτελεί έργο υλοποιημένο στο πλαίσιο της ευρύτερης δράσης PUNTOEDU.⁵²

⁵¹ <http://www.dienneti.it/latino.htm>;

⁵² <http://www.dienneti.it/> (ημερομηνία προσπέλασης: 25/03/2011)· για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την ταυτότητα του συγκεκριμένου ιστότοπου βλ. <http://www.dienneti.it/adv/disclaimer.htm> (ημερομηνία προσπέλασης 26/03/2011).

ii) Ιστότοπος Discipulus⁵³

Πρόκειται για διαδικτυακή πύλη, αφιερωμένη αποκλειστικά στη διδασκαλία της λατινικής γλώσσας. Η συγκεκριμένη διαδικτυακή πύλη απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς, μαθητές, φοιτητές αλλά και σε όσους επιθυμούν να διδαχθούν τη λατινική χωρίς να συμμετέχουν σε κάποια βαθμίδα της τυπικής εκπαίδευσης. Επομένως, η ίδια η πύλη παρέχει ένα είδος άτυπης εκπαίδευσης. Πέρα από τον εξαιρετικά καλαίσθητο σχεδιασμό της, η πύλη www.discipulus.it χαρακτηρίζεται από πολυμορφία και ποικιλία ηλεκτρονικών πόρων όσων αφορά τη διδασκαλία της λατινικής γλώσσας.

⁵³ <http://www.discipulus.it/forum/viewtopic.php?f=17&t=325>

iii) Ηλεκτρονικός ιστοτόπος Πανεπιστημίου Μπολόνιας⁵⁴

Πρόκειται για τον ηλεκτρονικό ιστότοπο του Πανεπιστημίου της Μπολόνιας. Στον συγκεκριμένο ιστότοπο φιλοξενούνται ηλεκτρονικοί πόροι σχετικά με διδασκαλία των κλασικών γλωσσών, πληροφορίες σχετικά με την ηλεκτρονική υποδομή του Τμήματος Φιλολογίας του Πανεπιστημίου της Μπολόνιας, καθώς και έναν πλούσιο κατάλογο με ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων και ποικίλα ηλεκτρονικά εργαλεία, τα οποία ενδιαφέρουν κυρίως όσους ασχολούνται με την αρχαιολογία και την αρχαιολογία.

⁵⁴ http://www.classics.unibo.it/CLASSICS/Attivita+didattica/download_materiale.htm

iv) Ιστότοπος Aetna⁵⁵

Στο πλαίσιο της πιο πάνω διαδικτυακής πύλης, η οποία αποτυπώνει την εκπαιδευτική δραστηριότητα της ευρύτερης περιοχής της Κατάνης στην Ιταλία φιλοξενούνται σποραδικώς κείμενα σχετικά με την αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδακτική των κλασικών γλωσσών (l'informatica nella didattica delle lingue classiche), όπως είναι το πιο κάτω κείμενο της Annamaria Braga⁵⁶:

Consorzio AetnaNet

L'INFORMATICA NELLA DIDATTICA DELLE LINGUE CLASSICHE
 Data: Giovedì, 27 settembre 2007 ore 00:05:00 CEST
 Argomento: Rassegna stampa

L'insegnamento moderno delle lingue classiche si dibatte fra didattica breve, metodo naturale, metodo tradizionale, alla disperata ricerca di un sistema ideale capace di rendere vivi il Greco e il latino agli occhi di studenti sempre più demotivati. Ma, per quanto ci si sforzi e ci si ingegni, dagli autori di libri di testo ai teorici della didattica per finire ai singoli docenti che quotidianamente si incontrano/scontrano con i loro studenti, tutti si devono inevitabilmente arrendere di fronte a una inoppugnabile realtà: il Latino e il Greco sono lingue morte... by Silvana La Porta (di AnnaMaria Braga)

L'informatica nella didattica delle lingue antiche
 di Annamaria Braga*

⁵⁵ <http://www.aetnanet.org/modules.php?name=News&file=print&sid=8499>

⁵⁶ <http://www.aetnanet.org/modules.php?name=News&file=print&sid=8499> (ημερομηνία προσπέλασης: 26/03/2011).

16.2 Πρωτοβουλίες διδασκόντων σε ακαδημαϊκά ιδρύματα, οι οποίοι επιμορφώνουν εκπαιδευτικούς σχετικά με την αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία των κλασικών γλωσσών.

Τέτοιες πρωτοβουλίες έχουν αναπτυχθεί:

α) Από διδάσκοντες όπως:

- Η Licia Landi (<http://www.licialandi.com/sito2/index.htm>), η οποία εκτός της διατήρησης του προσωπικού ιστότοπου, αποκλειστικά αφιερωμένου στη διδακτική των κλασικών γλωσσών μέσω ΤΠΕ έχει δημοσιεύσει άρθρα σε διεθνή επιστημονικά περιοδικά και σε συλλογικούς τόμους. Στα πιο πρόσφατα δημοσιευμένα άρθρα της συγκαταλέγονται ένα με τίτλο “Multimedialità e interattività nella didattica del Latino: Esperienze nel Triennio del Liceo Classico”, στο Alessandro Cristofori, Carla Salvaterra, Ulrich Schmitzer (hg.), La rete di Arachne – Arachnes Netz (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2000), 47-56, καθώς και ένα με τίτλο “The Didactic Laboratory in Classics at the SSIS Veneto”, στο διεθνές επιστημονικό περιοδικό The Classical Journal, Vol. 101, No. 3 (Feb. - Mar., 2006), pp. 319-327.
- Οι Paolo Mastandrea, Luca Mondin, Luigi Tassarolo, Federico Boschetti, “Attività del Laboratorio di Informatica Umanistica della Facoltà di Lettere, Università Ca’ Foscari di Venezia”, στο Alessandro Cristofori, Carla Salvaterra, Ulrich Schmitzer (hg.), La rete di Arachne – Arachnes Netz (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2000), 69-80.
- Camillo Neri, “Computer e Antichità Classica: note in margine”, στο Alessandro Cristofori, Carla Salvaterra, Ulrich Schmitzer (hg.), La rete di Arachne – Arachnes Netz (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2000), 109-118.
- Η Daniela Pellacani, “L’ uso del computer nella didattica del latino: una ricerca sul campo”, στο Alessandro Cristofori, Carla Salvaterra, Ulrich Schmitzer (hg.), La rete di Arachne – Arachnes Netz (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2000), 119-146.

- Η Carla Salvaterra, “Bytes loquuntur? Nuove tecnologie e didattica delle scienze dell’ antichità: riflessioni su alcune esperienze”, , στο Alessandro Cristofori, Carla Salvaterra, Ulrich Schmitzer (hg.), La rete di Arachne – Arachnes Netz (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2000), 205-232.
- Η Debora Stenta, “Storia antica e videogiochi. Nuove prospettive nello studio dell’ antichità classica e della sua percezione alle soglie del XXI secolo”, στο Alessandro Cristofori, Carla Salvaterra, Ulrich Schmitzer (hg.), La rete di Arachne – Arachnes Netz (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2000), 265-281.

β) Από καθηγητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίοι αποτυπώνουν την εμπειρία τους από την αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία των κλασικών γλωσσών σε δημοσιεύσεις είτε στο διαδίκτυο είτε σε επιστημονικούς συλλογικούς τόμους ή επιστημονικά περιοδικά, όπως:

- ο Luigi Salvioni, “Software e Libertà. Il “Corso di latino e Greco col Computer” nel Liceo Classico di San Donà di Piave”, στο Alessandro Cristofori, Carla Salvaterra, Ulrich Schmitzer (hg.), La rete di Arachne – Arachnes Netz (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2000), 185-204.

γ) Πρωτοβουλίες που έχουν αναληφθεί από διδάσκοντες σε Τμήματα Φιλολογίας ανώτατων ακαδημαϊκών ιδρυμάτων της Ιταλίας.

Μία τέτοια πρωτοβουλία αποτελεί ο ιστότοπος Mediaclassica, ο οποίος είναι αφιερωμένος στη διδακτική των κλασικών γλωσσών. Πρόκειται για ένα νέο εργαλείο για τη διδακτική της Λατινικής και της Αρχαίας Ελληνικής γλώσσας, το οποίο τελεί υπό την αιγίδα του ιταλικού εκδοτικού Loescher σε συνεργασία με το Τμήμα Αρχαιολογίας και Κλασικής Φιλολογίας (D.AR.FI.CL.ET.) του Πανεπιστημίου της Γένοβας. Σύμφωνα με την αρχική ιστοσελίδα του Mediaclassica, πρόκειται για έναν ιστότοπο που βρίσκεται σε διαρκή εξέλιξη (in progress), αναπτύσσεται και ενημερώνεται σε τακτά χρονικά διαστήματα. Κάθε ενδιαφερόμενος επισκέπτης μπορεί να συμβουλευτεί δωρεάν τον Mediaclassica, είτε πρόκειται για διδάσκοντες είτε για διδασκομένους την αρχαία ελληνική και τη λατινική γλώσσα. Για τον λόγο αυτόν, ο εν λόγω ιστότοπος παρέχει πρότυπες διδακτικές μεθόδους, αναλύσεις, πειραματικές διδακτικές προτάσεις. Παράλληλα, ο ίδιος ιστότοπος φιλοξενεί

παραδοσιακές διαλέξεις και ασκήσεις προσομοίωσης για τη διδασκαλία των κλασικών γλωσσών.

Ένα τμήμα του υλικού που φιλοξενείται στον Mediaclassica είναι προσπελάσιμο στον κάθε ενδιαφερόμενο ύστερα από την εγγραφή του στο σύστημα μέσω της διεύθυνσης του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (email address) και ενός κωδικού πρόσβασης (password) στο σύστημα.

Επιστημονικός υπεύθυνος (responsabile) του όλου εγχειρήματος είναι ο καθηγητής Κλασικής Φιλολογίας του Πανεπιστημίου της Γένοβας Franco Montanari, ο οποίος πλαισιώνεται από μία πολυάριθμη ομάδα συνεργατών.

Υπεύθυνες για τον **εκδοτικό συντονισμό** (coordinamento redazionale) είναι οι :

- 1) Elena De Leo, επιμελήτρια εκδόσεων του εκδοτικού οίκου Loescher,
- 2) Lara Pagani, κλασική φιλόλογος, διδάσκουσα στο Πανεπιστήμιο της Γένοβας
- 3) Serena Perrone, κλασική Φιλόλογος, Πανεπιστήμιο της Γένοβας

Επιμελητές των θεματικών ενότητων (rubriche):

Αρχαιότητα και σύγχρονη εποχή (πρόσληψη αρχαιότητας στη σύγχρονη εποχή):

- 1) Andrea Barabino – Κλασικό Λύκειο "A. D'Oria", Γένοβα (Genova)

Συγγραφείς και κείμενα:

- 1) Francesca Razzetti – Κλασικό Λύκειο "G. Da Vigo", Rapallo

Λεξιλόγιο και κλασικός πολιτισμός:

- 1) Nicoletta Marini – Κλασικό Λύκειο "G. Mazzini", Genova

Γλώσσα:

- 1) Monica Molfino – Κλασικό Λύκειο "C. Colombo", Genova
- 2) Fausto Montana - Università di Pavia - Sede di Cremona

Ανάπτυξη πειραματικών μεθόδων (sperimentazione):

1) Nicoletta Marini – Κλασικό Λύκειο "G. Mazzini", Genova

Ιστορία αρχαίας ελληνικής και λατινικής λογοτεχνίας:

1) Nicola Cadoni – Κλασικό λύκειο "D.A. Azuni", Sassari

Διδακτικά εργαλεία και υλικά:

1) Andrea Barabino – Κλασικό λύκειο "A. D'Oria", Genova

Μετάφραση:

1) Monica Molfino – Κλασικό Λύκειο "C. Colombo", Genova

2) Fausto Montana - Università di Pavia - Sede di Cremona

Συγγραφείς συμβολών με θέμα τη διδασκαλία των κλασικών γλωσσών:

1) Mara Aschei – Κλασικό λύκειο "Foscolo", Pavia

2) Andrea Barabino – Κλασικό λύκειο "A. D'Oria", Genova

3) Claudio Beveggi - Università di Genova

4) Nicola Cadoni – Κλασικό λύκειο "D.A. Azuni", Sassari

5) Angela Capurso – Δημόσιο γυμνάσιο και λύκειο (Liceo Ginnasio Statale) "E. Duni", Matera

6) Elena Delucchi – Κλασικό λύκειο "G. Da Vigo", Rapallo

7) Paola Ferrari – Λύκειο "Don Carlo Gnocchi", Carate Brianza

8) Francesca Iovi – Κλασικό λύκειο "N. Forteguerri", Pistoia

9) Daniela Leuzzi - Specializzata SSIS Liguria

10) Fabio Macciò – Κλασικό λύκειο "M. D'Azeglio", Torino

11) Robert Maier - Freising (Γερμανία)

12) Cesare Marelli – Κλασικό λύκειο "D. Manin", Cremona

- 13) Chiara Margaritelli - Università di Genova
- 14) Michele Marini – Κλασικό λύκειο "C. Colombo", Genova
- 15) Nicoletta Marini – Κλασικό λύκειο "G. Mazzini", Genova
- 16) Monica Molfino – Κλασικό λύκειο "C. Colombo", Genova
- 17) Fausto Montana - Università di Pavia - Sede di Cremona
- 18) Silvana Massino – Κλασικό λύκειο "G. Mazzini", Genova
- 19) Valeria Novembri - Università di Siena
- 20) Serena Perrone - Università di Genova
- 21) Gianna Pieraccini – Κλασικό λύκειο "G. Mazzini", Genova
- 22) Riccardo Quaglia – Επιστημονικό λύκειο "A. Avogadro", Biella
- 23) Francesca Razzetti – Κλασικό λύκειο "G. Da Vigo", Rapallo
- 24) Stefano Rocca – Επιστημονικό "Leonardo da Vinci", Genova
- 25) Elena Rossi – Κλασικό και Επιστημονικό λύκειο "M.L. King", Genova
- 26) Stefano Satta – Κλασικό λύκειο "D.A. Azuni", Sassari

Όπως διαπιστώνεται από τη σύσταση των ομάδων εργασίας, τα περισσότερα μέλη διδάσκουν ως κλασικοί φιλόλογοι σε κλασικά λύκεια (licei classici) της Ιταλίας, ενώ άλλα μέλη διδάσκουν σε τμήματα κλασικής φιλολογίας ιταλικών πανεπιστημίων.

Κλείνοντας, σημειώνεται ότι ο Mediaclassica αποτελεί μία πολύ καλαίσθητα σχεδιασμένη ιστοσελίδα στην οποία φιλοξενείται ποικίλο και πολύμορφο υποστηρικτικό υλικό κυρίως για τους διδάσκοντες αλλά και για τους διδασκόμενους τις δύο κλασικές γλώσσες, την αρχαία ελληνική

και τη λατινική.

Όπως διαπιστώνεται από την αριστερή στήλη της κάθε ιστοσελίδας η οποία είναι αφιερωμένη αντίστοιχα σε μία από τις δύο γλώσσες, αρχαία ελληνική και λατινική, οι κύριες θεματικές ενότητες στις οποίες διαιρείται το υλικό είναι:

1) Η γλώσσα (lingua) [A]: Η ενότητα αυτή περιέχει υλικό για τη διδασκαλία και τη μελέτη της αρχαίας ελληνικής γλώσσας.

Η συγκεκριμένη θεματική ενότητα προσδιορίζεται ως συλλογή από μονογραφίες-δοκίμια, τα οποία έχουν ως απώτερο σκοπό να συνδυάσουν διαφορετικές πειραματικές τεχνικές και μεθόδους διδασκαλίας, οι οποίες θα έχουν ως σημείο αναφοράς το τυπωμένο εγχειρίδιο που χρησιμοποιείται από τους δασκάλους και τους

μαθητές και θα συνδιαλέγεται δημιουργικά με αυτό. Κάθε θεματική ενότητα της μονογραφίας-δοκιμίου διαιρείται σε δύο τμήματα συμπληρωματικά μεταξύ τους, το πρώτο που είναι αφιερωμένο στη διδασκαλία και και το δεύτερο που είναι αφιερωμένο στις συμπληρωματικές ασκήσεις.

Στη θεματική ενότητα που είναι αφιερωμένη στη διδασκαλία παρουσιάζονται τα ζητήματα μορφολογίας και σύνταξης, καθώς και ιδέες για τη δημιουργία μαθημάτων. Ο τρόπος έκθεσης των προαναφερθέντων ζητημάτων χρησιμοποιεί το γλωσσάριο για την εξήγηση της ορολογίας και των εννοιών που σχετίζονται με τη γραμματική.

Οι ασκήσεις αποτελούνται από εφαρμογές για την εδραίωση και την επαλήθευση των γνώσεων, εφαρμογές εμπνευσμένες από την τυπολογική ποικιλία που είναι χαρακτηριστική της τρέχουσας πρακτικής του σχολείου (για παράδειγμα, δομημένες εξετάσεις, ερωτηματολόγια ανοικτού και κλειστού τύπου, επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης) και μπορούν να χρησιμοποιηθούν τόσο στην εργασία στην τάξη τόσο ως εξατομικευμένη δραστηριότητα που επιτελείται κάθε μαθητή.

- Σιγματικός Μέλλων (διδασκαλία [X] - ασκήσεις [Y])
- Γενική απόλυτη (διδασκαλία [Z])
- Προθέσεις (διδασκαλία [0])
- Κλίσεις (διδασκαλία [1])
- Τα μέρη του λόγου της αρχαίας ελληνικής (διδασκαλία [2] - ασκήσεις [3])
- Μορφοσυντακτική ανάλυση της αναφορικής αντωνυμίας, από τα ελληνικά στα ιταλικά [4]
- Δοκιμές γλωσσικής αυτοαξιολόγησης [5]

2) Μετάφραση (traduzione) [B]:

Σε αυτό το τμήμα προτείνονται στους διδάσκοντες υλικά που τους επιτρέπουν να επικεντρωθούν σε βασικά ζητήματα της μεταφραστικής διαδικασίας και στην έρευνα

σε σχέση με ζητήματα μετάφρασης, σε μαθήματα και σε στρατηγικές διδασκαλίας που επιτρέπουν στους διδασκομένους να βελτιώσουν τις δεξιότητες μετάφρασης και να αντιμετωπίσουν το ζήτημα της παράδοσης του κειμένου. Εκκινώντας από τις συνέπειες γενικής φύσεως (μηχανισμοί κωδικοποίησης - αποκωδικοποίησης - επανακωδικοποίησης της γλώσσας), τα προτεινόμενα υλικά απευθύνονται και στις δύο βασικές, θεωρητικές και πρακτικές πτυχές των τυπικών όψεων και των χαρακτηριστικών των κλασικών γλωσσών:

- Η αξία της όψης των ρηματικών τύπων [X]
- Οι προπαρασκευαστικές εργασίες για τη μετάφραση: προσδιορισμός των εσωτερικών δομών της φράσης [Y]
- Κατανόηση των εξωφορικών και δεικτικών ιδιοτήτων: αναγνώριση της σημασιολογικής αξίας της αντωνυμίας αὐτοί [Z]
- Οι διευρυμένες ονοματικές φράσεις: η αναφορική σχέση (η μετοχή που συνοδεύεται από άρθρο) [0]
- Προσέγγιση με πρώιμα κείμενα του συγγραφέα: ένα παράδειγμα από την Κύρου Ανάβαση του Ξενοφώντα [1]
- Εκκίνηση της χρήσης του δίγλωσσου λεξικού της αρχαίας ελληνικής γλώσσας [2]
- Ανάπτυξη εξωγλωσσικών δεξιοτήτων. Αφηγήσεις νικητών και ηττημένων [3]
- Ισοκράτης, Κατά των Σοφιστών, 1-4 [4]
- Σοφοκλή, Αντιγόνη, Πρώτο στάσιμο. Μεταφράσεις σε αντιπαραβολή [5]
- Οι μαθητές μεταφράζουν αρχαίους ποιητές. Διδακτική και μαθησιακή εμπειρία [6]
- Το πρόβλημα της ordo verborum: ένα εργαστήριο για τη θέση του προσδιοριστικού [7]

3) Αρχαίοι συγγραφείς και κείμενα (autori e testi) [C]:

Η ενότητα αυτή περιέχει υλικό για ανάγνωση και σχολιασμό των κειμένων της αρχαίας ελληνικής λογοτεχνίας. Αποτελείται από μια σειρά από συμβολών οι οποίες εξετάζουν συγκεκριμένα χωρία αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων, τα οποία αναλύονται από διαφορετικές οπτικές γωνίες και η ανάλυση των οποίων συνοδεύεται από προτάσεις για δραστηριότητες (είτε με τη μορφή εργαστηρίου), που ενθαρρύνουν τον μαθητή να αποκτήσει μία βαθύτερη κατανόηση του κειμένου. Η εξέταση των πολλών στοιχείων που συνθέτουν τον ιστό (textus) του λογοτεχνικού έργου αποτελεί μια διαδικασία που έχει καθιερωθεί στις ανθρωπιστικές επιστήμες και συνδυάζει σημαντικές μεθοδολογικές προοπτικές της διεπιστημονικής εργασίας. Ειδικότερα για την κλασική ανάλυση κειμένου η εν λόγω εξέταση μπορεί να αποτελέσει σημαντικό στοιχείο της σύνδεσης μεταξύ των διαφόρων πτυχών της διδασκαλίας, όπως είναι η μελέτη της λογοτεχνικής ιστορίας, η ανάγνωση και ανθολόγηση των συγγραφέων, η ανάπτυξη των μεταφραστικών δεξιοτήτων, με τέτοιον τρόπο ώστε να ευνοείται η παρακολούθηση ενός διδακτικού σεναρίου, οργανικού και ενιαίου.

- Αρχίλοχος, απ. 4 West² [X]
- Σόλων, απ. 36 West² [Y]
- Η ευχή του Οδυσσέα στην Ναυσικά. Όμηρος, Οδύσσεια ζ 148-197 [Z]
- Η διαμόρφωση της ιδανικής πόλης: Βούσιρις 10 έως 23 [0]
- Διδακτική προσέγγιση σε κείμενο της Καινής Διαθήκης: ανάγνωση του προοιμίου του Κατά Ιωάννην Ευαγγελίου [1]
- Η προσωποποιία των νόμων: Πλάτων, Κρίτων 50a-51c [2]
- Διονυσιακή ποιητική και πρόλογοι ευριπίδειου δράματος [3]
- Πλάτων: Ο Μύθος του Προμηθέα [4]
- Η ψευδαίσθηση της γνώσης: δραματικές δεξιότητες στον Ίωνα του Ευριπίδη [5]
- Έρως και Χρόνος στη Σαπφώ [6]

- Ο Ηρόδοτος και ο φθόνος των θεών (I): Πολυκράτης και Άμασις (Ιστοριών 3,39-43.122-125) [7]
- Ο Ηρόδοτος και ο φθόνος των θεών (II): Ξέρξης και Αρτάβανος (Ιστοριών 7,44 - 52) [8]

4) Ιστορία της αρχαίας ελληνικής και της λατινικής λογοτεχνίας (storia letteraria) [D]:

Στην ενότητα αυτή μπορείτε να βρείτε προτάσεις για διαλέξεις και εκπαιδευτικά προγράμματα, τόσο για ό, τι αφορά μια γενική επισκόπηση του συγγραφέα ή θεραπεία, είτε για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με συγκεκριμένα θέματα και συνθήκες οι οποίες, για προφανείς λόγους, είναι δύσκολο να βρείτε χώρο του όγκου των λογοτεχνική ιστορία για τα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η πρόθεση είναι να παράσχει μια ερμηνεία του κλασικού όσο το δυνατόν περισσότερο τις οδηγίες και υποστηρίζεται από την ανάγνωση των κειμένων.

- Ηρόδοτος τραγικός [X]
- Αρχίλοχος: ποιητής του Άρη, στρατιώτης της Μούσας [Y]
- Επιτάφιος Λόγος [Z]
- Ανάγνωση της Εκάβης του Ευριπίδη [0]
- Τάδε γράφω: Εκαταίος ο Μιλήσιος και οι απαρχές της Δυτικής ιστορίας [1]
- Οι ερωτήσεις σας: οι Έλληνες και η ιστορία της Ρώμης [2]
- Λογοτεχνικοί πάπυροι: μικρή ανθολογία εικόνων μέσω του διαδικτύου [3]
- Νεωτερικότητα και τα όρια της ιστορίας του Θουκυδίδη [4]
- Δοκιμές αυτοαξιολόγησης: Σοφοκλής [5]
- Η κρίση του Πάρη στις ελληνικές φιλολογικές πηγές: από τον Όμηρο έως την τραγωδία [6]
- Αριστοφάνης [7]

- Έρως και Αφροδίτη: από τον ησιοδικό μύθο στη λυρική μετάπλαση [8]
- Ο διάλογος μεταξύ των πολιτισμών της Αιγύπτου των Πτολεμαίων: αφορμές για αναστοχασμό [9]

5) Λεξιλόγιο και πολιτισμός (lessico e civiltà) [E]:

Στόχος της θεματικής ενότητας είναι να προσφέρει έμπνευση και προβληματισμούς για την επίτευξη των στόχων των κλασικών σπουδών όσον αφορά στην εμβάθυνση της γνώσης του αρχαίου κόσμου, διευρύνοντας τον ορίζοντα αναφοράς σε σύγκριση με το αρχαιοελληνικό λογοτεχνικό πεδίο και διαμορφώνοντας μία ιστορική και κοινωνική ευαισθησία η οποία θα βοηθά στην εμπέδωση μίας στενής σχέσης μεταξύ γλώσσας και πολιτισμού.

Το λεξιλόγιο, το οποίο αντανακλά τις πνευματικές δομές και, ως εκ τούτου, έναν θεμελιώδη αναστοχασμό μέσω της ανάλυσης σε ανθρωπολογικό επίπεδο, αποτελεί ένα προνομιακό πεδίο προκειμένου να επιτύχει ο μαθητής μία πιο ώριμη και συνειδητή γνώση του κλασικού κόσμου.

- Ο ομηρικός λογότυπος έπεα πτερόεντα [X]
- Το άλσος και η πόλις: από τον φυσικό και συμβολικό χώρο στο λογοτεχνικό μοτίβο [Y]
- Φιλία: οι μορφές της αγάπης στην Ελλάδα [Z]
- Νόστος και περιπέτεια στην αρχαία ελληνική λογοτεχνία [0]
- Διδακτικό σενάριο: μύθος και λόγος [1]
- Η ενάργεια ή η evidentia στην αρχαία ελληνική και λατινική ρητορική παράδοση [2]
- Νήπιος: λεξιλόγιο και πολιτισμός [3]
- Η λειτουργία της δικαιοσύνης και οι διαδικασίες απονομής της στην κλασική Αθήνα [4]
- Το Θέατρο: φυσικός χώρος και σύμβολο του πολιτισμού [5]

- Ο ναός και το μαντείο: η φωνή των θεών [6]
- Ο ελευθεριάζων λόγος - Συμμετοχή στο παιχνίδι! [7]
- Προσοχή στους «ψεύτικους φίλους»! [8]

6) Αρχαιότητα και σύγχρονη εποχή (antico e moderno=πρόσληψη αρχαιότητας στη σύγχρονη εποχή) [F]:

Η ενότητα «Αρχαία Γραμματεία και Σύγχρονη Εποχή» παρουσιάζει μία σειρά από πρότυπες διδακτικές προσεγγίσεις ορισμένες σπουδαίων θεματικών ενοτήτων, οι οποίες, αν και υπάρχουν ήδη στον αρχαίο κόσμο, επανέρχονται στη σύγχρονη εποχή. Ο στόχος της συγκεκριμένης ενότητας είναι να προσφέρει μία ορθή αντίληψη μεταξύ του «αρχαίου» και του «σύγχρονου», υπογραμμίζοντας τις διαφορές και επισημαίνοντας τα στοιχεία τα οποία, σε μία διαλεκτική «συνέχεια/εναλλαγής», συναινούν για να επιβεβαιώσουν ότι οι κλασικοί συγγραφείς είναι αιώνιοι.

Η οπτική η οποία προκύπτει, αν και προέρχεται από έναν «πυρήνα» των περιεχομένων γραμματειακού χαρακτήρα, ιδίως όταν αυτά συνδέονται με συγγραφείς κλασικούς και σύγχρονους, είναι να διευρύνει τη συζήτηση σε διεπιστημονικό επίπεδο, επεκτείνοντάς την σε κλάδους και τομείς όπως οι τέχνες, η μουσική, ο κινηματογράφος.

- Μπροστά από την άλλη [X]
- Η μορφή της Κασσάνδρας: ένα παράδειγμα της διαστρωμάτωσης του μύθου [Y]
- Πρότυπο διδακτικό σενάριο: Ηρακλής [Z]
- Χρόνος και χρονοδιάγραμμα της ανθρώπινης φύσης: η γέννηση και η εξέλιξη ενός κοινού τύπου [0]
- Η δημοκρατία των αρχαίων [1]
- Η ηλικία της αθωότητας [2]
- Ένα στερεότυπο ειδύλλιο: η διωκόμενη ηρώida [3]

- Ποιητές που μεταφράζουν ποιητές. Η καλλιτεχνική μετάφραση [4]
- Το μυθιστόρημα και η κενή σελίδα [5]
- Το βλέμμα των άλλων [6]
- Νόστοι. Η επιστροφή στο σπίτι [7]
- Οι αρχαίοι και τα αστέρια [8]
- Οι παννυχίδες και το μοτίβο της Γεθσημανής [9]
- Το μυστήριο και το ιερό. Excursus: από τον Ευριπίδη στον Soyinka [T]
- Πρότυπο διδακτικό σενάριο: η Αίγυπτος και το κλασικό [U]
- Οι πυραμίδες της Γκίζας στις πηγές [V]
- Οι Αιγύπτιοι οβελίσκοι χθες και σήμερα [W]
- Η ομορφιά είναι μια μάγισσα ... (Μέρος Ι) [X]
- Η ομορφιά είναι μια μάγισσα ... (Μέρος ΙΙ) [Y]

7) Ανάπτυξη πειραματικών διδακτικών μεθόδων (sperimentazione) [G]:

Αυτή η ενότητα προορίζεται να φιλοξενήσει υλικό που σχετίζεται με τον πειραματισμό και την καινοτομία στη διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής. Για την ανάπτυξη ενός αναστοχασμού και μιας διδακτικής πρακτικής, προσαρμοσμένων στις τρέχουσες συνθήκες και τις ανάγκες κρίνεται απαραίτητη η προώθηση της γνώσης των διαφόρων θεωριών, μεθοδολογιών και εμπειριών στο πλαίσιο μιας ανοιχτής συζήτησης στην οποία το ηλεκτρονικό δίκτυο μπορεί να προσφέρει πολύτιμη υποστήριξη.

Το φάσμα των πιθανών παρεμβάσεων είναι ευρύ. Πρώτον, σημαντική είναι η αναφορά των πρωτοβουλιών που δοκιμάστηκαν υπό την αυστηρή έννοια του όρου, δηλαδή οι αλλαγές στη διάρθρωση των κλασικών σπουδών, ακόμη και σε σχέση με τις δυνατότητες που παρέχονται μέσω της σχολικής αυτονομίας. Στο επίπεδο της

καινοτομίας στη διδασκαλία τοποθετείται η συμβολή για τη μελέτη και την εφαρμογή των διαφόρων διδακτικών μεθόδων και εργαλείων που σχετίζονται με αυτές. Σημαντική, επίσης, είναι η συμβολή της εμπειρίας σε συγκεκριμένα προβλήματα θέματα και διδακτικές πράξεις.

- Πρώτη προσέγγιση της διδασκαλίας της αρχαίας ελληνικής. [X]
- Στο περιθώριο μιας προκαταρκτικής μελέτης των κλασικών γλωσσών. Όχι-μόνο-λογική ανάλυση. Πεδίο μεταγνωστικής εφαρμογής και πολλαπλές δεξιότητες [Y]
- Εισαγωγή στη μελέτη της ελληνικής [Z]
- Παράλληλη μελέτη της αρχαίας ελληνικής και της λατινικής. Η έκφραση του επιθυμητού ή ευκτική [0]
- Η διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής στο γυμνάσιο: μία πειραματική δοκιμή της «φυσικής» μεθόδου [1]
- Διδακτική προσέγγιση της τοπικής ιστορίας: Aleria (Κορσική), 8000 χρόνια ιστορίας [2]
- Πειραματική δοκιμή νέων στρατηγικών διδασκαλίας της αρχαίας ελληνικής [3]
- Τέταρτη Επιμόρφωση στο πλαίσιο του προγράμματος CIRCE για Ευρωπαίους καθηγητές της αρχαιογνωσίας και αρχαιογλωσσίας [4]
- Προσβασιμότητα: Διδακτική πράξη «Ανάγνωση». Οι κλασικές γλώσσες για ανθρώπους με προβλήματα όρασης και για τυφλούς [5]
- Η διδασκαλία της λατινικής και της αρχαίας ελληνικής για άτομα με μειωμένη οπτική ικανότητα [6]
- Προσβασιμότητα του αρχαιοελληνικού-ιταλικού λεξικού GI-Montanari: παρελθόν και μέλλον [7]
- Εισαγωγή στη μελέτη της κλασικής φιλολογίας [8]

8) Εργαλεία και υλικά (strumenti e materiali) [H]:

Το τμήμα αυτό προορίζεται να φιλοξενήσει διδακτικά υλικά ποικίλης μορφής που μπορούν να παρέχουν υποστήριξη στη διδακτική πράξη, καθώς και εργαλεία αναφοράς χρήσιμα τόσο για τον δάσκαλο όσο και για τον μαθητή.

- Χρονολογικός πίνακας σημαντικών ιστορικών γεγονότων – Ελληνικός κόσμος [X]
- Γενεαλογικοί πίνακες των αρχαιοελληνικών μυθικών χαρακτήρων (γραφιστική έκδοση) [Y]
- Γενεαλογικοί πίνακες του ελληνικού μυθικού χαρακτήρες (κειμενική έκδοση) [Z]
- Λογοτεχνικοί πάπυροι: μικρή ανθολογία των εικόνων στο διαδίκτυο [0]

9) Αυτοαξιολόγηση (Autovalutazione) [K]:

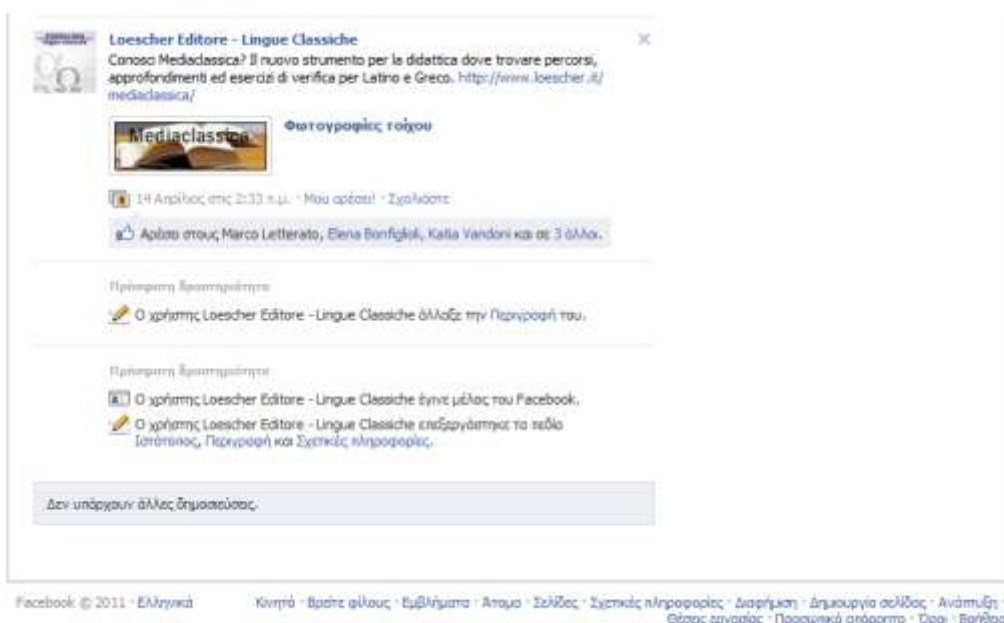
Η παρούσα ενότητα φιλοξενεί τεστ αυτοαξιολόγησης (test di autovalutazione). Προκειμένου ο ενδιαφερόμενος να συμμετάσχει σε αυτήν τη μορφή αυτοαξιολόγησης, θα πρέπει να εγγραφεί στο σύστημα του Mediaclassica, εισάγοντας την ηλεκτρονική διεύθυνση (email) και τον κωδικό πρόσβασης (password). Η αυτοαξιολόγηση όσον αφορά την αρχαία ελληνική γλώσσα και γραμματεία αρθρώνεται σε δύο τμήματα, στο τμήμα που εξετάζει τη γλώσσα (lingua) και στο τμήμα που εξετάζει την ιστορία της αρχαίας ελληνικής λογοτεχνίας (storia letteraria). Το τμήμα που εξετάζει τη γλώσσα (lingua) επικεντρώνεται στην αυτοαξιολόγηση των ετυμολογικών και λεξιλογικών δεξιοτήτων, καθώς και στη μορφολογία του ρήματος και των ρηματικών τύπων, εν γένει.

10) Κρατικές εξετάσεις (esami di stato) [J]:

Η ενότητα αυτή περιέχει ένα αρχείο με τις προτεινόμενες δοκιμές για τις κρατικές εξετάσεις του κλασικού λυκείου των τελευταίων ετών. Τα κείμενα των λατινικών και των ελληνικών συνοδεύονται από μετάφραση και σχολιασμό. Το βασικό χαρακτηριστικό αυτού του υλικού είναι αποτελείται κυρίως από κείμενα συνταγμένα

για την αξιολόγηση των υποψηφίων που αποφοίτησαν από το κλασικό λύκειο και συμμετέχουν στις κρατικές εξετάσεις.

Ο Mediaclassica υποστηρίζει την επικοινωνία με τους χρήστες του ιστοτόπου μέσω των νέων μέσω κοινωνικής δικτύωσης (social media). Προκειμένου να είναι ευκολότερη η επικοινωνία και η ενημέρωση των χρηστών ο Mediaclassica διατηρεί λογαριασμό στο facebook (facebook). Μέσω αυτού του λογαριασμού οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να ενημερώνονται σχετικά με τις νεότερες εξελίξεις όσον αφορά τη διδακτική των κλασικών γλωσσών στην Ιταλία αλλά και στη διεθνή πραγματικότητα.

17. Συμπεράσματα

Το παράδειγμα της Ιταλίας όσον αφορά τη θέση των κλασικών γλωσσών στο curriculum του αναμορφωμένου εκπαιδευτικού συστήματος γενικότερα και του Νέου Λυκείου ειδικότερα αποτελεί ένα είδωλο ευθέως ανάλογο της ελληνικής πραγματικότητας υπό τις εξής προϋποθέσεις. Στην Ιταλία η λατινική γραμματεία θεωρείται το φυσικό και αρχετυπικό στάδιο του ευρύτερου ιστορικού ανύσματος της ιταλικής πολιτισμικής παράδοσης. Η προαναφερθείσα πεποίθηση δεν ισοδυναμεί με μία στείρα προσκόλληση στο λατινικό παρελθόν της σύγχρονης ιταλικής γλώσσας και παράδοσης. Για τον λόγο αυτόν, η διδασκαλία των δύο κλασικών γλωσσών, αρχαίας ελληνικής και λατινικής, συνδιαλέγεται δημιουργικά με την πολιτισμική κατασκευή της σύγχρονης ιταλικής ταυτότητας. Αυτός ο γόνιμος διάλογος αποτυπώνεται αφενός στην εκ βάθρων αναμόρφωση του Νέου Λυκείου και στην εξειδίκευση της επιστημονικής κατεύθυνσης που ακολουθείται σε κάθε ένα από τους έξι τύπους του νέου ιταλικού λυκείου, και αφετέρου στην εισαγωγή της διδασκαλίας της λατινικής ακόμη και στο επονομαζόμενο επιστημονικό λύκειο. Επιπλέον, η διατήρηση του ιταλικού κλασικού λυκείου (liceo classico) εξασφαλίζει τη διατήρηση της ιταλικής φιλολογικής παράδοσης τους καρπούς της οποίας αντιλαμβάνεται κανείς εύκολα αν λάβει υπόψιν του τον αριθμό των Ιταλών μεταπτυχιακών φοιτητών αλλά και των Ιταλών διδασκόντων σε πανεπιστήμια του εξωτερικού, κυρίως του αγγλοσαξονικού χώρου.

Σχετικά με τη διδασκαλία των κλασικών γλωσσών μέσω των ΤΠΕ δεν γίνεται ρητή αναφορά στα ΑΠ του Νέου Λυκείου της Ιταλίας. Επίσης δεν δίνεται κάποια ad hoc οδηγία για τη δυνητική αξιοποίησή τους σε συνδυασμό με το αρχαιογνωστικό και αρχαιογλωσσικό μάθημα. Εντούτοις, οφείλει ο ερευνητής να τηρήσει σε αυτό το σημείο στάση αναμονής καθώς πρέπει να ληφθεί υπόψιν το γεγονός ότι το ιταλικό εκπαιδευτικό τοπίο τελεί υπό διαμόρφωση. Η νέα εκπαιδευτική μεταρρύθμιση η οποία πραγματοποιήθηκε το 2010 αναμένεται να δώσει τα πρώτα έμπρακτα αποτελέσματα εντός των επομένων ετών. Επομένως, θεωρείται λογικό ότι θα υπάρξουν διορθωτικές κινήσεις, βελτιώσεις και ενδεχόμενες αλλαγές, με στόχο τη βελτιστοποίηση της απόδοσης του όλου συστήματος.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι παρά την έλλειψη ρητής αναφοράς στη χρήση των ΤΠΕ, ο αποκεντρωτικός χαρακτήρας του ιταλικού εκπαιδευτικού συστήματος έχει επιτρέψει σε καθηγητές της μέσης εκπαίδευσης να ασχοληθούν με τη χρήση και αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία κατεξοχήν της αρχαιογνωσίας και σε πιο περιορισμένο βαθμό της αρχαιογλωσσίας. Οι προσπάθειες που έχουν αναφερθεί στην παρούσα μελέτη αποτελούν μεμονωμένα παραδείγματα τα οποία εκπορεύονται από τον αποκεντρωτικό χαρακτήρα του ιταλικού εκπαιδευτικού συστήματος. Η πιο συστηματική προσπάθεια, η οποία έχει αποφέρει έμπρακτα αποτελέσματα, είναι η πρωτοβουλία του καθηγητή της κλασικής φιλολογίας του Πανεπιστημίου της Γένοβας Franco Montanari. Η πρωτοβουλία του καθηγητή Montanari και των συνεργατών του επιδιώκει να συνδυάσει την καταστατική αντίληψη της αρχαιογνωσίας και να την εφαρμόσει στην εμπράγματη διδασκαλία της αρχαιογλωσσίας μέσω των ΤΠΕ. Για τον λόγο αυτόν, ο ιστότοπος Mediaclassica, ο οποίος υποστηρίζεται από τον έμπειρο στην σύνταξη εγχειριδίων για τη γλωσσική διδασκαλία εκδοτικό οίκο Loescher και συντηρείται από πολυμελή ομάδα κλασικών φιλολόγων, αποτελεί ένα καλό παράδειγμα χρήσης των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική πράξη.

Ο ιστότοπος Mediaclassica αποτελεί υπόδειγμα καλαίσθητου ηλεκτρονικού σχεδιασμού και θεματικής ποικιλίας ως προς το υλικό που φιλοξενεί. Επίσης δίνεται η δυνατότητα στον χρήστη μέσω της εγγραφής του στο σύστημα να προσπελάσει πρότυπα διδακτικά σενάρια μαθημάτων, καταλόγους εξειδικευμένου λεξιλογίου, λεξιλογικές ασκήσεις, ερμηνευτικές προσεγγίσεις, αναλύσεις κειμένου, μεταφράσεις, συγκριτικές αναλύσεις, πρότυπες μεθόδους αυτοαξιολόγησης και υλικό για τις κρατικές εξετάσεις. Οι πληροφορίες που παρέχει όλο αυτό το πολύμορφο και ποικίλο υλικό είναι σε μορφή word που έχει αποτυπωθεί ως pdf ή φιλοξενείται απευθείας ως κείμενο με τη μορφή ιστοσελίδας (html). Υπάρχει επίσης ένα forum το οποίο παρέχει τη δυνατότητα ανάδρασης (feedback) ως προς τη χρήση του υλικού. Σε αυτό το forum μπορούν τόσο μαθητές όσο και διδάσκοντες τον κλασικό πολιτισμό και τις κλασικές γλώσσες να θέσουν υπόψη της ερευνητικής ομάδας τις απορίες και να λάβουν απάντηση σε αυτές.

Στο σημείο αυτό είναι καλό να τεθούν ορισμένα caveat προς τον δυνητικό ερευνητή και εκπαιδευτικό, οι οποίοι θα ήθελαν να διερευνήσουν και να χρησιμοποιήσουν το υλικό που φιλοξενείται στον προτεινόμενο ιστότοπο. Μία από τις ενδεχόμενες και ουσιώδεις ενστάσεις που μπορεί να εγείρει κάποιος ως προς τον τρόπο επεξεργασίας των πληροφοριών και του υλικού που φιλοξενείται στον Mediaclassica είναι ότι χρησιμοποιείται ο κλασικός τρόπος παράθεσης των πληροφοριών μέσω ενός προκαταβολικά συνθεμένου κειμένου το οποίο πραγματεύεται ένα συγκεκριμένο ζήτημα. Επιπλέον, μέσω αυτών των κειμένων δίνονται προκατασκευασμένες πρότυπες λύσεις σε ενδεχόμενες απορίες και διαχείριση ζητημάτων επιστημονικής φύσης τα οποία ο κλασικός φιλόλογος θα αντιμετωπίσει ίσως κατά την πραγμάτευση συγκεκριμένων χωρίων και την ανάλυση συγκεκριμένων ζητημάτων κατά την εκπαιδευτική διαδικασία. Επειδή από τις αναφορές σε ερευνητικές εργασίες ιταλών φιλόλογων στη χρήση και αξιοποίηση των ΤΠΕ προκύπτει ότι οι Ιταλοί κλασικοί φιλόλογοι πειραματίζονται πάνω στη έμπρακτη αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία της αρχαιογνωσίας και της αρχαιογλωσσίας, θα ανέμενε κάποιος μία πιο επιθετική και εμπράγματη αξιοποίηση των ΤΠΕ. Ειδικότερα, ύστερα από τη δημιουργία βάσεων δεδομένων όπως ο Thesaurus Linguae Graecae, ο Thesaurus Linguae Latinae, το πρόγραμμα Perseus του Πανεπιστημίου Tufts, θα ανέμενε κάποιος τη γόνιμη σύνδεση αυτών των ηλεκτρονικών βάσεων με την εκπαιδευτική διαδικασία, ειδικά στην περίπτωση του ιταλικού παραδείγματος.

Οι ιταλοί κλασικοί φιλόλογοι έχουν επιδείξει έμπρακτα δείγματα εκπαιδευτικής αυτενέργειας, δημιουργικής πρωτοβουλίας και καινοτόμου διάθεσης, χαρακτηριστικά που αποτελούν εγγυήσεις για τη συνέχιση της αξιοποίησης των ΤΠΕ στο νέο ιταλικό σχολείο γενικότερα και στο νέο ιταλικό λύκειο ειδικότερα. Η ύπαρξη της ερευνητικής ομάδας του καθηγητή Montanari αποτελεί εγγύηση για την εφαρμογή καλών πρακτικών χρήσης των ΤΠΕ στο νέο λύκειο της Ιταλίας αλλά και ένα παράδειγμα για δημιουργική μίμηση όσον αφορά την καθ' ημάς εκπαιδευτική πραγματικότητα. Η περίπτωση Mediaclassica Loescher-Montanari αποτελεί ένα δείγμα εκπαιδευτικής πρακτικής που θεραπεύει την αρχαιογνωσία και αρχαιογλωσσία με συστηματικό τρόπο, σύγχρονες μεθόδους, επιστημονική εμβρίθεια, διασφαλίζοντας τη συνέχεια της ιταλικής φιλολογικής παράδοσης.

17.1 Συγκεντρωτικός Πίνακας Συμπερασμάτων

Ιταλία: Ανώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	Διδασκαλία αρχαιογνωσίας και αρχαιογλωσσίας	Αξιοποίηση και χρήση των ΤΠΕ
Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πρότυπα, στάσεις	Εμπεδωμένη γνώση της εξέλιξης του ιταλικού πολιτισμού και των διαφορών όψεών του (γλωσσικών, λογοτεχνικών, καλλιτεχνικών, ιστορικών, θεσμικών, φιλοσοφικών, επιστημονικών)	Δεν υπάρχει ρητή αναφορά απευθείας σύνδεσης των ΤΠΕ και της αξιοποίησής τους στη διδασκαλία των κλασικών γλωσσών
Γνώσεις για τη γλώσσα	Γνώση των κλασικών γλωσσών για την κατανόηση αρχαίων ελληνικών και λατινικών κειμένων, γνώση των γλωσσικών δομών (μορφοσυντακτικών, λεξιλογικών, σημασιολογικών) και των οργάνων που είναι απαραίτητα για την υφολογική και ρητορική ανάλυσή τους, γνώση σύνδεσης των κλασικών γλωσσών με τη σύγχρονη ιταλική γλώσσα όσον αφορά την ιστορική της	Από τα ΑΠ του νέου λυκείου της Ιταλίας δεν προβλέπεται η ανάπτυξη και καλλιέργεια μεταγλώσσας που να αποσκοπεί στην αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία των κλασικών γλωσσών Σε ορισμένες προτεινόμενες διδακτικές πρακτικές λανθάνουν θεωρήσεις των ΤΠΕ ως μέσων και εργαλείων διδασκαλίας. Εντούτοις από τα ΑΠ που προσδιορίζουν τις κατευθυντήριες γραμμές δεν προκύπτει ρητή αναφορά στην αξιοποίησή τους στη διδασκαλία των κλασικών

	εξέλιξη	γλωσσών
Γλώσσα Σημείωση		Γενικότερα, οι ΤΠΕ θεωρούνται ως εργαλείο άντλησης πληροφοριών από το διαδίκτυο κυρίως μέσω της χρήσης του διαδικτύου
	ως Γλώσσα ως μέσο κριτικού αναστοχασμού των μορφών γνώσης και των αμοιβαίων σχέσεων και η γλώσσα ως μέσο τοποθέτησης της επιστημονικής σκέψης στο εσωτερικό μιας ανθρωπιστικής διάστασης	Θεωρείται μέσο πρακτικής γραμματισμού από τις γενικότερες κατευθυντήριες οδηγίες που τίθενται εν είδει προλόγου σε όλα τα ΑΠ του νέου ιταλικού λυκείου απόκτηση απαραίτητων τεχνικών γραφής και ανάγνωσης στα υπολογιστικά περιβάλλοντα Επίσης από τις ίδιες εισαγωγικές κατευθυντήριες οδηγίες οι ΤΠΕ θεωρούνται μέσο ανάπτυξης επικοινωνιακών ικανοτήτων και αλληλεπιδραστικών δεξιοτήτων Επιπλέον, θεωρείται ότι η ενασχόληση με τις ΤΠΕ αναπτύσσει δεξιότητες αναζήτησης πληροφοριών

	ιδιαίτερα στο διαδίκτυο
Διδακτικές πρακτικές, χώρος και χρόνος, θεωρίες μάθησης	Προτροπή εφαρμογής Σύμφωνα με τα ΑΠ του νεου συνδυαστικών θεωριών λυκείου της Ιταλίας οι ΤΠΕ μάθησης που αντλούν συνδυάζονται κυρίως με τη μεθόδους τόσο από τις διδασκαλία των μαθηματικών. σύγχρονες όσο και από Άρα, τυπικά βρίσκονται τις παραδοσιακές ακόμη στο περιθώριο της παιδαγωγικές μεθόδους εκπαιδευτικής διαδικασίας Εντούτοις, λόγω του σχετικά αυξημένα αποκεντρωτικού χαρακτήρα της εκπαίδευσης οι ΤΠΕ έχουν αρχίσει εδώ και καιρό να χρησιμοποιούνται ως εργαλείο βελτίωσης της διδακτικής πρακτικής με έμφαση στην αναζωπύρωση του ενδιαφέροντος των μαθητών για την αρχαιογνωσία και την αρχαιογνωσία και την ενεργότερη συμμετοχή τους στην άντληση πληροφοριών από το διαδίκτυο Η εισαγωγή της έννοιας της αξιοποίησης των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία δεν δείχνει εκ πρώτης όψεως να

		επηρεάζει την τρέχουσα λογική των προτεινόμενων από το Υπουργείο διδακτικών πρακτικών. Παρόλ' αυτά με τα χρόνια έχει αναπτυχθεί μία δυναμική τάση με αποκορύφωμα την ανάπτυξη του ιστότοπου Mediaclassica, η οποία δείχνει την εμπράγματη διάθεση των ιταλών κλασικών φιλολόγων να εισαγάγουν ενεργά την αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία των κλασικών γλωσσών
Ταυτότητες διδασκόντων και μαθητών	Λόγος διδασκόντων: καθοδηγητικός, υπεύθυνος για την υλοποίηση των ΑΠ, υπάρχει θεσμοθετημένη προώθηση της αυτονομίας του κεντρικού διδακτικού του ρόλου, εντούτοις αυτή η αυτονομία τίθεται σε ορισμένες περιπτώσεις υπό κηδεμονία, λόγος μαθητών: πιο ενεργός και δυναμικός κατά την εκπαιδευτική διαδικασία, παραμένοντας πάντα εντός του σχολικού πλαισίου	Ευνοείται η ανάπτυξη δεξιοτήτων τεχνικής και λειτουργικής φύσης του νέου γραμματισμού Παρατηρείται απουσία ανάπτυξης δεξιοτήτων κριτικής φύσεως Ευνοείται η ανάπτυξη δεξιοτήτων σχολικού πλαισίου

Γλωσσοδιδασκτικοί λόγοι	Κυρίαρχος λόγος διδασκόντων και μαθητών: κειμενοκεντρική προσέγγιση (διάκριση σε κειμενικά είδη), παραδοσιακός λόγος (βασικές και εξειδικευμένες γνώσεις γραμματικών και συντακτικών δομών, ρητορική και υφολογική ανάλυση των κειμένων), μεταγλώσσα: η αξία των κλασικών γλωσσών ως γλωσσικά συστήματα του παρελθόντος αλλά και ως αρχετυπικά οχήματα κατανόησης της εξέλιξης των νεότερων γλωσσών
Αξιολόγηση	Διεξαγωγή περιοδικών αλλά και Όπως είναι φυσικό δεν ετήσεων αξιολογήσεων των συνδέονται η χρήση και μαθητών στο πλαίσιο της η αξιοποίηση των ΤΠΕ σχολικής μονάδας, υπεύθυνοι της με τη διδασκαλία των διεξαγωγής των αξιολογήσεων κλασικών γλωσσών και είναι οι διδάσκοντες, το ΑΠ ως εκ τούτου και με την παρέχει μόνον κατευθυντήριες αξιολόγηση γραμμές ως προς τα κριτήρια αξιολόγησης, μία εκ των δύο εθνικών εξετάσεων στο τέλος της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, επομένως αναδεικνύεται ο συγκεντρωτικός χαρακτήρας των αξιολογικών διαδικασιών στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση
Παρατηρήσεις/Ιδιαιτερότητες	Εμπεδωμένη τάση αποκέντρωσης της ασκούμενης εκπαιδευτικής πολιτικής στο νέο λύκειο της Ιταλίας μέσω της παροχής σχολικής αυτονομίας, στο νέο λύκειο της Ιταλίας η υλοποίηση των κεντρικών κατευθυντήριων οδηγιών όπως αυτές αποτυπώνονται στα νέα ΑΠ είναι πιο δεσμευτική καθώς η υλοποίησή τους συναρτάται σε σημαντικό βαθμό από την αξιολόγηση στο τέλος της

δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης μέσω της διεξαγωγής εθνικών εξετάσεων

Έχει δοθεί χρονικό περιθώριο για διορθωτικές αλλαγές, καθώς η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση εφαρμόστηκε από το 2010

Οι ΤΠΕ συνιστούν ξεχωριστό διδακτικό αντικείμενο το οποίο γειτνιάζει με το γνωστικό αντικείμενο των Μαθηματικών

Το ιταλικό παράδειγμα διδασκαλίας αρχαιογνωσίας και αρχαιογνωσίας αποτελεί μία δυναμικά εξελισσόμενη περίπτωση, η οποία αξίζει μελετηθεί. Επειδή τελεί υπό διαρκή αναμόρφωση και εξέλιξη και με δεδομένο το γεγονός ότι η διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής και λατινικής στο νέο ιταλικό λύκειο μπορεί να λειτουργήσει ως παράλληλο ιστορικό εκπαιδευτικό παράδειγμα για την περίπτωση της διδασκαλίας των κλασικών γλωσσών στο ελληνικό γυμνάσιο και λύκειο, η επιβεβαιωμένη αλλά όχι επαρκώς θεσμοθετημένη τάση των Ιταλών κλασικών φιλολόγων να αναπτύσσουν διδακτικές μεθόδους οι οποίες να εντάσσουν τις ΤΠΕ στη διδασκαλία των κλασικών γλωσσών αποτελεί επαρκής αιτία για τη μελέτη του ιταλικού μοντέλου.

18. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Δικτυογραφία: Χρήσιμοι δικτυακοί τόποι για κλασικούς φιλολόγους που διδάσκουν στην Ιταλία⁵⁷

Ελεύθερα προσπελάσιμες ηλεκτρονικές πηγές

Οι κλασικοί φιλόλογοι μπορούν να εντοπίσουν στο διαδίκτυο (world wide web) ιστοσελίδες με χρήσιμο υλικό για τη διδασκαλία της Λατινικής και της ΑΕ. Materials for Latin and ancient Greek teaching. Επειδή οι ακόλουθες ιστοσελίδες θεωρήθηκαν βασικές πηγές άντλησης χρήσιμου υλικού καταλογογραφήθηκαν και σχολιάστηκαν περιεκτικά, προκειμένου να είναι σαφής η ταυτότητά τους και το υλικό που φιλοξενούν.

Λατινικά Κείμενα

A.L.I.M. (Archivio Latinitas Italiano Medievale): αποτελεί μία κοινοπραξία πανεπιστημίων η οποία διατηρεί μία ψηφιακή βιβλιοθήκη έργων Λατίνων συγγραφέων από τον έκτο έως τον δέκατο τρίτο αι. μ.Χ.

Bibliotheca Apostolica Vaticana αποτελεί μία από τις σπουδαιότερες βιβλιοθήκες στον κόσμο και η ιστοσελίδα της φιλοξενεί έναν μεγάλο αριθμό ηλεκτρονικών πηγών.

Bibliotheca Augustana: αποτελεί βιβλιοθήκη συγγραφέων και ανώνυμων έργων, απευθείας on-line ή μέσω δικτυακών δεσμών.

Επιγραφική Βάση Δεδομένων Roma (EDR): βάση δεδομένων επιγραφικών κειμένων.

FORUM ROMANUM: περιλαμβάνει ένα corpus λατινικών κειμένων, συνοδευμένων από μετάφραση.

⁵⁷ Πηγή: <http://www.circe.be/content/view/100/305/lang,en/> (ημερομηνία πρόσβασης 21/01/2011)

Το Gutenberg Project έχει επιδιώξει από το 1971 να παρέχει ελεύθερη πρόσβαση σε κείμενα, συμπεριλαμβανομένων όσων έχουν γραφεί από κλασικούς συγγραφείς όπως ο Βεργίλιος, ο Λουκρήτιος και ο Απουλήιος.

INTRATEXT DIGITAL LIBRARY: αποτελεί ένα εξελισσόμενο πρόγραμμα που υλοποιείται υπό την αιγίδα του Eulogos (www.eulogos.net) το οποίο περιέχει επτακόσιους συγγραφείς και τέσσερις χιλιάδες έργα.

Poeti d' Italia in lingua latina tra Medioevo e Rinascimento: ιστοσελίδα αφιερωμένη σε έργα Ιταλών συγγραφέων γραμμένα στη Λατινική μεταξύ του δέκατου τρίτου και του δέκατου έκτου αιώνα.

Progetto Manuzio: αποτελεί μία σημαντική βιβλιοθήκη στην οποία μπορεί κανείς να βρει και να «κατεβάσει» τις πιο σημαντικές ιταλικές μεταφράσεις της Ιλιάδας του V. Monti, της Οδύσσειας του I. Pindemonte και της Αινειάδας του A. Caro.

The Latin Library: πολύ καλή ηλεκτρονική πηγή online λατινικών κειμένων.

Read me: ιταλική ιστοσελίδα στην οποία φιλοξενούνται πάνω από τέσσερις χιλιάδες κείμενα στα οποία μπορεί κανείς να βρει μία καλή επιλογή κλασικών κειμένων.

Calendario Romano: χρήσιμη και ενδιαφέρουσα ιστοσελίδα που φιλοξενεί πληροφορίες για το Ρωμαϊκό ημερολόγιο και για τις ετήσιες γιορτές των Ρωμαίων.

The Perseus Project: αποτελεί μία σημαντική πηγή online λατινικών κειμένων. Προτείνεται σε όσους αναζητούν ένα λατινικό κείμενο, χρειάζονται μία μετάφραση ή ένα λεξικό, ή επιθυμούν να αναλύσουν μορφολογικά λέξεις.

Λατινικές μεταφράσεις:

FORUM ROMANUM: ένα πρόγραμμα που παρέχει πρόσβαση σε λατινικά κείμενα, μεταφρασμένα, και ποικίλες ηλεκτρονικές πηγές σχετικές με τον ρωμαϊκό πολιτισμό.

Progetto Manuzio: αποτελεί μία σημαντική βιβλιοθήκη στην οποία μπορεί κανείς να βρει και να «κατεβάσει» τις πιο σημαντικές ιταλικές μεταφράσεις της Ιλιάδας του V. Monti, της Οδύσσειας του I. Pindemonte και της Αινειάδας του A. Caro.

Εκπαιδευτικά εργαλεία εκμάθησης της λατινικής γλώσσας (λεξιλόγιο, μορφολογία και συντακτικό)

Ορθή προφορά αρχαίων γλωσσών

Το **Ostraca** εκδίδεται από τη Luisa Cocci, καθηγήτρια στο Λύκειο, Convitto Nazionale Vittorio Emanuele II, Napoli), η οποία μελετά και έχει εκδώσει άρθρα για την προφορά της Λατινικής.

Γραμματική και Συντακτικό

ARISTARCHUS: πρόγραμμα που υλοποιείται από το Τμήμα Αρχαιολογίας και Κλασικής Φιλολογίας του Πανεπιστημίου της Γένοβας, και παρέχει πολλά χρήσιμα εργαλεία για τις Κλασικές Σπουδές.

Cibernautica dell' antico: ιστοσελίδα την οποία επιμελείται ο Luciano Stupazzini ως έναν εξαντλητικό οδηγό, γραμμένο στην ιταλική, για τις αρχαιογνωστικές ιστοσελίδες στον παγκόσμιο ιστό.

CYBERLATINUS SITUS: αποτελεί πρόγραμμα γραμματικής βασισμένο σε υπερδεσμούς με σαφή και ολοκληρωμένα σχέδια μαθημάτων για την εκμάθηση της Λατινικής.

Ciberteca: αποτελεί ένα ηλεκτρονικό αρχείο για κλασικές γλώσσες, ένα εικονικό σχολείο που λειτουργεί από το 1999: σκοπός της ιστοσελίδας είναι η εμπέδωση και η προώθηση της εκμάθησης της Λατινικής και της Ελληνικής (δεκτά γίνονται μόνο μέλη, απαιτείται εγγραφή – στην ιστοσελίδα <http://members.it.tripod.de/latinogreco>).

Engramma: πρόγραμμα του Πανεπιστημίου Ca' Foscari στη Βενετία. Το πρόγραμμα είναι μεταφρασμένο στα ιταλικά, στα αγγλικά και στα λατινικά.

Grammatica Project: πολύ χρήσιμη ιστοσελίδα στο διδακτικό πεδίο, καθώς φιλοξενεί online εργαλεία για την εκμάθηση της Λατινικής και της ΑΕ. Υπάρχουν τμήματα της ιστοσελίδας αφιερωμένα στη φωνητική και στη μορφολογία

(προσπελάσιμο μόνο από μέλη, απαιτείται εγγραφή – στη διεύθυνση <http://members.it.t.ripod.de/latinogreco/grammatica.html>).

Latinonline: φιλοξενεί πλούσιο υλικό, χρήσιμο τόσο σε μαθητές όσο και σε καθηγητές. Επιπροσθέτως, η διεύθυνση μίας ιστοσελίδας που απευθύνεται σε μαθητές και έχει δημιουργηθεί από μαθητές είναι η ακόλουθη: <http://www.latine.net/home/default.asp>.

Latino Vivo: εκδίδεται από την Enrica Ciabatti και περιέχει πολλές ασκήσεις που αφορούν στην εκμάθηση της Λατινικής και της ΑΕ. Περιέχει επίσης ένα τελικό στάδιο online διαγωνίσματος, το οποίο ονομάζεται «Μίτος της Αριάδνης», διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση, <http://www.latinovivo.com/arianna1.htm>.

Nuntius prolingua latina: πρόκειται για μία ιστοσελίδα για όλους εκείνους τους οποίους ενδιαφέρει η χρήση της Λατινικής. Υπάρχει ένα πολύ ενδιαφέρον τμήμα με λεξικό και online λεξιλόγιο της Λατινικής γλώσσας.

Telemaco: ένας πλήρης κατάλογος αρχαιογνωστικών ερευνών, εργαλείων, μαθημάτων, software κλπ, σε διάφορα τμήματα. Ο online κατάλογος που καταρτίστηκε από το Τμήμα Κλασικής Φιλολογίας του Πανεπιστημίου της Bologna σε συνεργασία με το πρόγραμμα "Telemachus" επιδιώκει να καλύψει ποικίλους τομείς της αρχαίας ελληνικής ρωμαϊκής πολιτισμικής κληρονομιάς. Η ιστοσελίδα κατασκευάστηκε από τον Alessandro Cristofori ως η πιο σημαντική ιστοσελίδα αφιερωμένη στις ΤΠΕ (ICT) και στην Κλασική Φιλολογία. Προσπελάσιμη μέσω της διεύθυνσης <http://www.economia.unibo.it/dipartim/stoant/rassegna1/intro.html>.

Verbum: πραγματεύεται προβλήματα διδασκαλίας όσον αφορά στη διδασκαλία των ΤΠΕ στη διδασκαλία της Λατινικής και της ΑΕ και περιέχει ποικίλο υλικό όπως διαγωνίσματα, παραδείγματα, οδηγούς όσον αφορά στην ανάλυση και τις μεταφράσεις των πρωτότυπων κειμένων για τη διδασκαλία της Λατινικής και της ΑΕ.

www- latino παρέχει πληροφορίες για τη μορφολογία και τη σύνταξη της Λατινικής. Στη συγκεκριμένη ιστοσελίδα υπάρχουν αυτόνομες διδακτικές ενότητες και μία πλούσια ποικιλία πρωτότυπων κειμένων από συγγραφείς όπως ο Καίσαρας, ο

Κάτουλλος και ο πλατωνικός Φαίδρος, συνοδευμένα από ιταλικές μεταφράσεις, τις οποίες μπορεί να κατεβάσει κανείς σε Word format.

Βάσεις δεδομένων εικόνων – Ρωμαϊκές

Google images: αποτελεί μία καλή βάση δεδομένων για την εύρεση εικόνων σε όλα τα θέματα. Εντούτοις, ο χρήστης θα πρέπει να λάβει υπ' όψιν του ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας.

Διαδικτυακοί Οδηγοί

Guida alla civiltà latina su Internet: παρέχει ένα πλήρες σύνολο λεπτομερειών σχετικά με ηλεκτρονικές πηγές στο διαδίκτυο για κλασικούς φιλολόγους σε δύο οδηγούς που δημοσιεύτηκαν το 2002 από την IRRE Emilia Romagna, και μπορούν να ληφθούν σε μορφή pdf. Οι οδηγοί είναι:

Οδηγός στο Ρωμαϊκό πολιτισμό, φιλοξενημένος στο διαδίκτυο

19. Βιβλιογραφία

A. Πρωτεύουσα Βιβλιογραφία

Οδηγοί – Εγκύκλιοι – Προγράμματα Σπουδών-Προγράμματα Επιμορφωτικών Σεμιναρίων

1. **Guida alla nuova scuola secondaria superiore** a cura del MIUR - Dipartimento per l'Istruzione Direzione generale per lo Studente, l'Integrazione, la Partecipazione e la Comunicazione
[=<http://www.istruzione.it/getOM?idfileentry=217468>, 130 σσ.]
2. **Schema di regolamento recante** “Indicazioni nazionali riguardanti gli obiettivi specifici di apprendimento concernenti le attività e gli insegnamenti compresi nei piani degli studi previsti per i percorsi liceali di cui all’articolo 10, comma 3, del decreto del Presidente della Repubblica 15 marzo 2010, n. 89, in relazione all’articolo 2, commi 1 e 3, del medesimo regolamento.”
[=http://www.indire.it/lucabas/lkmw_file/licei2010///indicazioni_nuovo_impaginatio/_decreto_indicazioni_nazionali.pdf]
3. **Il regolamento dei licei**
[=http://archivio.pubblica.istruzione.it/riforma_superiori/nuovesuperiori/doc/Regolamento_licei_definitivo_16.02.2010.pdf, 14 σσ.]
4. **Profili**
[=http://archivio.pubblica.istruzione.it/riforma_superiori/nuovesuperiori/doc/Allegato_A_definitivo_02012010.pdf, 13 σσ.]
5. **Quadri orari**
[=http://archivio.pubblica.istruzione.it/riforma_superiori/nuovesuperiori/doc/04_Allegati_BCDEFG_Quadri_orari_definitivo_refuso_design.pdf, 13 σσ.]

6. **Tabella**

confluenza

[=http://archivio.pubblica.istruzione.it/riforma_superiori/nuovesuperiori/doc/06_Tabella_confluenze_allegato_I_nuova.pdf, 6 σσ.]

7. **Corrispondenze dei titoli di studio**

[=http://archivio.pubblica.istruzione.it/riforma_superiori/nuovesuperiori/doc/06_Tabella_confluenze_allegato_I_nuova.pdf, 5 σσ.]

8. **Insegnamenti**

aggiuntivi

[=http://archivio.pubblica.istruzione.it/riforma_superiori/nuovesuperiori/doc/Allegato_H_definitivo_02012010.pdf, 2 σσ.]

9. **Relazione illustrativa**

[=http://www.indire.it/lucabas/lkmw_file/licei2010///Relazione%20illustrativa.pdf 19 σσ.]

10. **Registrazione alla Corte dei Conti**

[=http://www.indire.it/lucabas/lkmw_file/licei2010///registrazione%20Corte%20dei%20Conti.pdf 1 σ.]

11. **Documento completo delle Indicazioni nazionali (Decreto Indicazioni nazionali)**

[=http://www.indire.it/lucabas/lkmw_file/licei2010///indicazioni_nuovo_impaginato/_decreto_indicazioni_nazionali.pdf, 445 σσ.]

12. **Liceo**

Classico

[=http://www.indire.it/lucabas/lkmw_file/licei2010///indicazioni_nuovo_impaginato/_Liceo%20classico.pdf, 56 σσ.]

13. **Liceo Linguistico**

[=http://www.indire.it/lucabas/lkmw_file/licei2010///indicazioni_nuovo_impaginato/_Liceo%20linguistico.pdf, 53 σσ.]

14. **Liceo delle Scienze Umane**

[=http://www.indire.it/lucabas/lkmw_file/licei2010///indicazioni_nuovo_impaginatio/_Liceo%20delle%20scienze%20umane.pdf, 58 σσ.]

15. **Liceo Scientifico**

[=http://www.indire.it/lucabas/lkmw_file/licei2010///indicazioni_nuovo_impaginatio/_Liceo%20scientifico.pdf, 54 σσ.]

16. Πρόγραμμα σεμιναρίου για το γλωσσολογικό λύκειο: 25 Febbraio 2011 – Venezia **Seminari: Liceo Linguistico** In collaborazione con l' Università Ca' Foscari Venezia - Auditorium Santa Margherita

[=http://www.indire.it/lucabas/lkmw_upload/licei2010/invito%20VENEZIA.pdf]

17. Πρόγραμμα σεμιναρίου για το κλασικό λύκειο: 3 Marzo 2011 – Napoli **Seminari: Liceo Classico** In collaborazione con l'Istituto Italiano per gli Studi Filosofici - Via Monte di Dio 14, Palazzo Serra di Cassano

[=http://www.indire.it/lucabas/lkmw_upload/licei2010/invito%20NAPOLI.pdf]

18. Πρόγραμμα σεμιναρίου για το ανθρωπιστικό λύκειο: 12 Aprile 2011 – Torino **Seminari: Scienze Umane** Sala Convegni, Piazza Bernini 5 – Torino

[=http://www.indire.it/lucabas/lkmw_upload/licei2010/invito%20TORINO.pdf]

B. Δευτερεύουσα Βιβλιογραφία

Μονογραφίες-Άρθρα-Μελέτες

Ελληνόγλωσση

Καζάζης, Ι. Ν., Αρχαιοελληνικός πεζός λόγος: προλεγόμενα στην τέχνη της γραφής του (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Βάνια, 1992).

Pfeiffer R. *Ιστορία της Κλασσικής Φιλολογίας: από το 1300 μέχρι το 1850*, μτφρ. Π. Ξένου-Β. Μοσκόβη (Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών, 1980).

Ξενόγλωσση

Bruni, E. M., *Greco e latino: le lingue classiche nella scuola italiana 1860-2005* (Roma: Armando Editore, 2005).

Gentili, B., & Catenacci, C., “Le discipline classiche nel progetto di riforma della scuola secondaria superiore”, *QUCC* 79.1 (2005), 153-158.

Landi, L., “Multimedialità e interattività nella didattica del Latino: Esperienze nel Triennio del Liceo Classico”, στο A. Cristofori, C. Salvaterra, U. Schmitzer (hg.), *La rete di Arachne – Arachnes Netz* (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2000), 47-56.

Landi, L., “The Didactic Laboratory in Classics at the SSIS Veneto”, *The Classical Journal*, Vol. 101, No. 3 (Feb. - Mar., 2006), 319-327.

Mastandrea, P., Mondin, L., Tessarolo, L., & Boschetti, F., “Attività del Laboratorio di Informatica Umanistica della Facoltà di Lettere, Università Ca’ Foscari di Venezia”, στο A. Cristofori, C. Salvaterra, U. Schmitzer (hg.), *La rete di Arachne – Arachnes Netz* (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2000), 69-80.

Neri, C., “Computer e Antichità Classica: note in margine”, στο A. Cristofori, C. Salvaterra, U. Schmitzer (hg.), *La rete di Arachne – Arachnes Netz* (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2000), 109-118.

Pellacani, D., “L’ uso del computer nella didattica del latino: una ricerca sul campo”, στο Alessandro Cristofori, Carla Salvaterra, Ulrich Schmitzer (hg.), *La rete di Arachne – Arachnes Netz* (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2000), 119-146.

Salvaterra, C., “Bytes loquuntur? Nuove tecnologie e didattica delle scienze dell’ antichità: riflessioni su alcune esperienze”, στο A. Cristofori, C. Salvaterra, U. Schmitzer (hg.), *La rete di Arachne – Arachnes Netz* (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2000), 205-232.

Stenta, D., “Storia antica e videogiochi. Nuove prospettive nello studio dell’ antichità classica e della sua percezione alle soglie del XXI secolo”, στο A. Cristofori, C. Salvaterra, U. Schmitzer (hg.), *La rete di Arachne – Arachnes Netz* (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2000), 265-281.

Γ. Δικτυογραφία

1. www.miur.it
2. <http://www.istruzione.it>
3. <http://www.indire.it>
4. <http://eacea.ec.europa.eu>
5. www.circe.be
6. <http://puntoedu.indire.it>
7. <http://nuovilicei.indire.it>
8. <http://gold.indire.it>
9. www.dienneti.it
10. www.discipulus.it
11. <http://www.aetnanet.org/modules.php?name=News&file=print&sid=8499>
12. www.classics.unibo.it
13. <http://www.loeschner.it/mediaclassica/default.asp>
14. <http://www.facebook.com/LoeschnerEditore.LingueClassiche>
15. www.wikipedia.org